

TIJDSCHRIFT VOOR GENEALOGIE EN HISTORIE „WESTERWOLDE”

WESTERWOLDE

Driemaandelijks tijdschrift
van de
Vereniging voor Genealogie en Historie
"WESTERWOLDE"

no. 1

Sept. 1980

Redactie:

J.Drok, Schotlandlaan 6, Stadskanaal, tel.
05990 - 13487.

J.W.Hiskes, Hardenbergstraat 3, Wildervank,
tel. 05987 - 13095.

K.Meijer Lijnackerslaan 4, Onstwedde, tel.
05991 - 1564.

T E N G E L E I D E

__=====

Het eerste nummer van het elk kwartaal door onze vereniging uit te geven tijdschrift ligt voor u. De redactie stelt zich graag ontvankelijk voor eventuele critiek of voor wenken. Het zal zeker ook geen nader betoog behoeven, dat bijdragen uit de ledenkring ook welkom zijn!

Wij nemen aan, dat onze, leden de diverse te verschijnen nummers van het tijdschrift willen bewaren. Een handig systeem is dan de aanschaffing in de boekhandel van een 23-rings band. Desgewenst kan er dezerzijds voor gezorgd worden, dat de nummers van het tijdschrift voorzien worden van 23 pons gaatjes in de vóormarge. De nummers 1sten zich dan gemakkelijk opbergen in de ringband en gaandeweg ontstaat min of meer een boekwerk dat, naar wij hopen, nog menigmaal geraadpleegd zal worden;

De redactie.

OMSLAG. Het ontwerp voor de omslag werd verzorgd door mej. Alle Feringa te Alteveer; het oude landszegel van Westerwolde werd er in verwerkt.

Niets uit dit tijdschrift mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de redactie.

HET MENNERSINGH

De geschiedenis van een verdwenen boerenerf in Onstwedde en van de aan deze arve ontleende, nu uitgestorven familienaam.

door RUUT WEGMAN

In mijn Westerwolds kwartier komt voor Wupke Hiskes Mennersingh die op 23-4-1780 te Sellingen huwt met Berent Pieters Wegman. Omdat de naam Mennersingh nu niet meer voorkomt en uit oude acten blijkt, dat de Mennersinghs een oude, eigenerfde familie waren, besloot ik na te gaan hoe het dit boerenerf en zijn bewoners is vergaan en ook waar de erve zich moest hebben bevonden.

Over de naam zelf kan ik kort zijn. Het is mijns - inziens een patronym, zoals de meeste namen van Westerwoldse eigenerfden en afgeleid van de voornaam Menne, Wanneer deze Menne leefde en wanneer dus de familienaam ontstaan is, was tot nu toe niet te achterhalen in elk geval moet dat vóór 1568 geweest zijn. Op die datum wordt namelijk onder de eigenerfden van Onstwedde genoemd Hermen Mennersinck, namelijk in het register van hoenderbelastingplichtigen, opgemaakt door Matthias Ort als Drost te Wedde, ten behoeve van de Gravin van Aremberg.

- I. Hermen Mennersinck, geb. Onstwedde ca. 1500, landbouwer op het Mennersingh, overleden tussen 1568 en 1570, tr. Onstwedde ca. 1528 met N.N. Hermen wordt slechts één keer in de archieven genoemd en wel in het bovengenoemd hoedergeldregister van 1568. Zeer waarschijnlijk heeft hij de volgende kinderen gehad.
 1. Wiltet Mennersinck, geb. Onstwedde ca. 1530, volgt II.
 2. Cornelius Mennersinek geb. Onstwedde ca. 1535, landbouwer te Onstwedde, overl. na 1590. In het hoedergeldregister wordt hij vermeld onder de keuters en wel in de jaren: 1572 tot 1574. In 1589 en 1590 echter wordt hij genoemd als eigenaar van het Mennersingh, vermoedelijk omdat dan zijn broer Wiltet is overleden. Nakomelingen van Cornelius zijn niet bekend.
- II. Wiltet Mennersingh, geb. Onstwedde ca. 1530, landbouwer op het Mennersingh, overl. tussen 1574 en 1589, tr. Onstwedde ca. 1558 Hille, geb. ca. 1535, overl. na 1592. Wiltet wordt van 1570 tot 1575 genoemd onder de eigenerfden op het Mennersingh in de genoemde hoedergeldregisters; in de jaren 1591 en 1592 echter zijn vrouw Hille. Mogelijk is een gedeelte van het Mennersingh dan verhuurd, want in 1591 en 1592 wordt ook nog genoemd: "Huir Hinrick in Mennersinok hus".
Vermoedelijke kinderen uit dit huwelijk:
 1. Olerth Mennersinck, geb. Onstwedde ca. 1560, landbouwer te Onstwedde, overl. vóór 1631. In het rekenboek van Matthias Ort, Drost te Wedde, komt hij slechts éénmaal voor omstreeks maart 1586, als hij 4 daler aan "Boetenn unnd broeken" moet betalen. Op 14-6-1631 hebben Hermeken Mennersingh c.s. als erfgenamen van wijlen Olerth Mennersingh een zaak voor het gericht tegen Johan Naningh betreffende de goederen van Olerth Mennersingh die overgeleverd waren aan wijlen Geert Naninghe. Het is niet bekend of Olerth nakomelingen gehad heeft, zeer waarschijnlijk is hij kinderloos gestorven.

2. Hermeken Mennersingh, geb. Onstwedde ca. 1570, volgt III.

III. Hermeken Mennersingh, geb. Onstwedde ca. 1570 overl. na.

1631. Zij erfde het Mennersingh na het overlijden van haar broeder Olerth. Hermeken huwt 1e ca. 1595 Johan, geb. ca. 1567, vermoedelijk als zoon van Hans Gorinck te Ellersinghuizen, overl. tussen 1613 en 1621. Zoals te doen gebruikelijk was wordt hij Mennersingh genoemd naar het erve waar hij introuwt.

Hermeken huwt 2de vóór 1621 Wibbe, geb. ca. 1580 als zoon van Geert Bruiningh te Onstwedde, landbouwer op het Mennersingh, overl. na 1634. Ook hij wordt in de acten genoemd: Wibbe Mennersingh. Hermeken wordt voor het laatst genoemd op 17-12-1631, tezamen met haar zoon uit het eerste huwelijk Hans Mennersingh.

1. Hans Mennersingh, geb. ca. 1607 te Oostwedde, volgt IV.

2. Olert Mennersingh, geb. ca. 1610 te Oostwedde, vermoedelijk óók uit het eerste huwelijk. Olert wordt slechts éénmaal genoemd en wel op 22-9-1647, wanneer de huisvrouw van . Luicken Clauwes voor het gerecht wordt gedaagd omdat zij Olert Mennersingh heeft uitgescholden.

IV. Hans Mennersingh, geb. Onstwedde ca. 1607, landbouwer op het Mennersingh, overl. tussen 1658 en 1664, huwt Onstwedde ca. 1635 Wubbe Huisingh, geb. Onstwedde ca. 1611, overl. na 1653 dochter van Hiske Huisingh. In het huwelijkscontract tussen haar vader Hiske Huisingh en haar stiefmoeder Alice Everts opgemaakt op 6-2-1625 wordt Wubbe voor het eerst genoemd en wel:

"mett desen voor brutschatte lovet Hiske Huisinck de brut tho nemen in sin have und goderen und sollen die gewonnen gudere so him nicht von sinen olderen ingearvet sollen bliven, dorup sijn dochter Wubbe int geringste nicht schall hebben tho seggen'

Hans moet in zijn jonge jaren niet zo'n brave broeder geweest zijn, want op 12-11-1628 daagt Albert Jacobs hem en Albert Tidderinghe voor het gericht:

"wegen de boeten en meisterloen van eenige wondinge in 't laeste van Februar 1627 den impt.(Albert Jacobs) voors. geinsligeert onder eene gevechte met de gerequireerden (Albert Tidderingh en Hans Mennersingh), als ooc meede d'attestatie van den Chirurgin Willem Hermans in dato den 10de Ootobr. jongest, en des imptes boemzijden (= katoenen) wambois onder sulken gevechte annegehadt. Verclaers, daer uut te bliken dat den impt onder den gevechte zijn insligeert ses kleedwonden en eene vleiswonde in den rechter arme boven bij den schulden deurgaende op de butten tot de breedte van omtrent drie lidden, condemnere (a veroordeel) daeromme den gerequireerden voors. aen impt te beteren de wonde in den arme met vijf Marck en jede kleedwonde met eene Marck neffens refusie van van betaelde achte dalers meisterloen".

Op 1-10-1631 wordt Hans genoemd tesamen met zijn stiefvader Wubbe Mennersingh en op 9-8-1637 worden Hans Mennersingh, Eede Harmes en Hiscko Huisinghe veroordeeld tot een boete van drie Caroli gulden omdat zij:

" Hans Huitzinge for de dael hebben gesmeten omme haer doden over sijn landt te voeren".

Verder wordt nog op 5-7-1645 vermeldt

"Hans Mennersinck heeft de buurmester Eedo Hannes op de wulvejacht gescholden, daeraf is deselve gecomposeert op twee Caroli guldens en tijn stuver".

Op 14-2-1653 wordt een accoordbrief gemaakt tussen Hans Menner-singh met zijn huisvrouw Wubbe Huisingh en Johan Hiskes op 't Jacobs te Veenhuizen met diens moeder Alcke Everts, waarin wordt bepaald:

"Datt Hans Mennersingh nomine uxoris soli in. vreie possessie weder genieten sodaene landt als welgemelte Hiske Jacobs zalige ter lijftucht van Huisingh-arve int gebruick gehad end d'weduwe nevens haer compa-rante zoon Jan Hiskes tott nu. toe heft".

Uit dit huwelijk:

Wilt Mennersingh, geb. Onstwedde ca. 1636, landbouwer op het Mennersingh, overl, voor 1664, huwt Onstwedde ca. 1660 Jantien Huisingh, overl. vóór 1678.

Op 24-9-1664 hebben Hans Goringhe en Frerick Huisinghe een zaak voor het gericht tegen Wubbo Huisinghe over "echellen tusschen Husingh ende Mennersingh op Huisinghe". Zij treden op als voorstanderen over wijlen Wilt Mennersinghs kinderen. Tenslotte wordt op 19-11-1678 Hiske Mennersingh door Hiske Huisingh voor het gericht gedaagd wegens de schulden door wilt Mennersingh en Jantien Huisingh achtergelsten. Aangenomen moet worden, dat het Mennersingh is overgegaan naar Wilts broeder Hiske Menner-singh. De namen van de kinderen uit dit huwelijk zijn niet bekend.

2. Jantien Hanssen Mennersingh, geb, Onstwedde ca. 1640, overl. na 1689, huwt ca. 1665 Luicken Geerts, geb, ca. 1637, landbouwer te Onstwedde, overl, na 1689.

3. Hiske Mennersingh, geb. Onstwedde ca, 1643, volgt V

V. Hiske Mennersingh, geb. ca. 1643 te Onstwedde, landbouwer op het Mennersingh, . voor zijn graf wordt op 29-9-1696 betaald 2'Caroli gulden, huwt ca. 1674 Wendelke Reints Naningh, geb. ca. 1650 te Onstwedde als dochter van Reint Frericks Hardingh op 't Naningh en Eva Johans Naningh, begr. Onstwedde 31-1-1730. In 1678 wordt Hiske genoemd als buurmester van Onstwedde en in de jaren 1678 en 1680 als voorstander van de armen in Onstwedde. Uit dit huwelijk:

1. Hans Mennersingh, geb. te Onstwedde ca. 1675, op 16-10-1703 moet zijn moeder voor zijn graf betalen "4 Caroli gulden, onge-huwd. Hij wordt slechts éénnmaal in de archieven genoemd en wel op 29-11-1702 als getuige bij het huwelijk van Aaltien Zeverwijn (gehuwd met Jan Hindicks van Holthuijsen).

2. Wilt Hiskes Mennersingh, geb. Onstwedde ca. 1678, vermoedelijk ongehuwd overleden. Hij was de enige getuige bij het huwelijk van zijn zuster Gepke in 1704 en wordt voor het laatst genoemd op 22-10-1706 als nabuur bij het huwelijk tussen Geert Jans Huges en Else Jacobs Ter Borgh.

3. Gepke Hiskes Mennersingh, geb. Onstwedde ca. 1680, begr. Ter Apel 23-9-1762, huwt Ter Apel 2-11-1704 (huw, contr.. Onstwedde 25-9 1704) Berent Geerts Witkop, geb. Ter Apel ca. 1676, landbouwer op 't Heem te Ter Apel, overl. Ter Apel 1719, zoon van Geert Hindricks Witkop en Elisabeth Berents

5. Eva Hiskes Mennersingh, geb. Onstwedde ca. 1686, begr. Onstw. 21-5-1771, huwt Onstwedde ca. 1715 Hans Huitsingh, geb. Onstwedde ca. 1682, landbouwer te Onstwedde, begr. Onstw. 5-7-1761, z.v. Jan Claesen Colters op 't Huitsingh en Geertien Frericks Huitsingh
Wupke Hiskes Mennersingh, ged. Onstwedde 18-11-1688, begr. Onstw. 20-10-1746, huwt Onstw. ca. 1710 Geert Jans Huges geb. Onstw. ca. 1678, landbouwer te Onstwedde, overl. vóór 1727 z.v. Jan Jans Huges en N.N., Geert Jans Huges was eerder gehuwd met Elsie Jacobs Ter Borgh. Op 12-5-1738 werd Luitjen Harms als voormond en Hans Huitsingh als sibbevoogd genoemd over hun drie kinderen, van wie Jan reeds was gehuwd.

VI. Reint Hiskes Mennersingh, geb. Onstwedde ca, 1684, landbouwer op het Mennersingh, begr. Onstw. 12-2-1735, huwt le Onstwedde ca. 1712 Jantje Geerts Witkop, geb. Ter Apel ca. 1688, overl. tussen 1719 en 1723, d.v. Geert Hindricks Witkop en Elisabeth Berents. Reint was van 1720 - 1724 diaken te Onstwedde en in 1730 gevolmachtigde van de boeremarke aldaar. Op 7-7-1740 worden Hans Huitsingh als voormond en Jan Egberts boeckweijtenmulder tot Wedde als sibbevoogd genoemd over hun twee kinderen. Reint huwt 2de te Onstwedde vóór 28-8-1723 Wupke Hansen, ged. Onstwedde 22-12-1700, begr. Onstwedde 15-2-1777, d.v. Hans Luickens en Woltje Jans Luth, Wupke Hanssen huwt 2de te Onstwedde 3-4-1741 Jan Jans Gelmers.

Uit het 1ste huwelijk:

1. Hiske Reints Mennersingh, geb. Onstw, 1713, volgt VII a.
2. Lisabeth eints Mennersingh, haar moeder kwam op 4-5-1719 van haar uit de kraam, overl. na 1776, huwt in 1742 Gerardus Geerts Leusingh, geb. ca. 1715 te Jipsinghuizen, overl. tussen 1763 en 1772, z.v. Geert Jacobs Leusingh en Tiackien Tammes,

Uit het 2de huwelijk:

1. Wilt Reints Mennersingh, ged. Onstwedde 10-8-1724, overl. na 1759, huwt Farnsum 1-1-1759 (huwelijkscontract Farnsum 8-12 1758) met Geesjen Abels, voor de vrouw was dit het derde huwelijk. Dit huwelijk bleef kinderloos,
2. Woltje Reints Mennersingh, geb. Onstw. augustus 1727 volgt VIIb
3. Hans Reints Mennersingh, geb. Onstw, dec. 1729, volgt VIIc.
4. Hans Reints Mennersingh, geb. Onstw, aug. 1732, volgt VIId.

VIIa. Hiske Reints Mennersingh, geb. Onstwedde 1713, landbouwer op het Mennersingh later op de Hoornse Dijk te Groningen, overl. na 1776, huwt 1ste Onstwedde 15-10-1741 (huw.contr. Onstw. 3-10-1741) Elsie Geerts Leusingh, ged. Vlagtwedde 26-12-1712, overl. tussen 1751 en 1755, d.v. Geert Jacobs Leusingh en Tiackien Tammes. Op 3-3-1755 wordt er een inventaris opgemaakt van hetgeen Hiske van zijn overleden vrouw volgens huw.contr. in zijn bezit had. Hiske hertrouwde later in Groningen op 2-4-1755 (huw.contr. Groningen 13-3-1755) Christina Harmannus, weduwe van Albert Hoving van Emden. Hiske verkoopt in 1740 en in 1742 het gehele Mennersingh-arve aan verschillende personen voor totaal 7517 Caroli guldens; hij vertrekt uit Onstwedde en koopt een boerenhoeve op de Hoornse Dijk onder Groningen.

Uit het 1ste huwelijk:

1. Onbekend, begr. Onstwedde 21-3-1742
2. Reint, ged. Onstwedde 24-2-1743, jong gestorven.
3. Reint Hiskes Mendersing, ged. Groningen 22-2-1744, volgt VII
4. Geert Hiskes Mendersing, ged. Gron, 5-3-1746, huwt ca. 1772 Marieke Stikkel. Van dit echtpaar verder niets bekend,
5. Jan, ged. Gron. 14-1-1749, jong gestorven
6. Jan Mendersing, ged. Groningen 28-2-1751 volgt VIII b.

Uit het 2de huwelijk:

1. Saartje Mendersing, geb. Groningen ca. 1758, overl. Gron. 25-12-1815, huwt Gron. 22-11-1785 Casper Schotema, geb. Gron. 28-9-1843, z.v. Hindrik Schotema en Tietjen Theodorus Wilkens.

VIIb. Woltje Reints Mennersingh, geb. aug. 1727 te Onstwedde, op 17-8-1727 kwam haar moeder uit de kraam, begr. Onstwedde 3-9-1769, huwt Onstw. 9-4-1747 Hiske Geerts Bots, (later steeds Mennersing genoemd), geb. Onstw. 1713, landbouwer op het Mennersingh, begr. Onstw. 2-12-1776, z.v. Geert Alvers Buts en Trijntje Jans. Woltje erft het Mennersingh van haar moeder Wupke Hanssen, die het in naarkoop had gekocht van Michel Geerts.

Het ging dit echtpaar klaarblijkelijk niet voor de wind, want tussen 1761 en 1775 lenen zij veel geld en verkopen het gehele bezit. Daarmede vertrok de laatste Mennersingh van het Mennersing arve.....

Uit dit huwelijk:

1. Onbekend, begr. Onstwedde 6-3-1749.
2. Onbekend, begr. Onstwedde 4-3-1750.
3. Reint, ged. Onstwedde 6-6-1751, jong gestorven.
4. Geert, ged. Onstwedde 16-11-1753, begr. Onstw. 117-11-1760.
5. Wupke Hiskes Mennersing, ged. Onstw 25-4-1756, overl. Roswinkel 2-6-1817, huwt Sellingen 23-4-1780 Berent Pieters Wegman ged. Wedde 11-6-1749, overl. laude 1-3-1826, z.v. Peter Berents Wegman en Janna Derks Smit, weduwnaar van Hebel Derks Meijer.
6. Reint, ged. Onstw. 6.8-1758, begr. Onstw, 22-2-1764.
7. Trijntje, ged. Onstw, 13-12-1761, begr. Onstw, 19-9-1764.
8. Albert Hiskes Mennersing, ged, Onstw. 6-2-1763, overl. Roswinkel 4-5-1842, huwt (huw.contr.) Onstwedde 26-4-1804 Harmke Luken, geb. Onstw. 1762, overl. Onstwedde 1824, d.v. Luiken Jans en Wupke Tammes, weduwe van Jan Jans.
9. Reint, ged. Onstwedde 12-10-1766, begr. Onstw. 20-12-1770.
10. Wilt, ged. Wedde 15-2-1767, jong gestorven.
11. Wilt, ged. Wedde 7-2-1768, jong gestorven.

VIIe. Hans Reints Mennersingh, geb. Onstwedde dec. 1729, landbouwer te Noordlaren, overl. na 1784, huwt 1ste Groningen 16-4-1757 Egbertje Harms, ged. Noordlaren 18-8-1737, overl. Noordlaren 6-10-1764, d.v. Harm Derks en Geertje Sikkes, huwt 2de te Noordlaren 16-5-1784 Geesjen Harms, geb. te Gasselte.

Uit het 1ste huwelijk:

Geertjen Hanssens, ged. Noordlaren 4-4-1758, overl. Haren 19-11-1826, huwt Noordlaren 15-5-1780 Jan Pieters, ged. Noordlaren 23-11-1749, overl. tussen 1810 en 1826, z.v. Pieter Coerts en Aaltie Geerts.

2. Wibbechien, ged. Noordlaren 2-3-1760.

3. Harmtijn, ged. Noordlaren 25-4-1762, overl. Noordlaren 5-8-1766

VIIId. Hans (Hanne) Reints Mennersingh, geb. Onstwedde aug. 1731, landbouwer in de Onstwedde Hofte, begr. Onstwedde 20-11-1767, huwt 1ste Onstwedde 20-4-1760 Antje Wubbes Thedingh, geb, Onstw. ca. 1743, begr, Onstw. 9-11-1770, d.v. Wubbe Jarckes Thedingh en Albertje Jans Heijlcke. Haar moeder Albertje was als weduwe van Wubbe Jarckes op 9-2-1779 universeel erfgename van wijlen Hans Reints en Antje Wubbes, over welke laatste Jan Jarckes voormond en Jan Huitsingh sibbevoogd was.

Hans huwt 2de te Onstwedde 10-5-1772 Antje Hindricks, geb. Wollinghuizen, overl. na 1775. Hans en zijn tweede vrouw 1sten 21-3-1774 een testament maken,

Uit het 1ste huwelijk:

1. Wubbe, ged. Onstwedde 2-9-1764, jong gestorven.

2. Reint, ged. Onstwedde 1-2-1767, jonggestorven.
3. Sibille, ged. Onstwedde 23-7-1769, jong gestorven.

Uit het 2de huwelijk:

1. Wupke (Wubbegien) Mendersing, ged. Onstwedde 23-4-1775, overl. Groningen 13-1-1849, huwt Groningen 31-8-1806 Willem . Mendersing (zie IXa).

VIIIa. Reint Hiskes Mendersing, ged. Groningen 22-7-1744, landbouwer op de Hoornse Dijk onder Groningen, overl. Groningen 1803, huwt Groningen 3-5-1776 (huw.contr. Groningen 13-4-1776) Swaantje Willems Kloosterhuis, geb. Groningen 1759, overl. Groningen 12-5-1822, d.v. Willem Kloosterhuis en Trientje Everts. Op 2-6-1775 koopt Reint de behuizing en schuur met een groot appelhof en twee andere hoven met bomen en "plantagien", staande en gelegen op de Hoornse Dijk voor 2000 gulden van zijn ouders en zijn broer Jan, de laatste vertegenwoordigd door Geert Mendersing. Reint wordt voor het laatst genoemd in het breukdodenboek van Groningen op 28-9-1803

Uit dit huwelijk:

1. Hiske, ged. Groningen 30-7-1777, jong gestorven.
2. Willem Mendersing, ged. Groningen 23-9-1778, volgt IXa.
3. Hiske ged. Groningen 27-6-1781, jong gestorven:
4. Trijntje Mendersing, ged. Groningen 12-5-1784, overl. Helpen 7-1-1850, huwt voor 1810 Wolter Gosens Groenendal, geb. Helpen 1765, landbouwer te Helpen, overl. Helpen 10-3-1835, z.v. Goosen Alberts Groenendal en Trientje Geerts. Elsien Reints Mendersing, ged. Groningen 14-3-1787, overl. Groningen 4-10-1813, huwt Groningen 24-5-1807 Jan Bierling, geb. Groningen 1-10-1781, arbeider, overl. Groningen 22-9-1841, z.v. Hindrik Jans Bierling en Lutgerdina Willems Brunneger.
6. Hissijna Reijnts Mendersing, ged. Groningen 3-11-1790 overl. Groningen 17-5-1846, huwt Groningen (huw. contr.) 26-4-1811 Willem Hindriks Bierling, geb. Groningen 1790, landbouwer op de Hoornse Dijk, overl. Groningen 17-4-1842 , z.v. Hindrik Jans Bierling en Lutgerdina Willems Brunneger.

VIIIb. Jan Mendersing, ged. Groningen 28-2-1751, timmerman, overl. Groningen 10-11-1815, huwt 1ste te Groningen 11-10-1773 Hindrika Jans Kuiper, ged. Groningen 15-12-1747, overl. vóór 1804, d.v. Jan Geerts Kuipers en Margrieta Mennes Koks. Op 25-10-1804 wordt de boedel geïnventariseerd van Jan en zijn (dan overleden) vrouw. Jan huwt 2de te Groningen 11-11-1804 Alberdina Jans Swaneveld, geb. Groningen 1751, overl. Gron. 14-11-1815.

Uit het 1ste huwelijks

1. Hiske, ged. Groningen 18-8-1774, jong gestorven
2. Margaretha, ged. Groningen 13-9-1776.
3. Hiske Mendersing, ged. Groningen 16-10-1777, volgt IXb.
4. Jan, ged. Groningen 6-6-1783, jong gestorven.
5. Jan Mendersing, ged. Groningen 19-11-1784, volgt IXc.

IXa. Willem Mendersing, ged. Groningen 23-9-1778, trekschuitenvoerder overl. Groningen 3-9-1833, huwt Groningen 31-8-1806 Wibbegje Mendersing (zie VIId). Willem koopt op 18-3-1825 2 bunder en 83 ellen land om te hooien voor 56 gulden en op 7-2-1827 1 bunder en 20 roeden voor 55 gulden.

Uit dit huwelijk :

1. Zwaantje, ged. Groningen 21-9-1806, jong gestorven.
2. Swaantje Mendersing, ged. Groningen 10-4-1808 breister, overl. in het 3de gesticht te Veenhuizen 11-6-1849, huwt Groningen

- 5-11-1829 Albert Derks Groenboom, geb. Loppersum 1-5-1801
 arbeider/koopmansbediende/zolderknecht, overl. Groningen
 8-7-1849, z.v. Derk Pieters Groenboom en Geessien Derks
 Geertsema.
3. Antje, ged. Groningen 23-9-1810, overl. Groningen 3-7-1812.
4. Reint, geb. Groningen 1813, overl. Groningen 29-4-1824,
- IXb. Hiske Mendersing, ged. Groningen 16-10-1777, timmerman, overl.
 Groningen 11-11-1839, huwt Groningen 19-5-1799 IJtie Heikes
 Roon, geb. Groningen 1774, overl. Groningen 2-10-1833, d.v.
 Luitjen Heikea Roon en Aaltje Evenhuis,
 Uit dit huwelijk:
1. Jan, ged. Groningen 27-10-1805.
2. Aaltje Mendersing, ged. Groningen 9-9-1808 volgt X,
- IXc. Jan Mendersing, ged. Groningen 19-11-1784, letterzetter en
 boekdrukker, overl. Groningen 18-4-1845, huwt Groningen
 14-4-1811 Jantje Heikes Roon, ged. Groningen 15-12-1784, over.
 Groningen 28-11-1846, d.v. Luitje Heikes Roon en Aaltje
 Evenhuis,
 Uit dit huwelijk:
1. Hendrika Mendersing, geb. Groningen 25-12-1811, overl. Groningen 7-5-1896, huwt Groningen 9-11-1837 Harm Meijer, ,
 geb. Groningen 11-10-1815, adjunct opziener bij de waterstaat,
 z.v. Christiaan Leir Meijer en Trientje Harms.
2. Aaltje, geb. Groningen 1814, overl. Groningen 10-10-1816.
3. Aaltje Mendersing, geb. Groningen 12-10-1817, hoedenmaakster,
 huwt Groningen 15-4-1838 Albertus Richters, geb. Groningen
 6-7-1812, korenschipper, dienden als flankeur bij de 14de
 afdeling infanterie, z.v. Johannes Jacobus Richters en Ida
 Elleri.
- X. Aaltje Mendersing, ged. Groningen 9-9-1808, arbeidster en
 dienstbode, overl. Groningen 18-7-1849, ongehuwd.
 Kinderen:
1. Mietje, geb. Groningen 21-1-1835
2. Jacobus, geb. Groningen 6-1-1842, overl. Groningen 18-4-1845.
3. Jacoba, geb. Groningen 12-2-1845, overl. Groningen 22-4-1847

Noot van de redactie. De geschiedenis van het Menningh is hiermede nog niet beëindigd; in het volgend nummer zal de heer Wegman ze vervolgen. •Dan zal onder anderen verteld worden, hoe het verder met de oude arve oegaan is en ook, waar de boerderij

Verslag van de vergadering van zaterdag 5 Juli 1980,
's middags 13.30 uur in de Ocrea-boerderij te Onstwedde.

Aanwezig zijn 33 leden.

1. Opening.

De vergadering staat o.l.v. de heer Harm Maarsingh, omdat de voorzitter, de heer Geert Wubs, door een knieblesure verhinderd' is. De heer Maarsingh heet allen hartelijk welkom. Hij zegt, dat hij slechts een zeer korte tijd van voorbereiding heeft gekregen, maar dat hij zijn best zal doen de vergadering zo goed mogelijk te leiden. De heer Wubs wordt een spoedig herstel gewenst. Als spreker voor deze middag wordt welkom geheten de heer drs. M.C. van Hoorn uit Groningen. Het ledental bedraagt momenteel 55. Naast dit goede nieuws is er een droeve mededeling. Op 17 juni j.l. overleed zeer plotseling mevr. J. Vos-Luring te 2de Exploërmond. Het bestuur heeft de familie schriftelijk zijn medeleven betuigd. De vergadering neemt enkele ogenblikken stilte in acht.

2. Notulen vergadering 29 maart 1980.

De voorzitter zegt, dat onder punt 3 bespreking statuten, art. 1 moet worden gewijzigd. Dit moet luiden: de vereniging draagt de naam Vereniging voor Genealogie en Historie "Westerwolde". Punt 4 Bestuursverkiezing behoeft ook een wijziging, dan wel aanvulling en wordt als volgt:

voorzitter: G. Wubs, Onstwedde

secretaresse: G.P.I.Hiskes-Knigge, Wildervank

penningmeester: D. Scheper, Veendam

Dit bestuur zal worden aangevuld met:

Mw. M. Geikenn, Sellingen

Mevr. M.A.Moorlag-Teunissen, Rhederveld

dhr. Harm Maarsingh, Stadskanaal

dhr. Herman Maarsingh, Vledderveen.

Er zijn verder geen op- of aanmerkingen, zodat het verslag onder dankzegging wordt goedgekeurd.

3. Ingekomen stukken. Niets te melden.

4. Goedkeuring ontwerp statuten van notaris Dijkstra.

De voorzitter verzoekt mr. Wubbe Hiskes dit ontwerp van de notaris in zijn geheel voor te lezen. Alle aanwezigen gaan met de inhoud accoord, waarna machtiging verleend wordt aan de voorzitter en de secretaresse om namens het bestuur de acte bij de notaris te tekenen.

5. Verslag redactiecommissie tijdschrift.

De heer J.W.Hiskes vertelt, dat er 3 ontwerpen zijn gemaakt voor het omslag. Allen hebben een nogal heraldisch karakter. Westerwolde heeft echter nooit een wapen gehad in het verleden. Het wapenschild kan dus niet nader worden ingevuld. De redactiecommissie meent daarom, dat voor het omslag beter een ontwerp kan worden gemaakt „waarp het oude Westerwoldse Landszegel wordt afgebeeld. Ook dient de op het omslag voorkomende kaart te worden uitgebreid, want Ter-Apel komt er niet op voor. Alle aanwezigen gaan hiermee accoord. De kosten-begroting is als volgt:

De kosten-begroting is als volgt:

omslag, gedrukt op gekleurd papier per 1000 f. 245.--

per 2000 " 379.--

fotocopiëren binnenwerk f..0,10 per bladzijde

Een nr. van 30 pagina's zal dus kosten:

omslag f. 0,25

binnenwerk 30 x 0,10 = "

f. 3,25

eventuele portokosten ' -1L90

f. 5,15

4 nr.'s per jaar kosten dan f. 20,60.

Bij een oplage van 70 nummers (waarvan b.v. 50 betaald worden) zijn de kosten per nr. f. 4,55 zonder porto. Met porto wordt dit f. 6,45 per nr. of 4 x f. 6,45 = f. 25,80 per jaar.

De bedoeling is het tijdschrift op de 3-maandelijke bijeenkomsten uit te delen, dat spaart portokosten() Hoeveel nummers toch nog per post verzonden zullen worden, kan niet van te voren worden vastgesteld.

6. Hierna volgt de inleiding door drs. M.C. van Hoorn te Groningen over "het beoefenen van de genealogie".

Een eenvoudige manier om gegevens te verzamelen uit de tegenwoordige tijd is geboorte-, huwelijks- en overlijdensadvertenties in kranten goed na te lezen. Grafzerken hebben ook gegevens. Historisch nieuws in kranten of tijdschriften kan soms ook wat opleveren. Men kan ook oude foto's bewaren. (Wel aan de achterzijde vermelden wie het is + gegevens). Gedenkboeken, zoals onlangs door de landbouwverenigingen te Beerta en Bellingwolde zijn uitgegeven, kunnen ook gegevens bevatten. Oude familiebijbels hebben soms ook aantekeningen. Het boek "Groninger Gedenkwaardigheden" van de heer A.Pathuis, bevat ook een schat aan gegevens. In de leeszaal zijn genealogische tijdschriften en groningse volksalmanakken, die vaak historische bijdragen hebben. En zo is er wellicht nog meer, waaruit men gegevens kan halen. Gegevens uit de tijd na 1900 kan men tegen betaling op het gemeentehuis der betreffende gemeente aanvragen. Men moet dan wel weten, waar iemand geboren is, of waar iemand is gehuwd.

Voor 1800 kan men op het Rijksarchief terecht. Iedere provincie heeft een Rijksarchief, dat in de hoofdstad is gevestigd. Men heeft daar wel een repertorium van Doop-, Trouw- en Begravenisboeken van de kerken. Daarin staat van elke kerkelijke gemeente genoteerd, van welke perioden deze registers bewaard zijn gebleven en welke perioden ontbreken. Ontbrekende gegevens kunnen soms uit bijlagen bij huwelijksanten of uit boedelscheidingen worden gereconstrueerd. De Rechterlijke Archiver zijn ook een bron van gegevens. Van Doopsgezinden (die groot worden gedoopt) zijn geen doopregisters. Huwelijken van doopsgezinden en ook van katholieken werden na 1600 (evenals van andere soorten geloof) wèl in de hervormde kerk afgekondigd. Dat afkondigen gebeurde op 3 achtereenvolgende zondagen. De heer Herman Maarsingh vraagt, waar de oude diaconieboeken bewaard dienen te worden, indien ze nog voorhanden zijn. Geantwoord wordt: ze blijven bij de kerk. De kerken zijn niet verplicht oude diaconieboeken aan het Rijksarchief af te staan. Die verplichting bestaat wèl ten opzichte van doop- en trouwregisters, Het Rijksarchief heeft ook een repertorium van notarissen over de periode 1812-1840. Zo zijn er dus vele mogelijkheden om gegevens op te sporen. Heeft men gegevens nodig uit Duitsland, dan wordt het lastiger. De oude kerkeboeken bevinden zich daar niet in een rijksarchief, maar nog in de pastorie. Heeft men dus de plaats ontdekt, waar men zijn gegevens zoekt, dan zal men de Pastor of de Pfarrer zo ver moeten zien te krijgen, dat hij op de zolder op zoek gaat ! Of dat altijd zal lukken ?

Na de inleiding volgt de pauze, waarna er gelegenheid is om vragen te stellen n.a.v. het ingeleide onderwerp. Hier wordt goed gebruik van gemaakt. Een aanhoudend rinkelende telefoonbel stoorde hierbij de con-

concentratie. (Er werd naarstig gezocht naar het telefoontoestel, maar het was niet mogelijk het ding tot zwijgen te brengen, omdat het zich in een afgesloten ruimte bevond).

De voorzitter bedankt de heer van Hoorn voor zijn duidelijke uiteenzetting.

Punt 9. Rondvraag.

De heer G. Sterenberg (ter Wupping) vraagt of het mogelijk is in het tijdschrift een lijst van verklarende woorden op te nemen.

Men komt in oude stukken nogal eens woorden tegen, waarvan men de betekenis niet kent. Hieraan zal worden voldaan.

Medegedeeld wordt nog, dat men met de heer Wubs of met mevr. Hiskes tel. afspraken kan maken om het ten dienste van de leden gemaakte archief te raadplegen.

De heer Maarsingh sluit hierna het officiële gedeelte van deze geanimeerde vergadering, waarna, evenals in de pauze, nog druk gebruik wordt gemaakt van het onderling uitwisselen van gegevens.

Wildervank, juli 1980.

G.P.I.Hiskes-Knigge
secretaresse

Om te onthouden

Bij het raadplegen van doop- en trouwregisters moeten we vaak even goed opletten. Daarin worden sommige maanden van het jaar namelijk aangeduid met het datumcijfer en daarachter: "ber". Er kan bijvoorbeeld als datum aangegeven zijns 13_7ber. Men dient er op bedacht te zijn, dat dit dan niet betekent: "de dertiende dag van de zevende maand, maar : 13 september. De maanden van het jaar worden vaak aangeduid op de ons bekende manier: Januari, Februari, Maart, April, Mei, Juni en Augustus, maar dan begint het: September wordt: 7 ber. October wordt: 8 ber, November wordt: 9 ber en December wordt 10 ber! Wie enigermate thuis is in het latijn, begrijpt dat dadelijk als hij de namen van deze maanden even bekijkt. December is dus 10 ber, in de naam: December zit het woordje: tien al. Denk maar eens aan decigram decimeter, decameter, enz.'

't Is allemaal maar een weet, maar de argeloze raad pleger van een oud doop- of huwelijksregister zou licht de data verkeerd kunnen overnemen, en dat kan dan weer nieuwe puzzels geven!

J.W.H.

- F. Boels, Jabbingelaan 26, 9591 AM Onstwedde, tel. 05991-1840 vraagt gegevens over de families Boels, Lantinga en Dijk.
- J. Boerhave-Migchels, Schoolstraat 154, Musselkanaal, tel. 05994-2381 heeft uitgezocht de fam. Boerhave. Zoekt aanvullende gegevens over de fa. Migeheles.
- B.E. Bontkes Gosselaar, Burg. Wichersstraat 5, Winschoten, tel. 05970-16731, zoekt gegevens van fa. Schenkel en wel speciaal van een Gosselaar Schenkel.
- J.J. ter Borg, Borgercompagnie 250, 9631 TP Borgercompagnie, tel. 05987-16453, vraagt gegevens over de fam. ter Borg en over de geschiedenis van Westerwolde.
- F. ter Borg-Bessembinders, Havenstraat. 8, 9591 AK Onstwedde, tel. 05991-1497, zoekt gegevens van de families Migchels, Bessembinders, Wilzing, Hide en Niemeijer (Vlagtwedde).
- H. Bessembinders, Wessinghuizerweg 18, Onstwedde, tel. 05991-1226, wil graag gegevens van de families Bessembinders en Maarsingh (van voor 1750).
- H. Bruggers_t van Riemsdijkweg 2, 7971 BP Havelte, tel. 05214-1743, heeft de volgende families uitgezocht: ter Borg te ter Borg en Onstwedde; Bruggers te Sellingen en Onstwedde, Ter Walslage (ook ter Walster) en Hesse.
- H. Clevering, Jabbingelaan 21, 9591 Al Onstwedde, tel. 05991-1890, zoekt gegevens over de families Prak (Blijham), Vos (Holte) en Boeree.
- O. Drenth, van Blankenheimstr. 35, 7815 ST Emmen, tel. 05910-13253, zoekt de volgende gegevens:
Bos, 1877-1791 Veendam-Nieuwe-Pekela
Derks 1754 Nieuwe-Pekela
Drent(h) 1980-1231 Groningen-Drenthe
Foekena 1817-1700 Groningen-Sappemeer-Nw-Pekela
Henricks 1670 Pekela
Hinderka 1733 Bellingwolde
Hindrika 1737-1727 Nw-Pekela -Wildervank
Kappen (Kappel) 1847-1809 Nw-Pekela-Onstwedde
Klaasens 1725 "
Lindeman 1790-1750 Nw-Pekela-Obedissen (Dld)
Mepsche 1735 Sellingen
Oldenburger 1800-1743 Emmen-Odoorn-Nw-Pekela
Oldigh 1716-1669 Vlagtwedde-Spaen (Did)
Springer 1800-1787 Nw.Pekela
ten Veldhuis 1698 Onstwedde
de Vrieze 1818-1764 Nw.Pekela
Wanmaker 1784-1710 Sellingen
Witkop 1786-1715 Midwolda-Groningen
Zeven-Seven-Seuven- 1794-1711 Veendam-Itw.Pekela
- J. Drok, Schotlandlaan 6, 9501 AB Stadskanaal, tel. 05990-13487, zoekt gegevens over de families Drok, Bunt en Korvemaker.
- M.J. Frouws, Abel Tasmanlaan 58, Gouda, tel. 01820-22976, heeft de fam. Frouws compleet uitgezocht.
- R. Georgius, Hoofdstraat 117, 9944AD Nieuwolda, tel. 05964-1239, weekt gegevens van de volgende families: Folkerts, Hensums, Hiddingh, Ter Maerse, Hekman en Berend Wubbels X Diewer Jacobs.

- J.B.Halmingh, Boerhavestraat 28, Stadskanaal, tel. 05590-12202, vraagt alle gegevens betreffende de fa.Halmingh en Boele Aykes Nan-ninga van Onstwedde, ook van voor 1650.
- J.H.Harding-Hazenbergh, Borgerweg 2, Sellingen, tel. 05992-2450, zoekt ge-gevers over de families Ter Borg, Hesse, Schuring en Harding.
- Albert Hazelhof, Tuinbouwstraat 14a, Groningen, bezit gegevens over de fam. Hazelhof (Westerwolde) van 1600 tot heden, de fam. Schenkel 17e en 18e eeuw en van de fam. Heerel 16e en 17e eeuw.
- J.H.A.Hazelhoff, Beneden Oosterdiep 46, 9641 JE Veendam, tel. 05987-12598, heeft uitgezocht de fam Hazelhoff vanaf de 16e eeuw, afkomstig van Wedde. Vraagt gegevens van de fam. Engelbartus Folkerts te Hoorn (Onder Wedde) plm. 1650 en van de fam. Schmaal, m.n. Ds. Hermannus Schmaal en voorouders.
- Mw. M. Geikens, Dorigweg 6 te Sellingen, tel. 05992-2408, heeft belangstel-ling voor de geschiedenis van Westerwolde van het jaar 0 tot heden Zij bezit een fotocopie van een klaagschrift van Westerwolders uit plm. 1475, waarin verschillende namen worden genoemd.
- J.W.Hiskes, M.Hardenbergstraat 3, 9643 LD Wildervank, tel. 05987-13095, heeft uitgezocht de fam. Hiskes tot plm. 1600, de fam. Koylers tot plm. 1600, de fa. Aising (Aeyssingh) tot plm. 1587 en zoekt nog aanvullende gegevens van de fam. Maarsingh over de periode 1650-1750 en daarvoor.
- G.J.Heikens, Statenweg 35, Rotterdam 3039 HC, Tel. 010-668313, heeft een stamboomoverzicht van 1770 tot heden (van Ayke Harms X Leentyn Willems) en zoekt gegevens van voor 1770.
- H. Huiting, Tuinlaan 12, Onstwedde, tel. 05991-2188, heeft een kwartier-staat tot nr. 59 en zoekt de voorouders van Hilvert Jans Huiting.
- L.J.Kranenborg, Vonkslaan 6, 9695 BS Bellingwolde, heeft een kwartierstaat van zijn eigen fam. vanaf 1811 (nog niet volledig). Heeft uit-gezocht voor een groot deel de families Wiersema, Hartog en Waalkens.
- Menno van der laan, Grote Appelstraat 2, 9712 VC Groningen, heeft uitge-zocht de fam. van der Laan, die in 1878 in Tange komt wonen en een beetje van de fam. Roelfsema in Westerwolde,
- H. Maarsingh, Oosterstraat 53, Stadskanaal, tel. 05990-13707, heeft een stamboom van de fam. Maarsingh, maar zoekt nog aanvullende gege-vens van voor 1750. Zoekt gegevens van de fam. Bessembinders.
- H. van der Mark, Troelstralaan 2, Hoogezand, heeft interesse in de namen Jonkheim en Boeree en afstammelingen daarvan, o.a. de.fam.Wilts.
- B.G.Roosenboom, Warmeerweg 45, Emmen, tel. 05910-13718 wil graag gegevens over de fam. Rakers te Vlagtwedde en de fam. Nieuwburg te Bel-lingwolde voor c.pim. 1850.
- K. Meijer, Lijnackersstraat 4, Onstwedde, tel. 05991-1564, wil graag ge-gegevens over de families Schreuder (Sellingen) voor 1800 Meijer (Bellingwolde) voor 1800 en Reints (Vlagtwedde).
- D.Scheper, Groningenlaan 58, Veendam, tel. 05987-19588, heeft een gedeel-telijke stamboom van de fam. Scheper tot plm. 1740. Wil graag ge-gegevens over de fam. Streuding (Wedde) plm. 1857 en over de fam. Steffens (Mossel) plm. 1820.
- J.J.Kuiper, Reviusstraat 58, Hoogezand of Havenstraat 14, Onstwedde, is in het bezit van stukken stamboom van diverse Onstwedder "eigenerf-den". Wil deze gegevens graag ter beschikking stellen en vraagt gegevens ter aanvulling van deze stambomen.
- E.G.Schrage, Ds. van Petegemstraat 14, 9645 NV Veendam, tel. 05987-23559, zoekt gegevens van Haim(ingh) Onstwedde voor 1700, Brouwer Vlagt-

E.G.Schrage, Brouwer Vlagtwedde voor 1750, Hommes Vlagtwedde voor 1750, Vrieze Vlagtwedde en Hidding, Vlagtwedde.

B.G.Rosenboom, 'Warmeerweg 45, 7815 HB Emmen, tel. 05910-13718, heeft uitgezocht voor een groot deel Grol (Wedde) tot plm. 1685, zoekt in Wedde: Twikkeler, Rakers. In Bellingwolde: Boltendal, Elzes Eikes, Jogehems (de Jong), Hófte, Derks, Boels.

M.J.B.Starke, Hoofdweg 2, 9687 PL Nieuw-Beerta, tel. 05972-1408, zoekt gegevens over Swaantien Frericks Harding, ged. 15-2-1690 te Onstwedde, d.v. Frerick Hardink en Geetert Nannings, die op 28-10-1712 huwde met Else Egges, waarschijnlijk te Vriescheloo.

S.Siks, Doorsneeweg 36, 9663 HJ Nieuwe-Pekela, heeft uitgezocht (gedeeltelijk) de fam. Siks (Sieks) in rechte lijn tot plm. 1650. Heeft 1 graag gegevens over de aanverwante families Bolder, Pranger, Huls, Jarkes, Tennis (voor 1811) en ook van de fam. Hilverts-Meems.

F.H.Steenhuis, Wolverlet 6, 9502 AK Stadskanaal, tel. 05990-14424, heeft uitgezocht 2 geslachten Meinders uit Anlo, Steenhuis (Wilder-vank), Wessels (Onstwedde) en Weits (Winsum). Is bezig met het geslacht Wubs.

G. Sterenborg, Ter Wuppingerweg 10 te Onstwedde, tel. 05991-1392, heeft gegevens over de fam. Sterenborg en zoekt gegevens over de families
Bruggers en Volders.

J. Tammes, Wedderstraat 78, 9541 VP Veele, Vlagtwedde, tel. 5993-2413, zoekt gegevens over de families Thedingh en Gansevoort.

A.Weits-Luring, Zevenmeersveenweg 13, 9551 VT Sellingen, tel.05992-2260, zoekt gegevens van de volgende families:
Trenning (Laude), Waarsing(h), laude, Besseling(h), Hiskes, Coops (Gasselte), Hommes. Gedeeltelijk gegevens bekend van de families Maarsingh, Trenning en Weits.

J. Wilts, den Boschlaan 1, 9501 AH Stadskanaal, tel. 5990-13526, vraagt gegevens ter aanvulling van de Wilts-stamboom en wel het voorgeslacht van Jan Wubbes, die in 1741 te Blijham huwde met Fenne Abels. Van de familie Snijder wordt het voorgeslacht gezocht van Jan Jans Snijder, ook voorkomende als Jan Jans Wedder, ged. 8-10-1747 te Wedde en gehuwd te Wedde op 23-10-1768 met Antje Arende en gehuwd 2e x 1774 met haar zuster Roelfjen Arends.

B. Wilzing, Wessinghuizerweg 20, 9591VJ Onstwedde, tel. 05991-1793, vraagt gegevens betreffende de familie Wilzing.

G. Wubs, Boslaan 60, Onstwedde, tel. 05991-1835, bezit gegevens over de fam. Heijes/Wubs en wil graag gegevens betreffende de families Kluiver (Bellingwolde), Hilvering (Westerwoide), lutjeboer allen van voor 1850 en van de families Dorgelo en Strobos van voor ± 1825.

Mevr. M.A.Moorlag-Teunissen, J.Buiskoolweg 7,9699 TT Rhederveld,tel. 05993-4355 bezit de genealogie Moorlag.

BIBLIOGRAFIE

In deze eerste aflevering van ons "Tijdschrift voor Genealogie en Historie "Westerwolde" willen we een begin maken met een uitgebreide bibliografie, (een lijst van boeken en geschriften) die de Westerwoldse geschiedenis betreffen.

Hoewel Westerwolde in zijn geheel door de eeuwen heen slechts een enkele keer het onderwerp van een diepgaande historische studie geweest (eigenlijk alleen Dr. R.Fruin in 1886) en dan nog maar tót 1536, - zijn er in de loop van de tijd toch verscheiden opstellen en artikelen over diverse thema's uit de Westerwoldse geschiedenis gepubliceerd.

De heer A(ike) Maarsingh, thans directeur van de Openbare Leeszaal te Stadskanaal, deed in 1966 een poging iets meer doorzicht te brengen in de scala van artikeltjes en verhandelingetjes met zijn "Boekenlijst van de geschiedenis van het eigenlijke landschap Westerwolde".

De redactie van "Westerwolde" wil deze draad weer opvatten en in afleveringen proberen een up-to-date bibliografie samen te stellen. Teneinde een overzichtelijk geheel te verkrijgen zullen we, dat doen aan de hand van de volgende indeling:

- A. Westerwolde Algemeen.
- B. Archeologie
- C. Verbinding Westerwolde- Oost Friesland
- D. Verbinding Westerwolde-Drenthe
- E. 1. Onstwedde
- 2. Vlagtwedde
- 3. Sellingen
- 4. Wedde
- 5. Vriescheloo
- 6. Ter Apel
- F. Proza en poëzie.

Dat geprobeerd zal worden van al deze artikelen en boeken originelen of kopieën in ons archief te krijgen mag vanzelfsprekend geacht worden. Een van onze leden, de heer Joop Drok te Stadskanaal, is ons wat dit betreft zal zeer van dienst geweest. (Bedankt, heer Drok, en wat ons betreft: Doorgaan zo!). De nummers, die inmiddels al in ons archief aanwezig zijn, zijn van een sterretje (*) voorzien.

Omdat de voorbereidingstijd voor de samenstelling van dit eerste nummer door de vakantie wat aan de krappe kant was, hebben we nok niet zo erg veel spuurwerk kunnen verrichten. Daarom deze keer eer overzicht van het archief van de Ned. Herv. kerk te Onstwedde, dat reeds kant en klaar in ons bezit was.

HOOFDSTUK E 1. Onstwedde,

REGISTER VAN HET ARCHIEF VAN DE NED. HERV. KERK TE ONSTWEDDE

DIACONIE

Register van ontvangsten en uitgaven van:

- a. 1727 - 1750 (m)
- b. 1728 - 1731
- c. 1750 - 1779 (K)

	d. 1779 1804
	e. 1804 - 1825
Register van ontvangsten	a. 1841 - 1874
Register van uitgaven	a. 1858 - 1896
Bedelingenboek	a. 1790 - 1882
<u>KERKERAAD :</u>	
Notulen van de kerkeraad (Consistoriaalboek)	a. 1698 - 1775
	b. 1789-1816
	a. 1817-1853
	d. 1853 1902
<u>KERKVOOGDIJ :</u>	
Register van ontvangsten en uitgaven	a. 1710 - 1769 (*)
	b. 1787 - 1806
	c. 1806 - 1842.
	d. 1842 - 1873
KASBOEK, handelende over de aanschaf van allerlei bouwmaterialen	a. 1843 - 1852
Boek van de gildebroederen (belast met het begraven	a. 19de eeuw
<u>DOOPREGISTERS</u>	
<u>HUWELIJKSREGISTERS</u>	
Doopregister	a. 1811 - 1840
Huwelijksregister	b. 1816 - 1822
Lidmatenregister	e. 1812 - 1839
Doopregister	d. 1817 - 1842
Contra-Doopregister	e. 1842 - 1913.

K.M.

-K L E D E R D R A C H T

Volgens het handrecht van 1470 behoorde tot de bruidskleding: "een ijpers rock ende ijpers hoijeke, und enen romundeschen rock und enen katten pels, ende dagelicx klederen na eren ende vermoegen des buses", Het gaat mij in dit geval om het woord: hoijke. Dit was eertijds een veel gedragen kledingstuk, maar hoe het er nu precies heeft uitgezien, daarover wordt verschillend gedacht. In een toelichting op het landrecht komt onder meer voor: Hoyke wordt, over een ronde plank gedaan, op het hoofd gedragen, om als regen- en windbeschermer te dienen. ("De huik naar de wind hangen. Een "windhoycke" is: een veranderlijk mens. Wie van onze leden heeft een nadere lezing over dit kledingstuk?

M.G.

UIT OUDE DIACONIEBOEKEN

In de diaconieboeken hield de daarvoor aangewezen diaken nauwgezet aantekening van de inkomsten en uitgaven van de diaconie. Het was dus eigenlijk een soort van "boekhouding" en daardoor merendeels tamelijk saai. Soms stuiten we echter op aantekeningen, die interessant kunnen zijn.

Voor het familie-onderzoek zijn dat bijvoorbeeld de aantekeningen betreffende bijzondere giften van vrouwen, die "uit de kraam" kwamen, Het was gewoonte, bij de eerste kerkgang na de bevalling een extra-gift te schenken en die werd dan in het diaconieboek aangetekend. Voor ons kan dat een aanwijzing zijn in jaren, waarvan geen doopregisters meer voorhanden zijn, van de geboorte van een kind kort vóór die donatie "uit-de-kraam".

Ook sterfgevallen kan men soms uit de diaconieboeken vast stellen. Bij begrafenissen werd namelijk een collecte gehouden en ook daarvan wordt aantekening gedaan. We vinden dan b.v. bij een bepaalde datum vermeld: "Uit de schottel bij de begravenisse van.....".

Zo kan men dus soms wel iets uit de diaconieboeken opdiepen, maar in de veelheid van aantekeningen blijft het wel een moeizaam zoeken.

Men vindt er namelijk allerlei notities in, bijvoorbeeld betreffende het onderhoud van kerk, toren en pastorie. Men moet toen bijvoorbeeld ettelijke hoeveelheden witkalk aangeschaft hebben, de wanden van de kerk moeten wel met een centimeters dikke laag kalk bedekt zijn in de loop van de jaren. Wellicht is de jeugd ook vroeger nogal baldadig geweest, want om de haverklap moest er glas aangeschaft worden voor ruitjes. "Spijckers" en "duijckers" werden ook al regelmatig aangeschaft. De volgende aantekening hebben we nog niet kunnen verklaren:

1701. den verden november en kroes Olleije gehalt (gekooct lijn olleije toe dij knopen) vor 12 stuiver bitalt". Men heeft dus een kroes gekookte lijn-olie gehaald, maar wat betekent: "toe dij knopen"?, We vinden op 17 November weer een aantekening "an IJan Gers bitalt 11 stuijver an dij knopen".

We hadden het al over glasruiten:

1710. den ses en twijntichsten november aen IJan Glasemer ecker vonnen ijn dije peckel bij dije schoele an glas verdient het mesters glas vijftijn stuijver hebbe ick IJarcke Tedijnck betalt," De glazenmaker (Jan Glasemer) bleek toen dus "in de Pekel" te wonen en Jarcke Thedingh was de boekhoudende diaken in 1710.

Hierbij moet ons van het hart dat niet elke diaken even "geletterd" was. Men nam het niet al te nauw met de spelling van bepaalde woorden en dat maakt het "vertalen" van sommige notities wel eens moeilijk. Vooral als het handschrift dan ook nog wat hanepotig was...

Weet iemand misschien weg met de volgende notitie?

IJn dissent saven hondert 11 den 2 Ijanwareije hebbe ick IJarcke Tedijnck an IJan IJabbinck betalt van pastroers vaeren van wegen dije gansen plueijet 2 en dertich stuiver betalt,"

Tot de kerk behoorden landerijen en we vinden herhaaldelijk aantekeningen betreffende verkochte kerkenrogge. Uit de diaconieboeken blijkt ook, dat de kerkenrogge werd opgeslagen in de toren.

Uit een oud stuk blijkt, dat de kerk en de school het recht hadden, voor het onderhoud leem weg te halen uit de (mandelige) Veenhuizer "leemdobben". Uit de diaconieboeken blijkt echter, dat dit recht van de kerk verder ging; we vinden namelijk herhaaldelijk boekingen van inkomsten wegens geleverde karrevrachten ("voeren") leem uit de leemdobben.

In de kerk hebben vroeger stoelen gestaan, dat blijkt uit de volgende aantekening:

1711. den suevenden Ijunije an Foecke Emmes betaelt dertijch gulden van wegen Beschoet toe dije stollen ijn dije kercke". Dezelfde Foecke Emmes ontvangt op veertien November nogmaals een-en-twintig gulden "vanwege beschoet toe dije stollen ijn de kercke...."

Een hele tramelant schijnt de diaconie te hebben gehad met Albertjen Hijddenck. Kennelijk had Albertjen een eigen stoel in de kerk en is die stoel verdwenen. Lees maar mee:

"den 24 november ijck IJarcke Tedijnck en Else Hallemijnck en dije passtoer toe hoeppe nae Flachtwedde gewest tegen Alberten Hijddenck en de here richter op dij vrijdach van wegen en stoel ijn dije kercke dije van dije plaetse is weggebracht doe wijt gelecht dre en vertijch stuijver".

Die stoel van Alberten Hiddingh komt vervolgens telkens weer voor; ze gaat de diaconie geld kosten, geld voor "een archs pampijr", voor verteringen tijdens de vele reizen naar het gericht in Vlachtwedde en voor "de avvekaet"....

De diaconieboeken vertellen ons ook van oorlogen en plundering van brandschattingen en natuurrampen. Verzekeringsmaatschappijen bestonden er toen nog niet; de met riet of stro gedekte woningen en boederijen waren nogal brandgevaarlijk en tenslotte waren de blusmiddelen primitief. Het gebeurde dan ook nogal eens, dat bij eenbrand een hele buurtschap of een half dorp in vlammen opging; In zo'n geval waren de eigenaars vaak in één slag straatarm geworden...

Het schijnt, dat men er dan nogal eens op uit trok, al dan niet voorzien van een "attestaatsie" om geld in te zamelen.

1739. den 9 meert uit langt an man van de stad Schotten in Duitsland de door een wolke breuke ofte water vloed waar verarmt elf st. diko 0-11-0." Even uitleggen: Dico of Diko is hetzelfde als ons: "zegge" en de bovengenoemde man kreeg dus nul gulden- 11 stuivers en nul placken. Waarbij we moeten weten, dat een heel voer leem toen 1 stuiver kostte.

De Turken gingen toen blijkbaar nogal barbaars om met hun gevangenen, luister maar:

1740. den 28 Junij an vier mannen de in Turkije waren gevangen gewest en de tongen uit de hals waren gesneden daar an uit gelangt elf st. p-11-0. Die mededeling van mensen, die bij de Turken gevangen gezeten hadden en wier tongen waren uitgesneden komt meer voorin de diaconieboeken.

Ontheemden maakten verre reizen, kijk maar:

1741. an twe mannen de van de water vloet verdreven waren den 28 december 1 gulden van Altena van dan.

1744. den 21 november an een vrou en een jonge gedaan vier st. die haar goet verbrant was van die vijanden van heijdelberg van daan waaren volgens attestaatsie, Dijco 0-4-0. Kerk en toren vergden ook hun onderhoud.

Den 29 August 1736

Op den selven Dato an Jan Beerens betal 6 gul voor die haam: op die Tooren dat hij vergult is en doe heef Golem vertert 8 st. doe hij die hane na Winschot bragt.

En op 5 October:

noch au Hinderick Hidding betalt 12 at. voor vergultsel dat an die pinappele is gekomen

Nou ja, het goud was toen nog aardig goedkoper dan vandaag de dag; wat zou het rat kosten om zo'n torenhaan te laten vergulden. ...?

Interessant is ook de aantekening van 1750:

Den 24 Junius verteert ses str. als wij hebben het holt gekoft toe een nieuwen predikstoel.

En vervolgtes:

1750 den 23 November Bekenne ik Wilt Albers ontfangen te hebben van Die kerk voogden van het kaspel Onstwedde van wege het maken van die predik stoel ter somma 90 guld. het welke ik bekenne ontfangen te hebbe en Daar en Boven voor spijkers en Holt van Harm Koper is samen 3 gld. 2 st;

7 pl. en geen vedder pretencie op En over behouden Tot, meder vestenisse van Desen soo hebbe ik Wilt Albers mijn ondertekende hant is samen 93 gold. 2 et. 7 pl. (Was gei tekend) Wilt Albers als werk baas van die predikstoel".. Meer dan negenitig gulden voor een nieuwe preekstoel, die kansel moet de moeite waard geweest zijn!

Tenslotte nog een puzzeltje voor de lezers, die schuilgaat in de volgende aantekening in het diaconieboek:

Anno 17580 Den 1 November Hebbe ick als kerkvoogt met min kammeraat na Winschoot geweest na Scheltes om die te betaalen het Geene wij hem schuldig waaren maar hij wou Geen duckaaten ontfangen die ongekabelt waaren, doenmaals verteert Weet iemand, wat "ongekabelde" ducaten waren? Scheltes in Winschoten wou ze in 1758 niet incasseren....

J.W.H.

Falkeniersshutte

Blijkens een stuk in ons familie-archief sloot Albert Gerdes te Ter Maars op 9 juni 1657 een overeenkomst met zijn kinderen Aicko ter Maerse en Thalle, "eheluiden". Die overeenkomst behelsde een soort van scheiding-en-deling, er werd onder meer in bepaald, dat de vader Albert Gerdes, (te lezen als : Albert Geertszoon) zou blijven exploiteren: "dre ackera nha falkenersshutte". Drie akkers bij de valkeniers hut dus. Ziedaar de puzzel: een valkeniersshut bij Ter Maars? Uit oude annalen is nooit iets tot ons gekomen over valkenjacht in Westerwolde. Dat was overigens min of meer een privilege van de "upper ten" en de gekroonde hoverl. Met behulp van voor dit doel afgerichte valken, havikken en buizerds maakte men jacht op duiven, lijsters, plevieren en wat in vroeger dagen meer eetbaar geacht werd; ook een konijntje of een haasje werden door de grotere grijpvogels wel gepakt.

Maar ook het oude Landrecht maakt nergens gewag van

valkenjacht in Westerwolde. Zodat de "falkenershutte" te Ter Maars geruime tijd een vraagteken bleef vormen.
Tot wij toevalligerwijze op een oude kaart van Friesland (Atlas Schotanus) ontdekten, dat daarop op enkele punten in het zuid-oosten van Friesland aangegeven stond:

"Valkeniers hutte". Ook dáár kwamen ze dus voor.

Het begint allemaal al wat duidelijker te worden als we kennis nemen van een oude verklaring van de Schulte van Norg in Drenthe. Deze bevestigde in 1750 namelijk, dat zekere Willem Hoeks uit Valkenswaard(!) toen al zes en dertig jaar een valkeniershut bezet had "op de Houwel"; terwijl twee ooms. van Willem respectievelijk al vijf-en-vijftig jaar en vier-en-veertig jaar in dezelfde hut de valkerij bedreven hadden.

Winsemius meldt bovendien in 1622 al, dat "hier ende in Smallingerland zijn alle Jaaren vreemde Falckeniers comen die aldaar Falcken vangen".

Als we wat dieper graven in de geschiedenis van de valkerij, - waarover uitstekende litteratuur bestaat - dan vinden we, dat in een grijs verleden de inwoners van Valkenswaard zich voor een groot deel bezighielden met het vangen en africhten van jachtvalken. Zij leverden hun vogels aan de adel en aan schier alle hoven van Europa en zij maakten verre tochten om de benodigde vogels in de vrije natuur te vangen. Dat vangen gebeurde vanuit schuilplaatsen in de vorm van valkeniershutten en "strategische punten" waren in dit geval de streken aan de rand van uitgestrekte hoogveengebieden. Blijkbaar kwamen hier veel stootvogels voors. Er is vastgesteld, dat de valkenvangers uit Valkenswaard doordrongen tot in Denemarken en Noorwegen.

Het bestaan van een "falkenershutte" te Ter Maars zou daarmee verklaard kunnen zijn. Waarschijnlijk hebben valkenvangers uit Valkenswaard af en toe ook hier, aan de rand van een uitgestrekt hoogveengebied, hun beroep uitgeoefend.

J.W.H.

Nuttige boeken

Voor mensen, die op wat uitgebreider schaal aan stamboomonderzoek doen, noemen wij de volgende nuttige boekwerken:

Repertorium DTB,

W,Wijnaends van Resandt.

Uitg. van het Centraal Bureau voor Genealogie.

Op zoek naar onze voorouders,

door W*Wijnaends van Resandt.

Uitg. Centraal Bureau v. Genealogie.

OVERZICHT, van de voornaamste bronnen voor genealogisch en heraldisch onderzoek in het Rijksarchief te Groningen, door ir. Th.P.E. de Klerck,
Uitgave van de Ned. Genealogische Vereniging, Postbus 976, 1000 AZ Amsterdam.

TIJDSCHRIFT VOOR GENEALOGIE EN HISTORIE „WESTERWOLDE”

Driemaandelijks tijdschrift van de
Vereniging voor Genealogie en
Historie

Westerwolde

1° jaargang No. 2

Redactie:

J .Drok, Schotlandlaan 6,
Stadskanaal, tel. 05990-13487.

J.W.Hiskes, Hardenbergstr. 3
Wildervanc, tel. 05987-13095.

K.Meijer, Lijnackerslaan 4,
Onstwedde, tel. 05991-1564.

Alle correspondentie betreffen-
de het lidmaatschap van de ver-
eniging, abónnement op het tijd-
schrift enz. te richten'tót het
secretariaat: Mevr. G.P.I.Hiskes
Knigge; Hardenbergstraat 3, 9643 I
WILDERVANK. Tel. 05987-13095

LIDMAATSCHAP: Entree f.10.- (éénmalig), cóntributie f.25.- per
kalenderjaar + f.7,50 voor het tijdschrift.

Het tijdschrift wordt op de driemaandelijke bijeenkomsten uitge-
reikt; bij eventuele postverzending worden portokosten berekend.

BANKREKENING: Bondsspaarbank Veendam, no. 95.72.73.622 ten name
van: Gen, en Hist. Ver, Westerwolde. Gironummer van de bank:
8 0 2 3 9 5 0

Niets uit dit tijdschrift mag worden verveelvoudigd en/of openbaar
gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke
andere wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming
van de redactie, gevisieerd door het bestuur.

HET MENNERSINGH 2

De geschiedenis van een verdwenen boeren-erve in Onstwedde en van de aan dit erve ontleende, thans uitgestorven familienaam. **Vervolg.**

door C.J. en R.M.A. **W E G M A N**

Na in het eerste deel van dit artikel te zijn ingegaan op de geschiedenis van de familie Menningh, volgt hierna een uiteenzetting hoe het met het erve zelf (of wat daarvan is overgebleven) is vergaan en wie achtereenvolgens de eigenaren zijn geweest.

Over de **oudst** bekende bewoners vinden wij informatie in de registers van hoenderbelasting-plichtigen, opgemaakt door: Johan ten Veenhuis (1568 - 1590) en Elso ten Veenhuis (1591-1592 richters van Westerwolde, ten gunste van de Gravin van Aremborg.

Hoenderbelasting.

Vermoedelijk uit vrees voor de Reiderlandse familie Addinga zochten de Westerwolders bescherming bij de bisschop van Munster. In 1316 werd daartoe overeengekomen dat voor ieder huis waaruit rook opging, eeuwig en erfelijk jaarlijks op St. Michiel (29 september) een hoen zou worden aangeboden in het rechthuis te Olde naren. De Westerwolders zouden dan de bisschop bijstaan in geval van oorlog en de bisschop verbond zich om de Westerwolders te beschermen tegen overvallen en, beloofde hen niet in hun rechten te beknotten. De overeenkomst werd getekend door de drossart te Landegge, Matthias van Raesfelt en de richter van Westerwolde, Sifried van Sleghe.

Deze belasting zal de Westerwolders niet zwaar zijn gevallen maar de bescherming was er dan ook naar.

Omstreeks 1390 vestigen de Addinga's zich te Wedde, eigenden zich de hoender-opbrengst toe en zetten deze later om in geld.

In 1561 beleende Philips II de graaf van Aremborg met Westerwolde en nadat deze in 1568 bij Heiligerlee was gesneuveld kwam Westerwolde in leen bij zijn weduwe.

Een gunstige bijkomstigheid is, dat de registers zijn opgesteld in de volgorde van de woningen en boerderijen, zodat van een bepaalde familie ook de beide burens bekend zijn.

Uit het feit dat in 1740 en 1742 het gehele Menningh-erve werd kocht en vrij nauwkeurig bekend is dat tot 1740 vrijwel niets werd gekocht of verkocht, weten wij dat Menningh-erve een zogenaamd **vo** boeren-erve was, bestaande in hoofdzaak uit :

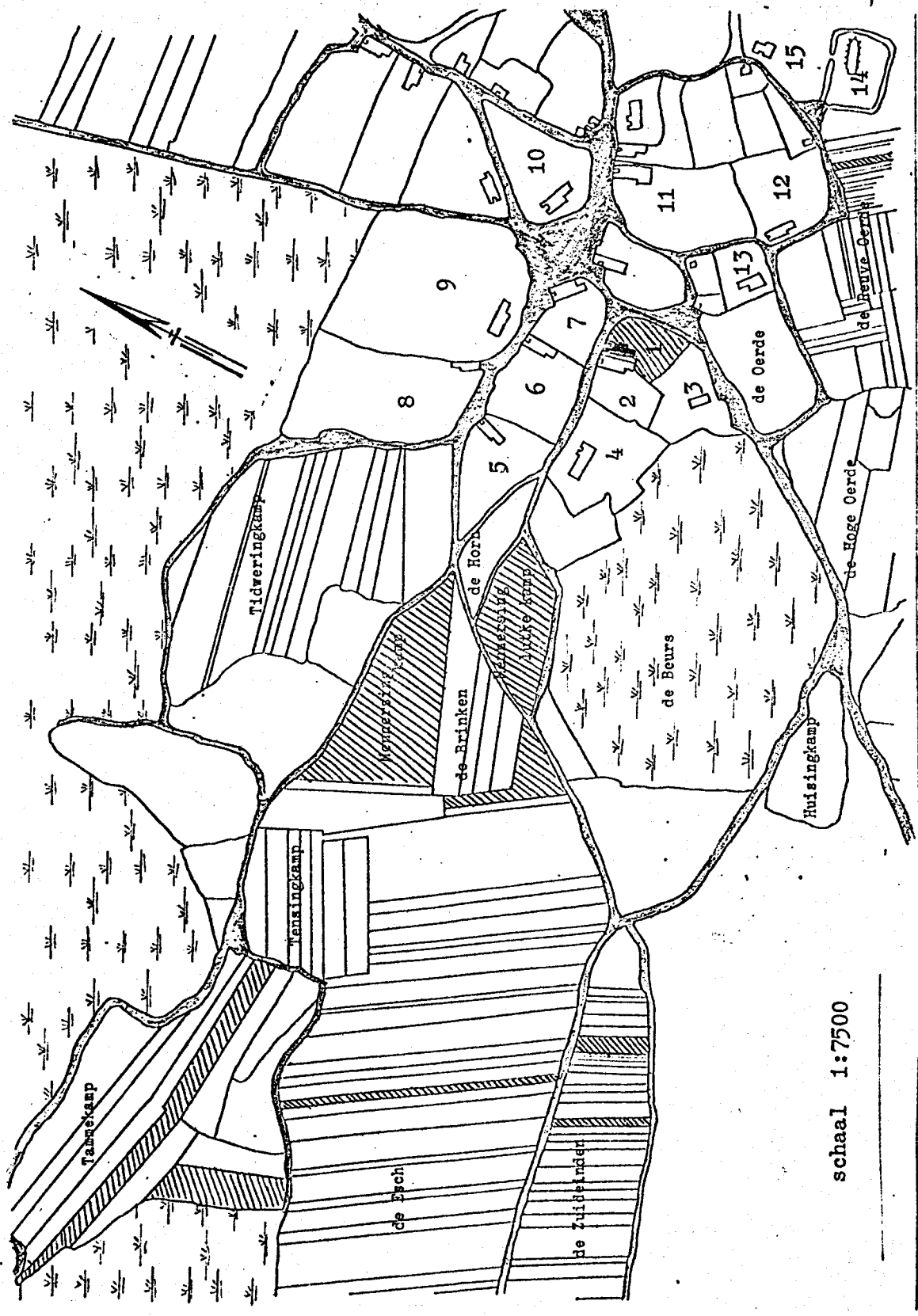
- behuizing, hof , een klein huis en een bakhuis,
- 8 mollenwonen over de Onstwedder Hammarck,
- verschillende stukken meed-land,
- verschillende akkers bouwland.

De aaneengesloten ligging van het bouwland, alsmede de geringe afstand tot de boerderij (slechts één akker lag ver van huis, namelijk op de Onstwedder Holte) duidt m.i. op oorspronkelijkheid.

Voor Menningh -erve in zijn volle omvang (echter zonder meedland) zie tekening 1.

Tekening I

- 1. Mennersingh
- 2. Huisingh
- 3. Hannes
- 4. Klawes
- 5. Tidweringh
- 6. Rensingh
- 7. Schroers
- 8. Jacobs op 't
Westerende
- 9. Hardingh
- 10. Up ten Tigge (Tije)
- 11. Huitsingh
- 12. Wiltlingh
- 13. Weerdingh
- 14. Kerk
- 15. de Weeme (pastorie)

schaal 1:7500

ONSTWEDDE OMSSTREEKS 1568

Gearceerd aangegeven zijn de tuinen en de bouwlanden behorende bij het Mennersingh.
 Slechts 2 bouwland-akkers (op de Molte en in het Westerveld) alsmede al het meedland
 (weide- en hooilanden) vallen buiten deze tekening.

HERMEN MENNERSINCK huwt ca. 1528 met N.N.
geb. ca. 1500 Onstwedde
ovl. 1568 -1570 Onstwedde

Hermen wordt in 1568 genoemd in het hoender-register onder de eigen-
erfden te Onstwedde, tussen Hannes en Huisinck.

WILT (HERMENS) MENNERSINCK huwt ca. 1558 met **Hille**
geb. ca. 1530 Onstwedde geb. ca. 1535
ovl. 1575- 1589 Onstwedde ovl, na 1592

Wilt wordt in het hoenderregister genoemd in de jaren 1570 tot 1575
onder de eigenerfden te Onstwedde, ook weer tussen Hannesen Huisinck.

CORNELIUS (Hermens) Mennersinck
geb. ca. 1535 Onstwedde
ovl. 1590 - 1591 Onstwedde

Cornelius wordt in 1573 en 1574 genoemd onder de keuters te Onstwedde.

In 1589 en 1590 wordt hij vermeld onder de eigenerfden, ook nu weer
tussen Hannes en Huisinck. Aangenomen mag worden dat Cornelius na het
overlijden van zijn broeder het Mennersingh-erve beheerd heeft.
Omdat in de jaren 1591 en 1592 als belastingplichtige wordt vermeld
Rille Mennersinck. (vermoedelijk de weduwe van Wilt) kan worden aangenomen
dat Cornelius dan is overleden, te meer Laar -in 1591 wordt vermeld
"Huir Hinrick in Mennersinck Hus". M.i. is hier bedoeld de keuterij van
Cornelius.

OLERTH (WILTS) MENNERSINGH
geb. ca. 1560 Onstwedde
ovl. voor 1631 Onstwedde

Op 14- 6-1631 wordt Hermeken Mennersingh c.s. genoemd als erfgename
van Olerth Mennersingh. Vermoedelijk is Olerth kinderloos overleden
en is het erve gegaan naar zijn zuster Hermeken.

HERMEIEN (WILTS) MENNERSINGH huwt 1e met Johan (Hansen Goringh)
geb. ca. 1570 Onstwedde ca. 1595 geb. ca. 1567 Ellershsn
ovl. na 1631 Onstwedde ovl. 1613 - 1621 Onstwedde

huwt 2e met **Wubbe** Geerts Bruiningh
ca. 1621 geb. ca. 1580
ovl. na 1634 Onstwedde

De beide echtgenoten van Hermeken worden, naar oud gebruik, Mennersingh
genoemd.

HANS (JOHANS) MENNERSINGH huwt met Wubbe Hiskes Huisingh
geb. ca. 1607 Onstwedde ca. 1635 geb. ca. 1611 Onstwedde
ovl. 1658 - 1664 Onstwedde ovl. na 1653 Onstwedde

Op 1-10-1631 wordt Hans genoemd tesamen met zijn stiefvader Wubbe Menner-
singh.

WILT (HANSEN) MENNERSINGH x Jantien Huisingh
 geb. ca. 1636 Onstwedde geb. ca. 1640 Onstwedde
 ovl. voor 1664 Onstwedde
 geh. ca. 1660 Onstwedde

Omdat op 19-11-1678 Hiske Mennersingh door Hiske Huisingh voor het gericht wordt gedaagd wegens de schulden nagelsten door wijlen Wilt Mennersingh x Jantien Huisingh, kan worden aangenomen dat Mennersingh-erve in eigendom is overgegaan naar Wilts broeder Hiske.

HISKE (HANSEN) MENNERSINGH X Wendelke Reints Naningh
 geb. ca. 1643 Onstwedde geb. ca. 1650 Onstwedde
 op 29- 9-1696 wordt betaald begr. 31- 1-1730 Onstwedde
 voor zijn graf
 geh. ca. 1674 Onstwedde

Op 24- 9-1664 wordt bevestigd dat het Mennersingh en het Huisingh naast elkaar zijn gelegen, want dan hebben Wubbo Huisingh en Jan Geerts Schroers, meijer op 't Mennersingh, een geschil over " d' echelen tusschens Huisingh ende Mennersingh op Huisingh ".

Op 17- 5-1680 koopt Hiske het " Westerendes Venne " voor 500 Caroli gulden.

Opvallend is dat tot nu toe niets is geleend en evenmin iets is verkocht, zodat mag worden aangenomen dat er op Mennersingh-erve redelijk goed werd geboerd.

REINT HISKES MENNERSINGH x 1) Jantje Geerts Witkop
 geb. ca. 1684 Onstwedde geb. ca. 1688 Ter Apel
 begr. 12- 2-1735 Onstwedde ovl. 1719 - 1723 Onstwedde
 geh. 1 ca.1712
 geh. 2 ca.1723 Onstwedde x 2) Wupke Manssen (Luickens)
 ged. 22-12-1700 Onstwedde
 begr.15- 2-1777 Onstwedde

Op 18- 4-1731 verkoopt Reint een " seker akker boulandt, gelegen op de Unstwedder Holte, groot plus minus één mudde zaats invall, breet elff mollen ", voor 150 Caroli gulden.
 Deze was de enige akker bouwland die vrij ver van Mennersingh-erve was gelegen en daarom het eerst werd verkocht.

HISKE REINTS MENNERSINGH x 1) Elsien Geerts Leusingh
 geb. -1713 Onstwedde ged. 26-12-1712 Vlagtwedde
 ovl. na 1776 Groningen geb. Jipsinghuizen
 geh. 1 15-10-1741 Onstwedde ovl.1751 - 1755 Groningen
 geh. 2) 2- 4-1755 Groningen x 2) Christina Harmannus
 weduwe van Albert Hovingh

Om niet bekende redenen verkoopt Hiske het gehele Mennersingh-erve. Om nu een indruk te krijgen van een "vol" Onstwedder erve volgt hierna een verkorte opsomming van hetgeen versnipperd werd verkocht.

De verkopen beginnen op 14-11-1740 en dan worden verkocht:

3 stukken meedland gelegen in de Nieuwe Mee, voor 189 Caroli gl.
 - 3 stukken meedland gelegen in de Mussel Mee, voor 229 Caroli gl.

Uit het Onstwedder diaconie-kasboek blijkt dat Hiske het bakhuis verhuurde aan ene Ancke, want op 3- 1-1742 wordt vermeld dat " an Ancke in Mennersingh backhuis is uitgelangt 2 gld. voor het Leene

welke Ancke in haar huis gehat heeft 6 weeke, doe het kint sieck waar geweest " .

Dan wordt op 11- 7-1742 verkocht:

- 7 schepel bouwland in het Westerveld voor 140 Caroli gl.

Vervolgens op 20-10-1742 aan Michel Geerts:

- " huis en hoff met het kleine huis " voor 761 Caroli gl.
 - met nog een akker, genaamd de Lutke Kamp voor 449 Caroli gl.
- en aan Geert Nanninges, Wilt Alberts Timmerman en Abel Luiring :
- " de Kereken bancken, legerplaetse met sijne lusten en lasten aan Kercken, tooren, pastorije, kosterije, kerckenpadt, lijckweg en graf te " voor 72 Caroli.gl.

aan de voogd over de kinderen van Roelf Willems bij Engeleke Hannes in egte verwekt:

- " 6 waeren over de Onstwedder Hammarck in recht te heijde en te wijde, te veen en te velde, nabuir mollewaeren gelijk " voor 1356 Caroli gl.

aan Jan Frericks:

- 2 mollenwaeren als hierboven omschreven voor 485 Caroli gl.

Dan worden op 20 en 22-10-1742 aan verschillénde personen verkocht:

- 4 akkers bouwland op de Groote Kamp voor 861 Caroli gl.
- 1 akker op de Horn van de Groote Kamp, "gevende 's jaers 2 schepel rogge an de Kercke, 12 schepel rogge an de pastoor en 2 spint an de mester tot O n s t w e d d e ' v o o r 60 Caroli gl.
- 1 akker bouwland op de Brincken, " de Onewendt " 118 Caroli gl.
- 1 akker bouwland op de Brincken, " de Hom " 1 mud 41 Caroli gl.
- 1 akker bouwland, genaamd Tammekamps Horn voor 301 Caroli gl.
- 1 akker bouwland op Tammekamp voor 650 Caroli gl.
- 1 akker bouwland op de Esch, breed 4 mollen voor 117 Caroli gl.
- 2 Zuideinden, resp. 6 en 4 mollen breed voor 52 Caroli gl.
- 1 akker op de Oerde, breed 2 mollen voor 50 Caroli gl.
- de Goorde bij de Kleine Kamp voor 138 Caroli gl.
- een stuk meedland, genaamd de Venne voor 842 Caroli gl.
- (n.b. dit meestland was op 17- 5-1680 voor 500 gl. aangekocht).
- - de Butt Meede, bestaande uit 9 hoeven en een hoen 486 Caroli gl.
- 3 stukken meedland in de Meuleege voor 120 Caroli gl.

Het gehele onroerend bezit (de inventaris werd niet verkocht) bracht op de kapitale som van 7517 Caroli gulden, een vermogen in die tijd:

Iliske kocht zich van dit geld een boerenplaats op de Moorse Dijk onder Groningen en vertrok uit zijn geboorteplaats om er niet meer terug te keren.

<u>WUPCKE HANSSEN</u> (LUICKENS)	x 1) Reint Hiskes Menningh
ged. 22-12-1700 Onstwedde	
begr.15- 2-1777 Onstwedde	(zie eerder)
geh. 1) ca.1723 Onstwedde	x 2) Jan Jans Gelmers
geh. 2 3- 4-1741 Onstwedde	ged. 14- 1-1713 Onstwedde
	begr.10-12-1755 Onstwedde

Wupke, de weduwe van Reint Hiskes Menningh en stiefmoeder van Hiske Reints Menningh koopt op 3-5-1743 in " naerkoop " (dat is het recht van de familieleden om aan vreemden verkocht bezit terug te kopen voor dezelfde prijs) van Michel Geerts tot Onstwedde

- "huis en hoff met het kleine huis " voor 761 Caroli gl.
- met nog een akker op de Lutke Kamp - voor 449 Caroli gi.

Door deze " naerkoop " was dus de boerenplaatsen de Lutke Kamp (later ook genaamd Mennersing Kamp) in bezit van de Mennersinghs gebleven. (zie tekening no.II)

<u>WOLTJE REINTS MENNERSINGH</u>	x	Hiske Geerts Bots (Mennersingh)
geb. - 8-1727 Onstwedde		geb. 1713 Onstwedde
begr. 3- 9-1769 Onstwedde		begr. 2-12-1776 Onstwedde
geh. 9- 4-1747 Onstwedde		

Woltje erft van haar moeder Wupke Hanssen de boerenplaats en de Lutke Kamp ; haar drie broeders Wilt, Hans en Hanne worden blijikbaar uitgeboedeld.

Klaarblijkelijk werd een gedeelte verhuurd aan de diaconie, want uit het diaconie-kasboek blijkt dat op:

- 26- 5-1748 is betaald aan Hiske Geerts Menderzing 23 gl. en 15 st. huur voor Jan Hinderken en Oling Ette.
- 30- 5-1749 is betaald aan Hiske Geerts Mennersijngh 8 gl. huur voor het Lutke hus en een stuk in die tuin voor Oling Ette.
- 15- 5-1750 is betaald aan Hiske Mennersing 5 gl. voor het Lutke huis.

Het ging Woltje en Hiske niet voor de wind getuige het feit dat van hun 11 kinderen slechts 2 de huwbare leeftijd bereikten. Door tegenslag werd geld geleend, waarvan de rente niet kon worden opgebracht en er steeds weer bezit moest worden verkocht. Dit blijkt uit:

- 9- 5-1761 Hiske Geerts Mennersing x Woltje Reints lenen van de diaconie van Onstwedde 450 Car.gl.
- 14- 4-1764 idem verkopen aan Albert Wilts tot Onstwedde :
een stuk tuingrond gelegen agter verkoperen behuisinge tot Onstwedde, zijnde 15 mallen breed en 12 mollen lang, hebbende Hans Geerts ten Oosten, Klaas Harms Meesters en Hindrik Huising ten Westen, den koper zelfs ten Zuiden en de verkoperen ten Noorden voor 168 Car.gl en 5 st.
(het hier bedoelde perceel is aangegeven op tekening no.II)
- 13- 4-1765 Hiske Geerts Mennersing verkoopt aan Luppe Alberts Smit: een stukje tuinland gelegen voor deszelfs behuisinge tot Onstwedde, hebbende O. de boereweg / N. en W. verkoper / Z. Hilwerts, voor 110 Car. gl.
- 2- 5-1771 Hiske Geerts Bots leent wederom van de diaconie van Onstwedde 195 Car.gl.
- 17-12-1772 Hiske Mennersingh verkoopt aan de diaconie van Onstwedde: een akker bouwland Mennersingh Camp genaamd, gelegen even buiten het Loegh op de esch te Onstwedde, groot ca. 3 mudden inzaads voor 969 Car.gl..
- 7- 6-1774 Hiske Mennersingh leent nogmaals van de diaconie van Onstwedde 150 Car. gl.
- 5-12-1774 Hiske Geerts Mennersingh verpacht voor 9 jaren aan Hans Geerts x Rixte Jans te Onstwedde:
"zijns verpagtenaars stukje tuingrond geleegen agter des-selvs behuisinge te Onstwedde, zo als aldaar tuschen zijn sloden is liggende en van zijn overige tuingrond is af ge haakt, en daar van door den pagtenaar door een in deeze gepagte grond te gravene sloot zal worden gesepareert en afgescheiden, beswet O. Hiske Aeikes / W. Boele Huisingh Z. pagtenaren en Albert Wilts / N. verpagtenaar , 165 Car.gl

Tenslotte wordt dan het laatste stukje van Mennersingh-erve verkocht. Van het eens zo trotse erve was weinig meer gebleven, getuige tekening no. II

9- 1-1775 Hiske Geerts Mennersingh verkoopt aan Klaas Harms Meesters:
 "zijns verkopers behuisinge en tuin, staande en gelegen tot Onstwedde, beswet 0. Luppe Alberts Smit, die daar langs een hegge moet verveerdigen / W. an 't Huisingh / Z. an Hans Geerts / N. an de boereweg voor 600 Car.gl. Verder is geconditioneert dat den verkoper tot an maij 1777 het verkogte zal mogen bewonen en gebruiken als voor deesen zonder huire daar van te geven en vervolgens nog 4 jaren de kamer alleen tot zijn gebruik mogen bewonen edog zonder gebruik van de tuin."

Hiske was dus tot mei 1781 "onder de pannen"; hij heeft er echter niet van kunnen profiteren want hij overleed in november 1776. Op 2-12-1776 werd dus de laatste Mennersing vanuit de erve ten grave gedragen.

<u>KLAAS HARMS MEESTERS</u>	x 1) Geeske Abels Boels
ged. -12-1721 Onstwedde	geb. ca. 1719 Onstwedde
geh. 1 29- 3-1744 Onstwedde	begr.23- 5- 1756 Onstwedde
geh. 2 8- 4-1757 Onstwedde	
geh. 3 ca. ?	x 2} Fennie Jans
ovl. 1795 - 1810 Onstwedde	ged. 6- 5-1736 Onstwedde
	ovl. na 1762 Onstwedde
	x 3) Geertjen Willems

Op 3-12-1795 wordt door Klaas Harms betaald 2 gl. 8 st. 6 pl. als bijdrage aan de herbouw van de afgebrande boerderij van Abel Boels.

<u>JAN KLAZENS MEESTERS</u>	x	<u>Jantijn Luikens</u>
ged. 12-11-1758 Onstwedde		
ovl. 1823 Onstwedde		
geh. 26-12-1781 Onstwedde		

Op 26- 2-1810 wordt door Jan Klaassens betaald 2 gl. 18 st. 7 pl. als 2e bijdrage aan de herbouw van de afgebrande boerderij van Abel Roels.

In 1829 wordt het kadaster ingevoerd waarbij het restant van Mennersing -erve als volgt wordt geregistreerd :

kadastrale nummers :	416 huis en erf	1.56 are
	415 tuin	12.40 are

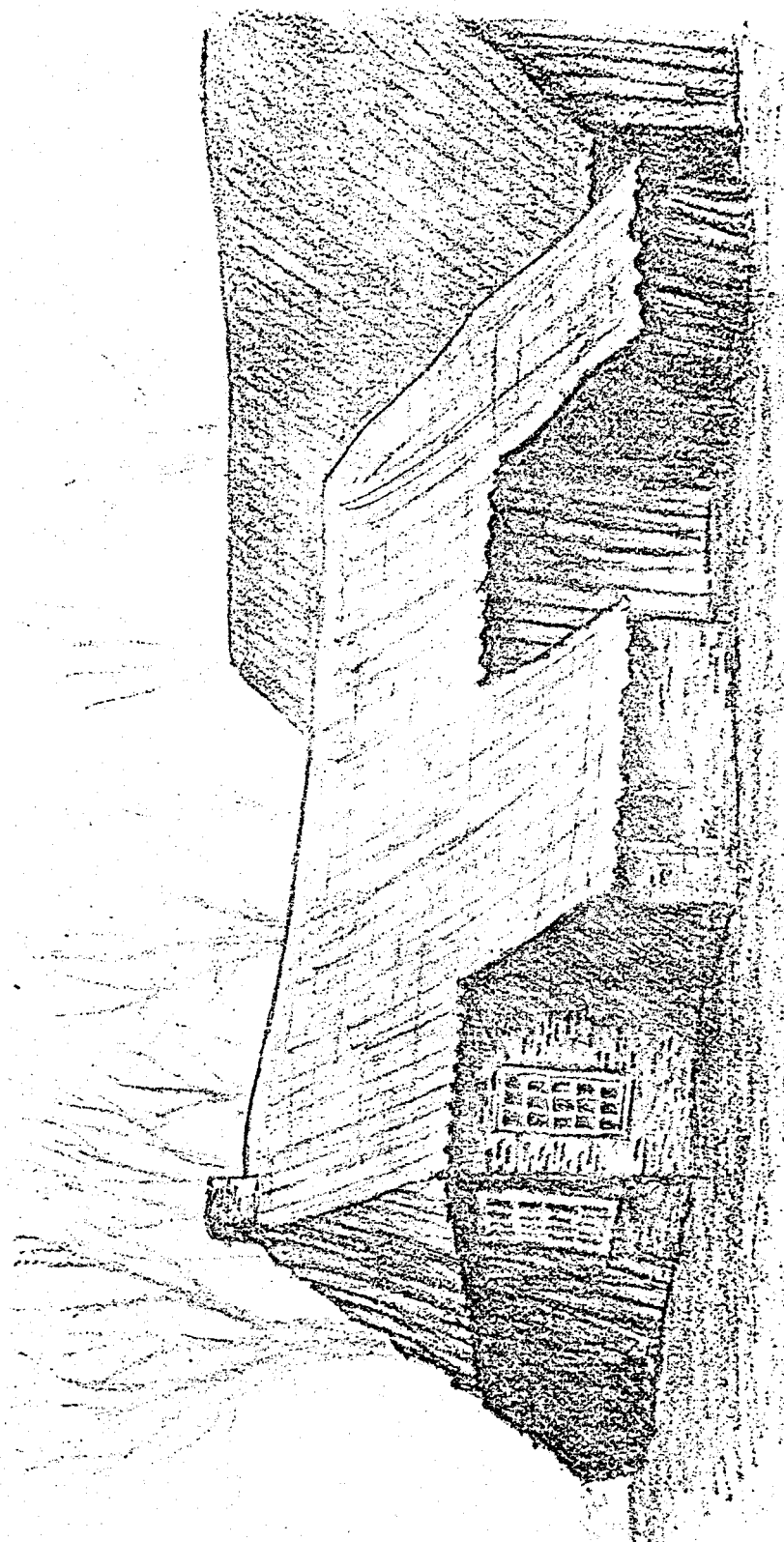
eigenaar no. 200 : de weduwe van JAN KLAZENS MEESTERS, arbeidster.

In 1835 wordt het bezit overgedragen aan haar zoon Geert.

GEERT JANS MEESTERS
 ged. 20- 4-1790 Onstwedde

In 1834 vond er een scheuring plaats in de Nederlands Hervormde kerk die leidde tot de bekende Afscheiding. Deze Afscheiding werd geleid door de Ulrumse predikant Hendrik de Cock. Ds. de Cock werd ook uitgenodigd om in Onstwedde te komen preken en wel in de schuur van Freerk Boelems Harding. Dit leidde er toe dat op 16 juli 1835 in Onstwedde een Christelijk Afscheiden gemeente werd gesticht, die aanvankelijk bestond uit 37 leden.

Tot 1842 moest men het stellen zonder dominé en kerkgebouw. De samenkomsten vonden daarom plaats in de schuren van Harding en Horlings. Na de nodige strubbelingen (de Afscheiding was de N.H. gemeente een doorn in het oog) werd in 1842 ds. B.Amsingh beroepen.

Rob Wegman

Reconstructie van Mennersingh-erve zoals het was geworden in 1829, gezien vanuit het Noorden (dus vanaf de Hörn). Rechts ligt Huisingh-erve. Vermoedelijk stond er toen nog het oorspronkelijke "kleine huis".

Ds. Amsingh vond het noodzakelijk dat er een kerkgebouw kwam en daarom kocht men een stuk grond van Geert Jans Meesters.

1842 Geert Jans Meesters te Onstwedde verkoopt
aan de Christelijk Afgescheiden gemeente van Onstwedde :
een huis, erf en tuin in de Hörn te Onstwedde.
De koopsom bedroeg 700 gld.

CHRISTELIJK AFGESCHIEDEN GEMEENTE van Onstwedde.
gesticht in 1837

In 1842 wordt op deze grond een kerkje gebouwd dat op 5- 6-1842 wordt ingewijd. In 1843 wordt naast het kerkje een pastorie gebouwd.-

Eind 1869 besluit de kerkeraad dat de kerk meer centraal moest komen te staan. Het oude gebouw in de Hörn wordt afgebroken en herbouwd aan de Dorpsstraat.

De oude pastorie wordt een paar jaar verhuurd tot dat het in 1872 dienst moest doen als het meestershuis. Naast de pastorie wordt op de plaats van de oude kerk een schooltje gebouwd. Deze gereformeerde school was echter geen lang leven beschoren, want in november 1872 wordt ze weer opgeheven. Het schooltje stond leeg tot 1887, toen het werd afgebroken ten behoeve van de vergroting van de leerkamer achter de kerk aan de Dorpsstraat. De oude pastorie wordt weer verhuurd tot 1889.

1889 De Christelijk Afgescheiden gemeente verkoopt
aan Hiske Smid te Onstwedde
pastoriehuis en tuin aan de Hörn te Onstwedde.
De koopsom bedroeg 1400 gulden.

<u>HISKE HINDRIKS SMID</u>	x	<u>Wendelke Reints Reints</u>
geb. 8-12-1809 Onstwedde		geb. 29-11-1814 Onstwedde
ovl. 1- 8-1889 Onstwedde		ovi. 12- 8-1890 Onstwedde
geh. 4-12-1840 Onstwedde		

Het lag voor de hand dat Hiske deze grond kocht, omdat het direct grensde aan zijn huis en tuin die reeds door zijn grootvader Jan Hindriks Smit op 6- 6-1785 van Mennersing waren aangekocht (zie hierna).

<u>HINDRIK (HISKES) SMID</u>	x	<u>Janna Brugge</u>
geb. 22- 8-1844 Onstwedde		geb. 20- 4-1874 Onstwedde
geh. 28- 5-1892 Onstwedde		

Hendrik erfde dit bezit van zijn ouders Hiske Smid x Wendelke Reints.

<u>WENDELKE (HENDRIKS) SMID</u>	x	<u>Frederik Bessembinder</u>
geb. 22- 2-1902 Onstwedde		geb. 22- 4-1899 Wessinghuizen
geh. 8- 9-1921 Onstwedde		

Wendelke erfde dit bezit van haar ouders Hendrik Smid x Janna Brugge.

In 1960 wordt de oude pastorie (of wat daar van overgebleven was) afgebroken.

Thans, in 1980, is de grond waarop eens het Mennersingh heeft gestaan een tuin, behorende bij het kadastrale perceel no. 2578 (huis en tuin) aan de Hörn no. 2 te Onstwedde.

Naar een mededeling van Frederik Bessembinder moet zich in deze tuin het laatste restant van het Mennersingh bevinden n.l. een zogenaamde gestapelde waterput. Hopelijk zal nog eens een onderzoek worden ingesteld naar deze ongetwijfeld zeer oude put.

MENNERSINGH-HOF (gedeeltelijk)

13- 4-1765 Hiske Geerts Mennersing tot Onstwedde verkoopt
aan Luppe Alberts Smit tot Onstwedde :
- een stukje tuinland, gelegen voor desselfs behuizinge tot
Onstwedde, hebbende 0. de boereweg / N. en W. verkoper /
Z. Hilwerts. Koopsom 110 Car.gl.

<u>LUPPE ALBERTS SMIT/HORST</u>	x	1e	Mille Jans
geb. -1741 Ter Apel			begr. 28-10-1764 Onstwedde
ovl. -1827 Onstwedde			
geh. 1)22-11-1761 Onstwedde	x	2e	Rixte Heijes
geh. 2) 1-11-1767 Onstwedde			ged. 8-11-1745 Vlagtwedde begr.23-11-1773 Onstwedde

Luppe bouwt in deze tuin een huis.

12-12-1774 Luppe Alberts Smit te Onstwedde verkoopt
aan Harm Alberts Kuiper te Sellingen :
- zijns verkopers behuizinge en tuin te Onstwedde, beswet
0. de boereweg /W. en N. Hiske Mennersingh / Z. Hiske
Hindriks. Koopsom 634 Car.gl.

31- 3-1783 Harm Alberts Kuiper te Onstwedde verkoopt publiekelijk
aan Luppe Alberts Horst en Harm Aijkes Onweer :
- zijnes verkopers behuizinge te Onstwedde, Klaas Harms
ten N. en W. , boereweg ten 0. en Hiske Aijkes weduwe ten
Z. Koopsom 400 Car.gl.

6- 6-1785 Luppe Alberts Horst en Harm Aijkes Onweer ter Peekel A
verkopen aan Jan Hindriks Smit te Onstwedde :
- verkopers behuizing te Onstwedde, N. en W. Klaas Harms/
0. boereweg / Z. Hiske Aijkes weduwe.
Koopsom 435 Car.gl.

<u>JAN HINDRIICS SMIT</u>	x	<u>Willemtijn Wichers</u> (Ter Maars)
ged. 14-12-1749 Onstwedde		ged. 2- 6-1743 Onstwedde
geh. 21- 3-1771 Onstwedde		
3 -12-1795 wordt bijgedragen in de herbouw van de boerderij van Abel Boels door Jan Hindriks Smit 9 gl. 15 st.		

<u>HINDRIK JANS SMIT</u>	x	<u>Wiltien Hiskes Bots</u>
ged. 21- 5-1775 onstwedde		ged. 29- 4-1781 Onstwedde
geh. 30- 4-1802 Onstwedde		ovl. 2- 8-1838 Onstwedde
Op 26- 2-1810 wordt door Hindrik Jans Smit bijgedragen aan de herbouw van de boerderij van Abel Boels 11 gl. 16 st. 3 pl.		

Bij invoering van het kadaster in 1829 wordt dit bezit als volgt ge-
registreerd

kadastrale nummers : 413 huis en erf	5.40 are
414 huis en erf	1.65 are

eigenaar no. 275 : HINDRIK JANS SMID, landbouwer te Onstwedde
"Dit bezit wordt overgedragen door Hindrik aan zijn zoon Hiske.

<u>HISKE HINDRIICS SMID</u>	ZIE VERDER <u>MENNERSINGH-ELWE</u> .
geb. 8-12-1809 Onstwedde	

MENNERSINGH- H O F
omstreeks 1740

ingetekend op de kadastrale onder-
grond van 1829.

De plaats van het "grote"huis en die
van het bakhuis is niet precies be-
kend en dus niet ingetekend.

MENNERSINGH - ERVE
omstreeks 1830

De kadastrale nummers 415 en 416
behoorden aan de weduwe van Jan
Klasens Meesters; het huisnummer
(ingevoerd in 1806) was 21.

De kadastrale nummers 413 (huisno.
19) en 414 (huisno. 20) behoorden
aan Hindrik Jans Smid (zie bijlage
Mennersingh-hof).

Kadastrale situatie.1980 van wat
eens Mennersingh-erve was.

Eigenaresse van de HStrn 2 (kad.
no. 2578) is thans Wendelke Smid,
echtgenote van Frederik Bessembinder.

HET WESTERWOLDS

LANDRECHT VAN 1470 DOOR MR. WUBBE HISKES

Aanvankelijk was het de bedoeling, het landrecht in gedeelten te behandelen in de volgorde, waarin het is opgesteld. Bij nader inzien bleek dit echter minder gelukkig, omdat het landrecht een nogal rommelige indeling heeft. Artikelen, die betrekking hebben op hetzelfde onderwerp, staan soms ver uit elkaar.

De oorzaak hiervan moet gezocht worden in de omstandigheid, dat de samenstellers ervan het oude landrecht destijds uit hun hoofd hebben opgeschreven. Het leek daarom verstandiger, de artikelen, die op hetzelfde onderwerp betrekking hebben, gezamenlijk te behandelen.

Theoretisch is het mogelijk, dat er reeds vóór 1470 gecodificeerde, dat wil zeggen: op schrift gestelde, exemplaren van het landrecht bestaan hebben, maar die waren in 1470 niet meer aanwezig. Dit mag op het eerste gezicht wat merkwaardig klinken, maar men dient te bedenken, dat landrechten destijds perkamenten handschriften waren, waarvan maar één of slechts enkele exemplaren bestonden. Door brand bijvoorbeeld konden die gemakkelijk verloren gaan.

Bovendien komt daar in het Westerwolds geval nog bij, dat leden van het geslacht Addinga reeds in het eind van de 14de eeuw een rol bij de rechtspraak waren gaan spelen, (of dat althans wilden), hetgeen nogal wat conflicten opleverde. Ook hierdoor kan een ouder landrecht natuurlijk gemakkelijk in het ongereede geraakt zijn.

De tekst, waarvan hier in het vervolg gebruik zal worden gemaakt, is ontleend aan het vijfde deel van een serie rechts-geschiedkundige werken, uitgegeven door het Groninger genootschap "pro excolendo iure patrio" in 1809. Het genootschap was blijkens een "lijst van de Handschriften van het Genootschap" in 1831 nog in het bezit van een exemplaar van het landrecht. Het genootschap publiceerde destijds ook de tekst van een in 1565 herzien landrecht, dat in 1567 door Philips II en Margaretha van Parma bekrachtigd werd.

Uit dit herziene exemplaar blijkt, dat het exemplaar uit 1470, zoals dat zich in het bezit van het genootschap bevond, waarschijnlijk niet volledig is. De artikelen, die er vermoedelijk in ontbreken, zullen echter in het onderstaande mede in ogenschouw genomen worden.

Om te beginnen volgt hierna een aantal artikelen, die betrekking hebben op wat wij zouden noemen: de verhouding tussen werkgever en werknemer. Artikel 10 van het tiende hoofdstuk behandelt de indiensttreding en luidt als volgt:

Wel een knecht wint

Item wel ene knecht of maget wint, en dessc die wijnkoop ontfangen, soe sintse schuldich to denen; weert sake datse hem die deenst niet bilden, soe sollense den heren dat

Toen geven; of een here se niet ontfangen wolde, sal hei hem dat loen geven.

Personeel werd gewoonlijk per jaar in dienst genomen en ook per jaar betaald. Indien we onder het begrip: "loen" in dit artikel het jaarloon mogen verstaan, dan was het zowel voor de knecht (of de meid) als de boer financieel zeer onaantrekkelijk de verplichtingen uit een overeengekomen dienstverband niet na te komen.

Op deze algemene regel vormt artikel 12 van hetzelfde hoofdstuk echter een uitzondering. Het luidt als volgt:

Van dienstboden toe ontwinnen

Item weert sake ene queme ende ontwonne ene sijnen denst, ende die dienst na der tijt sick verenichde mijt sijnen heren, dat mach he doen sonder gebreck, in den he in enen anderen denst nijet weer in gegaen.

Indien men dus een dienstverband overeenkwam met een knecht, die op dat moment zijn tijd nog bij een andere werkgever aan het uitdienen was, en deze knecht besloot naderhand zijn bestaande dienstverband bij die andere werkgever te verlengen, dan kon men van zo'n knecht niet de betaling van het loon, als in artikel 11 bedoeld eisen. In de praktijk betekende dit, dat men in zo'n geval naleving van de overeenkomst niet kon afdwingen. De bepaling beschermde het bestaande dienstverband, want een boer, die een-goede knecht had en deze knecht feitelijk al aan een andere werkgever – die misschien, meer bood – verloren had, kon het dreigend vertrek voorkomen door met die knecht op dezelfde of betere voorwaarden een verlenging van het oude dienstverband overeen te komen.

De positie van de knechten en meiden was overigens in die tijd geen benijdenswaardige. Men was voor zijn bestaan aangewezen op werk, niet eens in de eerste plaats om de geldelijke beloning, maar ook vanwege de kost en inwoning, die men als onderdeel van het dienstverband genoot. Sociale voorzieningen en volksverzekeringen ontbraken uiteraard. Wie niet in zijn eigen onderhoud kon voorzien, was aan de liefdadigheid overgeleverd. Tegen deze achtergrond moet men de volgende bepalingen zien, die rechten en plichten van knecht en meester bevatte:

Item of een denstbode niet queme in sijnen denst na verwarde, dat sal staen in des heren genade (Hoofdstuk 10, artikel 11).

Item of ene denst sijnen heren wat versmede dat bewijslick weer, daer sal hy vul voer doen. (Hoofdstuk 10, art. 13).

Item of een denst syn lyf verlore in syns heren denst, so machmen hem syn leen op syn borst leggen, daer is hem vul mede gedaen. (Hfdst. 10, artikel 14).

Item of een denst krank worde in lange suycken, soe sal hem die here holden veertien dagen up syn kost, ende soe sal hem die denst soe lange nae denen, off in den lone ontfallen, na gelegentheyt der tyt, off weer he langer krank, soe mag he hem die kost betalen, meer he sal den heren vul doen voer den kost. (Hfdst. 10, artikel 16).

Artikel 11 wil zeggen, dat een knecht of meid bij verzuimde plichtsbetrachting zonder meer op straat gezet kon worden. Artikel 13 bepaalt dat knecht of meid schade als gevolg van plichtsverzuim moeten vergoeden. Vooral de combinatie van deze twee bepalingen maakte plichtsverzuim buitengewoon onaantrekkelijk!

De betekenis van artikel 14 is moeilijk te doorgronden() Interpretatie naar de letter geeft geen duidelijke verklaring. Vermoedelijk betekende het in de praktijk dat nabestaanden van de overleden knecht of meid op niet m4tr aanspraak konden maken dan op het loon, dat de overledene nog tegoed had.

Artikel 15 tenslotte verplichtte de boer een zieke knecht of meid veertien dagen in de kost te houden, maar die tijd van ziekteverzuim moest dan wel worden nagediend, anders kon ze op het loon in mindering gebracht worden. Als de ziekte Tanger dan veertien dagen duurde, dan mocht de boer zijn zieke werknemer (ster) verder onderhouden, maar was daartoe niet verplicht. De kosten dienden later, wel door knecht of meid te worden terugbetaald!

Tenslotte nog een artikel uit het herziene landrecht van 1565, dat de aansprakelijkheid van een boer voor zijn knechten en meiden betreft:

Item of daer hadde een man dienstknechten of dienstmaagden of einen meijer wonende op syn landt, wes hy misdede sar dat heerschop vry van syn; ten weer sake dat sie na der undaeth wetelycken by den selvigen onder holden worde, of consent gegeven dat undaetj lsten de gescheen.

De boer was dus in beginsel niet aansprakelijk voor schade als gevolg van wandaden, door een knecht of meid begaan, tenzij hij deze nadien in dienst hield, hoewel hij er wel van op de hoogte was. Op grond van artikel 11 kon hij tot ontslag overgaan, zoals we al zagen) of tenzij de wandaad in zijn opdracht gepleegd was.

O-O-O-O

W I E

Bij deelname van tenminste 15 personen bestaat de mogelijkheid in Onstwedde een cursus van 15 lessen voor het lezen van oude handschriften te houden. Wie in principe iets voelt voor deelname aan zo'n cursus wordt verzocht zich op te geven bij het secretariaat: Hardenbergstr. 3 te Wildervank, tel. 05987 - 130950

Zij, die nog contributie of abonnementsgeld voor het tijdschrift moeten betalen worden verzocht, dit vóór 31 december aanstaande te doen op bankrekening 95. 72. 730 622 van de Bondsspaarbank te Veendam. ten name van de Ver, v. Gen. en Historie Westerwolde. Het gironummer van deze bank is: 8 0 2 3 9 5 .

«Gekabelde» munten

In het eerste nummer hebben wij verteld, hoe op 1 November 1758 twee Onstwedder kerkvoogden naar Winschoten reisden om daar een schuld te vereffenen. Maar zekere Scheltes (een steenen dakpannenhandelaar) wilde "geen duckaaten ontvangen, die ongekabeelt waaren".

Ons mede-redactielid J.Drok en ons lid Joh.Kuiper in Onstwedde hebben er toe bijgedragen de vraag: Wat waren ongekabelde ducaten? op te lossen. De onderstaande uiteenzetting berust op hun gegevens.

De gouden.ducaat, was sinds 1586 wettig betaalmiddel in de "Republiek der Zeven Vereenigde Nederlanden", het was een goudstuk met een gewicht van 3,494 gram. Goud echter is een tamelijk zacht metaal, vandaar dan ook, dat men in die tijden om de echtheid van een goudstuk te toetsen, er op beet. Kon men er tandafdrukken in zien, dan was het echt goud, meende men.

Die betrekkelijke weekheid van het metaal bracht slimme voorvaderen echter ook nog op een ander ideetje: met een scherp mes sneden zij een dun randje van de gouden munten, die zij in handen kregen. Men "besnoeide" de goudstukken en als er nu maar genoeg goudstukken door hun handen gingen, konden zij al doende een klein voorraadje goud verzamelen. Het gevolg was, dat de in omloop zijnde goudstukken er merendeels haveloos uitzagen en.....dat ze op de duur het oorspronkelijke gewicht van 3,494 gram bij lange na niet meer haalden!

Dit was de overheid natuurlijk ook een doorn in het oog. Daarom werd in 1749 besloten, de nieuw te vervaardigen goudstukken te voorzien van een kartelrandje en meteen te bepalen, dat munten, die geen kartelrand hadden, geweigerd mochten worden, Ze konden worden ingewisseld bij de landskassen, waar het goud voor rekening van de provincies tot nieuwe munten verwerkt werd.

Negen jaar later echter bleken de Onstwedder kerkvoogden nog "ongekabelde"(dus niet van een kartelrand voorziene. en waarschijnlijk besnoeide!) munten in hun buidels te hebben. De zakenman Scheltes trapte daar echter niet in,...

We weten nu ook, waarom er om ons muntgeld een kartelrandje is aangebracht, of een randschrift. Dat is allemaal eigenlijk nog een erfenis uit de tijd, waarin de muntstukken "besnoeid" werden'

J.W.H.

Falkeniersshutte

Ook ten aanzien van de "falkeniersshutte" bij Ter Maars, waarvan sprake is in een acte van 1657 hebben wij intussen klaarheid gekregen; dank zij de gemeente-archivaris van Groningen. Namens hem stuurde de heer D.P.Kuiken ons een transscript van een resolutie van burgemeester en raad van Groningen d.d. 5 augustus 1620, die als volgt luidt:

"Op de requeste van Philips Dirx van der Mersch, eerste ende oudste valkenier van den Prince van -Orange, omme octroij van allenich ende mit exclusie van alle anderen te leggen in deler stadts heerlickheiden.

exclusie van allen anderen te mogen leggen in de heerlijkheid Wedde".

Ditzelfde request staat ook geschreven in rechterlijke archieven IIIa 21 op dezelfde datum. Tot zover de mededelingen uit Groningen's gemeente-archief, waarvoor wij zeer erkentelijk zijn. Voor ons lid mr. W.Hiskes was dit aanleiding, nog even dieper in het onderwerp te duiken,

Philips Dircxz Marche (of eenvoudig Mars, zoals hij ook genoemd wordt) zal in 1620 niet zo piepjong meer geweest zijn, want dezelfde naam komt ook voor in een "Acte commissoriaal omme legge te naeken tot vangen van de edele vogelen", samen met die van Pieter van den Brugge, "oudste valckeniers van Zijne Excellentie", Deze Pieter van den Brugge stamde uit Weert, waar zijn collega Marsh of Mars vandaan kwam, valt niet te achterhalen. En "Zijne Excellentie" zal Prins Maurits van Oranje bedoeld zijn.

De valkeniers bouwden voor hun bedrijf op geschikte punten, vaak aan de rand van een uitgestrekt woest veengebied, een zoden-hut van waaruit zij hun bedrijf uitoefenden. Het lijkt er aardig op, dat in de buurt van Ter Maars zo'n hut gestaan heeft, waar valken gevangen zijn voor Prins Maurits, In elk geval is er in 1657 nog sprake van.

J.W.H.

VRAGEN

Een paar vragen uit het eerste nummer zijn hiermede beantwoord.

Alleen weten we nog steeds niet, wat nu eigenlijk een "hoyke" was? In het eerste nummer wordt gesuggereerd, dat het een soort van hoofddekseel geweest is, ("over het hoofd gedragen").

Etymologisch vinden wij echter , dat "huik" komt van hoike, heike, hoeike, huke, houke, in het middelnederduits: hoike, heike of huke en dat de betekenis van al deze woorden zou zijn: mantel. Wie weet er meer van te vertellen?

Dan nog een vraag van een onzer leden, die graag in het bezit zou komen van de dissertatie van dr. ir. J.E.Muntinga, "Het landschap Westerwolde".Dit boek is in de boekhandel al lang niet meer verkrijgbaar,Mocht iemand het bezitten en willen afstaan, de heer Eenjes, p/a Klooster, Ter Apel is er gebrand pp!

Tenslotte een nieuwe vraag.In een oud diaconieboek van Onstwedde lezen wij de volgende uitgavenpost uit 1701: "den verden'november en kroes olleije gehalt (gekooct lijn olleije toe dij knopen) vor 12 stuiver bitalt."

Verder: "den sueventijnden November an IJan Gers bitalt 11 stuiver an dije knopen" en later nog eens: "anno ijn dusent sneven hondert 11 den verde april an IJan Gers bitalt ver gulden negen stuiver an .sijn arbeids lon vor dije knopen dije hij heft gemaect op dije stoelen ijn dije kerck ".

Vraag: wat waren dat eigenlijk, die "knopen an dije stoelen"? Waren het misschien van biezen gevlochten of "geknoopte" zittingen op de stoelen in de kerk? Want op meer punten blijkt, dat er vroeger geen banken in de kerk stonden, maar een aantal stoelen. Dat wil zeggen: voor de welgestelden en de beter.gesitueerden; de "gewone man" stond in de kerk.

En werden die biezen zittingen dan behandeld met "gekoocte" lijnolie? Wie kan zijn licht hierover eens lsten schijnen?

J.W.H.

Hoe leefde men vroeger in Westerwolde ?

Uit de antwoorden op de vragenlijsten is gebleken, dat veel mensen graag willen weten, hoe men in vroeger tijden leefde, wat voor kleding men droeg, wat voor gebruiksvoorwerpen men had, wat de eetgewoonten waren, enz.

Hierover is weinig op schrift gesteld. Schaarse gegevens kan men vinden in trouwacten, afboedelingen, testamenten en wat dies meer zij..;

Om met de huwelijksacten te beginnen. Hierin werd beschreven, wat bruid en bruidegom mee ten huwelijk brachten. Dat was allereerst een som geld en soms ook nog land of vee. Daarnaast kreeg men beddegoed en kleding mee. En dit werd nauwkeurig opgetekend. De kleding van de man werd meestal alleen omschreven met "huismanswise". Dat geeft dus geen uitsluitel. De kleding an de vrouw wordt vaak nader aangeduid, evenals het beddegoed.

Zo werd in een huwelijksacte in 1657 te Onstwedde vermeld, dat de bruid meekreeg: sess ellen klein ofte fijn linnen, ock een goet bedde mit een goet overkussen, 4 lakens sess kussenburen, 12 slaepmutsen, sess doecken, 3 huisstins (?), 1 krage, 9 hembden, 3 linnen schorteldoecken, ock een ehelicke swart rock mit kappen und mouwen, 2 golden liffstucken, ock een swart borstrock mit ehelicke worckeldages klederen hussmanswise, sestig loot sulverwerk tot een gordel offte dracht, item 2 kisten; ' 2 potten, een coperen unde een iisder mit een spijnt ert, enz. Een huwelijksacte van 1695 te Veenhuizen beschrijft de uitzet nog iets uitvoeriger. Daar kreeg de bruid o.a. mee goede eerlijke kledinge, een root schaerlaeken rijelijf, een swart lakens rock, een sijden schorteldoek, een lijfstuk, een borstrock mit noch andere kledinge soo sij tegenwoordich heeft, een Ceulsche bedde pelue, twee kussens mit een linnen bedde, ses lakens, ses kussen teekens met noch een ander Ceulsch bedde met pelue en kussens. De bruidegom kreeg in dit geval mee ten huwelijk goede hilligs en werckeldaags kleedinge met een Ceulschen linnen bedde met sijn toebehoor, ses laekens, ses ossen buiren, een Ceulsche pelue en twee Ceulsche kussens. In een huwelijksacte van 1722 te Veenhuizen worden nog weer andere artikelen genoemd, daar kreeg de bruid o.a. mee: 25. caroli gulden voor een kaste, een onstrafbaar koe, een keuls bedde met een buire, acht lakens, acht kussenbuiren, twee kussens en een peluwe, ses korf ijmen, sestig mutsen, 40 on oermutsen, 26 hemden, 18 schuden, een Bibel met silvre beslag, 7 borststukken, 5 lijfstukken, 15 rokken, een jacket 4 tabbers. twee silvren oorijders, 24 doeken, thijn ondersten en hetgeen haar verder is beloofd.

In 1716 werden te Ellersinghuizen de zoons en de dochters afgeboedeld als volgt: de dochters ieder een kaste en een silveren dracht op de sijdt, de zoons ieder een kiste en silveren knopen aan een carnisool en verder allen een keulens bedde met toebehoren en klederen na standes behoer.

Geleidelijk aan komt er wat aanvulling bij, zoals blijkt uit een trouwacte van 1745 onder Vlagtwedde, die we ten slotte zullen noemen. Deze bruid kreeg mee: 18 lakens, 21 hembden, 9 paar kussenburen, een tafeldeeken, ses servetten, een Keuls bedde met een dekbedde, 4 keulse kussens, een peule, zondaagsche en werkedagsche klederen, 7 silvere lepels, een Bibel met silvere krappen, een silvere mes met een silvere scheere en silvere keeten; een silvere beugel, een silvere oorijzer met gouden stiften, een paar silvere gespen, een gouden slot aan de hals, twee gouden ringen en hetgeen verder zal warden ingebracht.

Zo geven deze huwelijksacten dus een bloemlezing wat betreft kleding en beddegoed. Van meubels wordt niet gerept. De ijmen (bijen) waren natuurlijk erg belangrijk, want suiker kende men waarschijnlijk toen nog niet en bovendien werd met de honing mee gemaakt, een soort honingwijn. Daar het eten werd ge-x kookt in een pot, die aan een haal boven het 'vuur hing, zullen het wel eenpansgerechten geweest zijn. Men kende echter ook koekepannen. Hiertoe werd een soort stander over het haardvuur gezet en daarop werd de pannekoekspan geplaatst. Met het "kniepertjesiesder" ging het evenzo, dat werd ook op de stander gelegd. In het Openluchtmuseum in Cloppenburg (Dld) kan men dit nog bekijken. Daar treft men nog boerderijen aan, geheel ingericht, uit de tijd rond 1800. Van de Westerwoldsche boerderijen in vroegere tijden wordt verteld., dat ze naar de "Pruissche" mode werden gebouwd. Ze zullen dus waarschijnlijk wel enige overeenkomst hebben met de boerderijen in het openluchtmuseum. De muren in het woonvertrek waren witgekalkt. Blinden voor de ramen, vitrage en gordijnen zijn pas later ontstaan. De deel was van leem, in de woonvertrekken meestal steenen vloeren.

In een Onstwedder diaconieboek is sprake van esters voor de vloeren van de pastorie. Men kende dus "Kasten", een soort kabinet en Kisten (tegenwoordig met dekenkisten aangeduid) waarin men de kleding opborg. De verlichting bestond uit kaarsen (waarmee ook de kerk verlicht werd) en olielampjes. En dan had men nog het schijnsel van het haardvuur. Men sliep in bedsteden. In de boerderijen in het eerder genoemde openluchtmuseum treft men bakken aan van Bentheimer zandsteen. De kleine om de vaat in af te wassen, de grotere langwerpige om de was in te doen. Hoe men de was deed, is niet precies bekend. Het zal wel anders gegaan zijn dan in onze tijd. Het Diaconieboek heeft een aantekening in 1727: 9 st. betaalt voor assche toe garen kooken en linnen te bleken. Men was voor een groot deel "zelfverzorger". Notities in 1742 in het diaconieboek vertellen van geleverde winkelwaar, die o.a. bestond uit: siep, aske, solt, olie, botter, garen, stijfsel, traan. De diaconieboeken vertellen nog meer door hun notities. Hieruit blijkt, dat jongens hoeden droegen, men kende oorlappen en hansen (zelfs van leer). Als stoffen, die werden aangekocht voor het vervaardigen van kleding werden genoemd wit linnen en grijs linnen, blauw laken, wit carsei, serge, gestreept baay en dymmer voor voering. Mutsen hadden een weefde kante en ook werd een Duidelmutse vermeld (wie weet, wat dat is ?), sonnenhoeden zullen wel op het land gebruikt zijn. Vrouwen droegen bonte doeken en jongens of mannen een bonte dassen. De schoenmaker looide de huiden, die men hem bracht en maakte er dan schoenen van. Klompen kende men ook, er zijn vele aantekeningen van geleverde holsken.

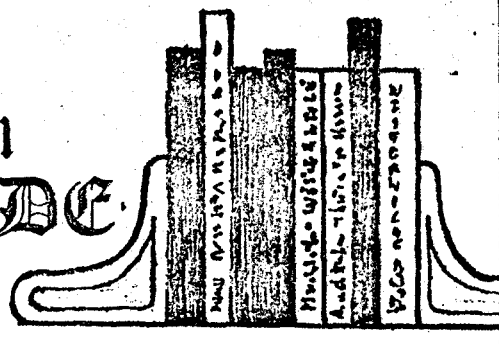
Onder de diaconieuitgaven waren er ook enkele, die opvielen. Zo werd er 2 x betaald voor het maken van een schrijftafel (1766), in dat jaar werd ook 7 st. en 4 pl. betaald voor een hond, die iemand had gekocht en niet betaald. In 1777 kreeg een vrouw 3 st. voor een historieboek en een jongeman 4 st'. tot een vraagboek en in 1778 werden op "de Looterij van Jan Meijnders voor die armen twee stoellen gewonden". Als er iemand gestorven was, kregen de luders jan ever (!), maar hoeveel er geschonken werd bij het "verladen" was weer aan bepaalde regels gebonden. Maar dat is weer een ander onderwerp.

Voorlopig 1sten we het hierbij.

Wie van U bezit nog gegevens uit. oude acten, _testamenten of andere. aantekeningen, waaruit hoe men in vroeger tijden leefde ?

BIJBOEGRAFFE van WESTERWOLDE

aflevering no. 1

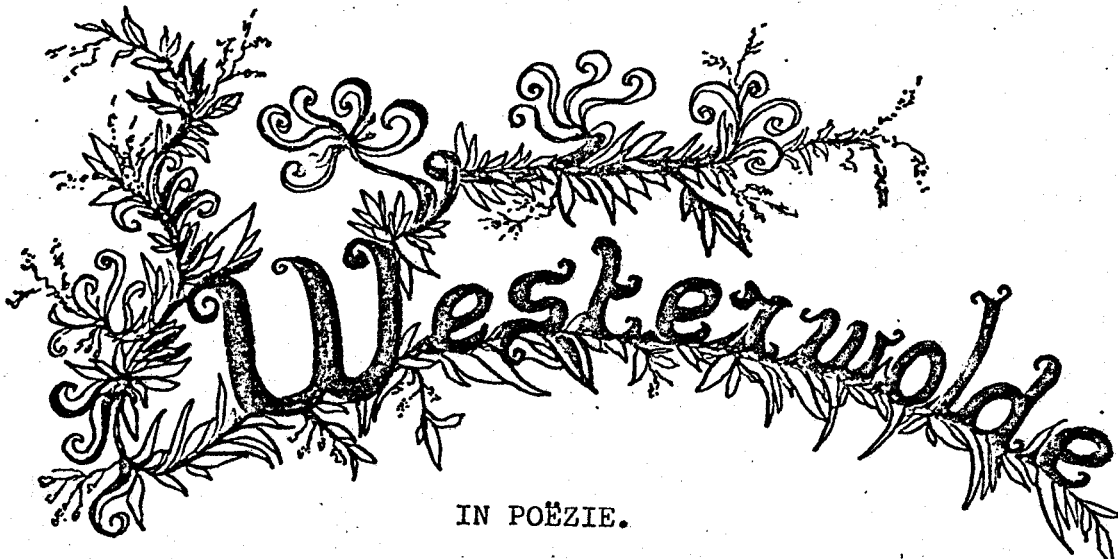
INDELING:

- A. Westerwolde Algemeen
- B. Archeologie
- C. Verbinding Westerwolde - Oost Friesland
- D. Verbinding Westerwolde Drenthé
- E. Westerwoldse kerspels
 - 1. Onstwedde
 - 2. Vlagtwedde
 - 3. Sellingen
 - 4. Wedde
 - 5. Sellingen
 - 6. Ter Apel
 - 7. Bourtange
- F. Proza en Poëzie

HOOFDSTUK A. WESTERWOLDE ALGEMEEN

1. Addens, N.G. "Het Tien Karspelen Zijlvest tot zijn reglementering". Uitg. Centraal Bureau voor de kennis van de provincie Groningen en omgelegen streken, Groningen 1963.
2. Blaauw, B. W. Geschiedenis van Oost-Groningen, Winschoten 1969
3. Bloemhoff, J.P. Westerwoldsch leven veur 'n 60 joar (plm. 1865). Maandblad Groningen 1925; jrg. 8; no. 7, blz. 137-138; no. 8, blz. 146-147; no. 10, bla. 196-198.
4. Bosgra, W.H. Een wolvenjacht in Westerwolde (1772). Maandblad Groningen 1925; jaatg, 8, no. 3 blz. 41-42 .
5. Daghgelden, dewelcke van de Heeren Hooftmannen aan de Ingesetenen van de Ommelanden en West erwoldingelandt worden toegelegd; en van de Heeren Borge-meesteren en Raadt aan die van de Oldambten en 't Gorecht (pamflet 1719) Groningen, Van der Woude 1719, 12 blzp
6. Dik, J. Nog eens "Westerwolde generaliteitsland". Tijdschrift voor Geschiedenis 1961, jaargang 74, aflev. 4; blz. 540-541/
7. Engelsman, A. De intermediair plaatselijke besturen in de provincie Groni en van 1798 - 1808. Gron. Volksalm.. 1928, blz. 73 - 111
8. Feith, H.O. Willekeuren van Westerwolde. Groningen 1890, 59 blz .
9. Feith, J.A. Eene wetenschappelijke oase in een achterhoek. Ned. Spectator 1888; na. 30, blz. 246.
10. Feith, J.A. Ons gewest uit de tijden voor de invoering van het christendom (o.a. Westerwolde). Gron. Volksalm. 1911, blz. 1-30.

11. Fockema Andreae, S.J. Studiën over waterschapsgeschiedenis. Deel 6, Dost-Groningen, Leiden, Brill 1950, 4.3 blz.
12. Formsma, W.J. e.a. Historie van Groningen, Stad en land. Groningen, Tjeenk Willink/Bouma's Boekhuis 1976, div. .blz. (zie register)
13. Fruin, R. Overzicht der staatsgeschiedenis van het landschap Westerwolde tot op zijne vereeniging met de XVII Nederlanden. Zeiden, Brill, 1886, 180 blz.
14. Ganderheijden, A.A. Een brief van Rudolf de Mepsche. Gron. Volksalm: . 1915, blz. 108-112
15. Geertsema C.C. De zeekeringen, waterschappen en polders in de provincie Groningen, Groningen, Van der Kamp, 1910, 713 blz ,
16. Geertsema, G.J. Zandbouw in Westerwolde honderd jaar geleden. Driera, bladen 1:966; jaarg. 18. nrs 1,2,3, blz. 104-110.
17. Gids voor de provincie Groningen, (waarin niet alleen het land, de mensen. de natuur en de wandelgebieden. maar ook de dorpen met hun historische achtergrond en toekomstperspectieven worden getekend). 's Gravenhage, ANWB, 1966, 157 blz.
18. Groninger molens, n.a.v. gegevens van B. van Veen Czn, samengesteld' door de Groninger Molencommissie.
- 19, Groningen en Ommelanden, Hoofdstuk III; Wedde en: Westervoldingerland, blz. 225-269. Aanwezig in Rijksarchief Gron.
20. Heeres, J.E. De wijzigingen in den regeeringsvorm van Stad en lande in de jaren 1748 en 1749, een bijdrage tot de geschiedenis der provincie Groningen. Groningen, Huber 1885, 192 blz. (Proefschrift R.U.^Groningen)
21. Heeroma, K. e.a. Westervolds, een verkenning. Groningen, Sasland 1:966, 124 blz. (Overdruk van Driemaandelijks Bladen 1966, 1,2,3.)
- 22, Hekker, R.C. De Saksische hoeve in Westerwolde, Driemaandelijks Bladen 1951, "jaarg.3 blz. 97 - 108; 1952, jaarg, 4. blz. 5-9.
23. Herwig, R.H. De oude heerlijkheid Westerwolde. Buiten 1909, jaargang 3 no 34, blz. 418-420.
24. Herwig, R.H. Westerwolde. Hallo Revue 1921, jaarg. 26, Suppl. Nederland in Vogelvlucht, ingeb na blz. 445 : blz. 27 -

IN POËZIE.

RIKOA.

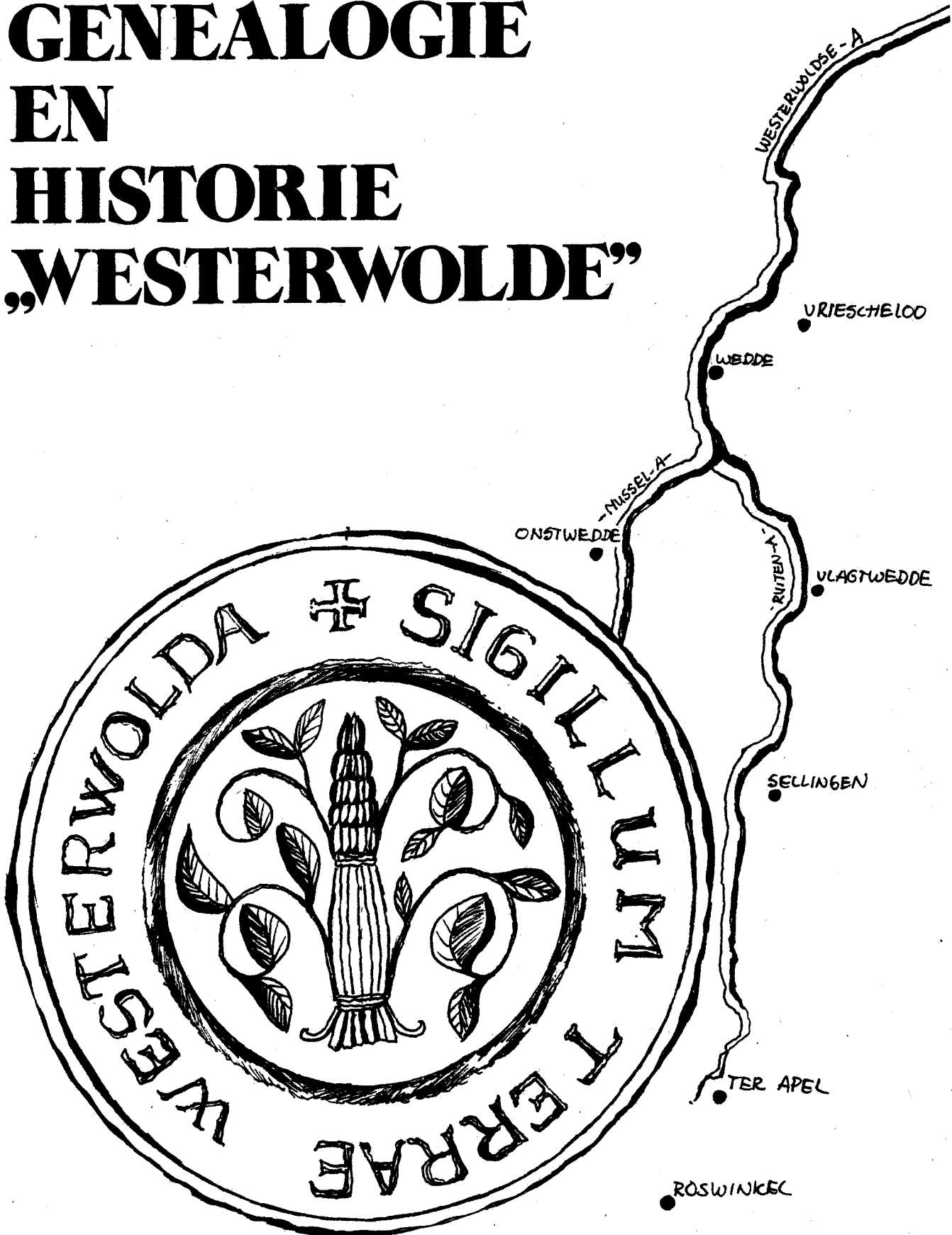
Was 't waark an zied, bie zömmerdag,
Dan kuierd'ik
Zo geerne'wat deur 't loug
Mit luutke Rikoa an de hand.
En dij mie zag, zee in de proot,
Jan Hinnerk, jong nog tou,
wat wordt dien Rikoa groot !

Was 't waark an zied bie zömmerdag,
Dan kuierd'ik
Zo geerne wat deur 't loug.
Mien Rikoa gungk dan altied mit
En dij ons zag, dij keek mie an
En vruig : "Dat nuver wicht,
is dat dien Rikoa, Jan ?"

Is 't waark an zied bie zömmerdag,
Dan kuier ik
Nich geerne meer deur 't loug.
Den Rikoa, dij geit nich meer mit !
Dij mie nô zug, dij kikt mie an
En denkt : "Jan-Hinnerk jong,
nô bist allenne man !"

D. Zijlstra - Sellingen.

TIJDSCHRIFT VOOR GENEALOGIE EN HISTORIE „WESTERWOLDE”

Driemaandelijks tijdschrift van de
Vereniging voor Genealogie en
Historie

Westerwolde

1° jaargang No. 3.

Maart 1981

Redactie:

J.Drok, Schotlandlaan 6,
Stadskanaal, tel. 05990-13487,

J.W.Hiskes, Hardenbergstr. 3
Wildervank, tel. 05987-13095.,

K.Meijer, lijnackerslaan
Onstwedde, tel. 05991-1564.

Alle correspondentie betreffen-
de het lidmaatschap van de ver-
eniging, abonement op het tijd-
schrift enz. te richten tot het
secretariaat: Mevr. G.P.I.Hiskes-
Knigge; Hardenbergstraat 3, 9643 LL
WILDERVANK. Tel. 05987-13095

LIDMAATSCHAP: Entree f.10.- (éénmalig), contributie f.25.- per
kalenderjaar + f.7,50 voor het tijdschrift.

Het tijdschrift wordt op de driemaandelijke bijeenkomsten uitge-
reikt; bij eventuele postverzending worden portokosten berekend.

BANKREKENING: Bondsspaarbank Veendam, no. 95.72.73.622 ten name
van: Gen. en Hist, Ver. Westerwolde, Gironummer van de bank:
8 0 2 3 9 5.

Niets uit dit tijdschrift mag worden verveelvoudigd en/of openbaar
gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke
andere wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming
van de redactie, geviseerd door het bestuur.

COYLERS

door mr.W.HISKES

Een van de zes oorspronkelijke erfplaatsen van Wollinghuizen, een boerschap in het kerspel Vlachtwedde, heette het Coylers. Reeds in een leenbrief van 1474 is in "Wildinghuizen" sprake van "Corlershuis".

De naam zal ontstaan zijn als een aanduiding voor het bezit van een zekere Coyler(t) en is daarna bij de boerderij blijven behoren. Zoals in Westerwolde - en niet alleen daartoe doen gebruikelijk was werd die naam tevens de familienaam van de bewoners van die boerderij;

Merkwaardigerwijze is over de naam Coyler(t) in de naamkundige literatuur niets bekend. Dat die naam echter wel bestaan moet hebben blijkt niet alleen uit het bovenstaande; het wordt bevestigd in een akte uit Coevorden van 1387, waarin een zekere Coylert voorkomt. Er is echter niets, dat wijst op enig verband tussen deze naam en de Westerwoldse familienaam.

1. De eerste Coylers, die in de Westerwoldse archieven voorkomt is Wilcke Coylers. Hij wordt genoemd in de bewaard gebleven hoedergeldlijsten van 1568 tot en met 1574 onder de betalenden van Wellinghuizen. (De Westerwolders moesten op grond van een overeenkomst, die zij in 1316 met de Bisschop van Munster hadden gesloten jaarlijks- een hoen afstaan voor elk huis, waarin een stookplaats was aangebracht; deze last werd later veranderd in een geldelijke en zij rustte blijkens de genoemde lijsten voornamelijk op de erfgezetenen). Uit het rekenboek van Matthias Ort, de drost in Westerwolde voor de Gravin van Aremberg, blijkt dat Wilcke Coylers als borg voor Johan Suimeringh wordt aangesproken, doordat Suimeringh verzuimd had, rogge aan de drost te leveren. Zijdelings kan in dit verband opgemerkt worden, dat ook het Suimeringh een al-oude erfplaats in Wollinghuizen was en dat ook deze familienaam, voorzover wij kunnen nagaan, uit Westerwolde verdwenen is.

in diezelfde tijd leefde in Bellingwolde Albert Coylers. In het stedelijk archief te Groningen berust een akte uit 1577, waarin deze Albert Coylers de reeds genoemde Gravin van Aremberg verzoekt een windmolen "van sijne voirvaders aldaer op oerig eijgen grondt en lant hebben storende gehad diewelcke in tijden van de geldersen deze landen ingenomen afgebrand is geweest" weer te mogen opbouwen. Dit wordt hem toegestaan, zij het dan wel tegen een vergoeding van vijftig daalders. Zoals het woord: "voirvaders" al doet vermoeden, lag het teloorgaan van die molen in 1577 reeds geruime tijd terug. De genoemde inval van de Geldersen vond namelijk plaats in 1518.

Over deze Albert Coylers van Bellingwolde is verder niets gevonden zodat zijn relatie met het hier te behandelen Wollinghuizer geslacht niet duidelijk is.

II. In de bewaard gebleven hoedergeldlijsten van 1589 tot en met 1592 worden onder Wollinghuizen vermeld: Hamen Coylers en Alert Coylers.

III. 1. Ede Coylers, vermoedelijk kort voor 1587 geboren, was gehuwd met Naencke Eelsingh. (Het Eelsingh was een van de -vermoedelijk vijf- erfplaatsen van Ellersinghuizen . Eigen-erfde families van Ellersinghuizen en Wollinghuizen blijken in het verleden vrij vaak onderling gehuwd te zijn) Ede Coylers wordt in 1628 genoemd als gedaagde in een proces, aangespannen door de erfgenamen van Hilke Hemmes, die vertegenwoordigd werden door Berent Lippens.

In 1631 wordt hij genoemd als gedaagde in een door Johan ten Velthuis aangespannen geding betreffende twee akkers, die door de voorouders van zijn vrouw Naencke aan zijn eigen voorouders verhuurd zouden zijn. Naencke's voorouders zouden ingevolge het testament van "olde Wubbe Eelsingh" in het bezit van de bewuste akkers gekomen zijn. In 1634 moet Ede Coylers een boete betalen omdat op de begrafenis van zijn broer bier zou zijn geschonken. (Dit was namelijk verboden, omdat zich op begrafenissergerlijke drinkgelagen hadden voorgedaan...). De naam van de overleden broer wordt niet vermeld, maar het is vermoedelijk Wilcke geweest.

In 1641 laat Ede Coylers een zoon begraven, wiens naam evenmin genoemd wordt, naar alle waarschijnlijkheid heette hij . Harmen.

Ede Coylers overleed in juni 1656.

Kinderen: Harmen, zoon, (volgt IV, 1)
Wilcke, zoon, (volgt IV, 2)
Wubbe, dochter(volgt IV, 3.)

2. Detmar Coylers, geboren rond 1587, broer van Ede. Hij was eerst gehuwd met Anneke Henricks uit Oost-Friesland. Uit dit huwelijk zijn geen kinderen bekend.

Daarna trouwde hij met Wupke Aisingh van Ellersinghuizen, waar het Aisingh een van de oude erfplaatsen was.

In 1628 wordt Detmar Coylers in een geschil met Geert Polling echter:"Detmar Coilers op Aisinghe" genoemd. We kininen hier-uit afleiden, dat Detmar op 't Aisingh is ingehuwd.

In 1654 is hij als Detmar Aeijsinck, "olde oom" getuige bij het huwelijk van Ede en Adde Coijlers (zie hierna onder V 1 en 2). Hij is dan kerkvoogd van de Vlachtwedder kerk. ' Op 10 december 1656 ontvangen Detmar Harweringh en Wilt Polling in het kader van een vervolg op het voornoemde geding van 1628.) elk duizend Emders guldens van Detmar Aisingh " wegens haar pretenties op de nalatenschap van wijlen Wilcko Aijsingh...." Een en ander duurde zo lang, doordat er een obligatie, groot 750 gulden zoek geraakt was....

Kinderen: Berend Aisingh, zoom en erfgenaam van het Aisingh. Hij trouwde op 12 maart 1652 met Swaenke Hubbelinck (Stroeding). Later zou hij nog een tweede huwelijk aangaan met Rixte Wubbes, weduwe van Boelman Eelsingh et. dochter van Wubbe Abels en Jannecken Schuiten.

Geertruid Aisingh, dochter, gehuwd met Ede
Huistinck,
Geertje Aisingh, dochter, gehuwd met Engel
ten Velthuis.

3. Wilcke(?) Coylers (zie hierboven onder III, 1)

4. Herman Coylers (?)

In de gerechtelijke archieven komt een aantekening voor van 12 maart 1628, die begint als volgt: " In saecken Herman Boijnghe impt versoeckende tegen Geeske Abels gedagede naercoop van sodane landt ende behuisinghe als deselve heeft gecoft van sijne broer Detmaer Aisinghe tot Ellersinghuizen...."

Indien Herman Boeingh een broer is van Detmar Aisingh, dan moet hij oorspronkelijk Herman Coijlers geheten hebben en is hij vermoedelijk op 't Boeingh ingetrouwd, ('t Boeingh was een oude erfplaats in Vlachtwedde, die in 1722 versnipperd werd bij verkoop, nadien komt deze naam niet meer voor).

IV. 1. Harmen Coylers, gehuwd met Albertje, vermoedelijk eer dochter van Adde Meeningh. Zoals uit het bovenstaande blijkt, overleed Warmen Coylers vermoedelijk in september 1641. Zijn vrouw Albertje overleed in mei 1653.

Kinderen: Ede, zoon, (volgt V, 1)
Adde, zoon (volgt V, 2)
Naenke, dochter (volgt V, 3)
Hilwert, zoon (volgt V, 4)

2. Wilcke Coylers, gehuwd 22 april 1626 met Toebe Boeinck, erfdochter van de reeds genoemde Boeinck-arve. Wilcke Coylers staat daardoor na. zijn huwelijk te boek als Wilcke Boeinck. In 1654 is hij getuige bij het huwelijk van zijn neven Ede en Adde (zie hierna onder V -1 en V -2) en tekent dan als: "Weijlcke Beoijnck, Deijackeon tho Flachtwedde", hij is dan dus diaken van de Vlachtwedder kerk. In een akte uit 1657 laat hij vastleggen, dat hij geen rechten meer op 't Coylers heeft.

Kinderen: Hendrick, zoon, gehuwd met Alcke Balzars.
Alcke Balzars hertrouwt
op 2 maart 1686 met Harm
Sanders,
Naencke, dochter, gehuwd met Aicke
Harms.
Geertien, dochter, gehuwd met Mans Hilwe-
rinck.
Harmke, dochter
Grietie, dochter, gehuwd met Jan Windriks

3, Wubbe Coylers , overleden in of kort voor 1646.

V. 1. Ede Coylers, huwde in 1654 met Alcke Coops, dochter van Wubbe Coops en Swancke Coops. Uit de huwelijksakte blijkt, dat Ede in 1654 eigenaar is van Coylers-arve. Kinderen uit dit huwelijk zijn niet bekend. Ede is overleden tussen 1665 en 1678.

2. Adde Coylers, gehuwd in 1654 met Wupke Coops, dochter van Wubbe Coops en Swancke Coops. (Hier hebben we dus een geval, waarin twee broers in het huwelijk traden met twee zusters).

Blijkens de huwelijksakte krijgt dit echtpaar "Coops Arfenisse binnen en buiten kloekenslagh van Vlachtwedde geleghen". (Het Coops-arve lag in het boerschap Veele in het Vlachtwedder kerspel).

Kinderen uit dit huwelijk zijn niet bekend, Wupke Coops hertrouwt na het overlijden van Adde, die in 1665 nog leefde, met Wilt luikens. Uit dit tweede huwelijk wordt een dochter Alcke geboren, die op 24 april 1689 huwt met Detmer ten Velthuis, zoon van Engel ten Velthuis en Geertje Aisinck (dochter van Detmar Coijlers, III, 2).

3. Naencke Coyylers , gehuwd met Wubbe ter Walslage
Kinderen: Albertjen , gehuwd op 18 maart 1672 met Geert Alverinck.
Jan, gehuwd met Alcke.....

V. 4. Hilwert Coylers, gehuwd op 6 mei 1665 met Geessien Buntkes, dochter van Albert en Geertjen Buntkes. In 1678 is dit echtpaar woonachtig in het Coylers-erve. Hilwert Coylers is vóór 169? overleden. Geessien Buntkes wordt begraven op 30 november 1717.

Kinderen: Albertien (volgt VI, 1)
Geertien (volgt VI, 2)
Harmen (volgt VI, 3)
Adde (volgt VI, 4)

VI, 1. Albertien Coylers, gehuwd op 2 mei 1686 te Vlachtwedde met Frerick ten Velthuis.

Kinderen: (de data zijn doop-data):

27-2-1687	<u>Garcke</u> , geh. in 1709 met Harm Jans Buur.
30-9-1688	<u>Frerick</u>
4-10-1691	<u>Geeske</u> , gehuwd in 1715 met Jan Warneckes.
6-5-1694	<u>Geertien</u> , gehuwd in 1715 met Hindrik Jans,
2-8-1696	Anneckes, gehuwd in 1719 met Geert Harmens Bulder, trouwde voor de tweede keer in 1735 met Roelf Harms Huistingh,
26-11-1699	<u>Hilwert</u> , huwde in 1725 met Talle Reints.
24-6-1703	<u>Jarcke</u> , huwde in 1731 met Aaltien Berends, weduwe van Nanne Egberts,
13-11-1707	<u>Geertien</u> , huwde in 1735 met Ede Jans Theijing.
13-11-1707	<u>Janna</u> ,

VI. 2. Geertien Coylers , gehuwd op 15 april 1686 te Vlachtwedde met Albert Suimeringh, zoon van Lammert Suimeringh en Ancke Alberts Warmeringh, ('t Suimeringh was een erfplaats te Wollinghuizen. Lammert Suimeringh staat aanvankelijk te boek als Lammert Jans, bij zijn huwelijk nam hij de naam van de erfplaats aan).

Kinderen: Annecke, ged. 17-2-1689 te Vlactwedde, gehuwd
 1712 met Detmer Cl. Aijsingh.
Geessien, ged. 7-3-1692 te Vlactwedde, gehuwd
 1720 met Berend Andries van Veele.
Jacobien, ged. 24-11-1695 te Vlactwedde, geh.
 1721 met Berend Berends.
Lammert, ged. 11-12-1698 te Vlactwedde, geh.
 1720 met Geertien B.Liefstingh.
Albertien, ged. 26-7-1705 te Vlactwedde.

VI 3. Hamen Coylers, gehuwd op 1 juli 1692 te Vlactwedde,
met Albertien Karskens Huitzingh, dochter van Karsken
Huitzingh uit Onstwedde en Engelke Horlings. "
Blijkens de huwelijksakte neemt Harmen Coylers sijn Bruijt
op en in sijn vaederlijcke en moederlijcke huys het Ceulers
genaamt met alle sijne landen te heijde en te weijde met
alle sine lusten en lasten binnen en buiten het carspel
Vlactwedde....".
Albertien Huitzingh is overleden op 21 april 1707, Harmen
Coylers op 16 augustus 1716.

Kinderen: Hilwert, (volgt VII; 1)
 Karsken, (volgt VII, 2)
 Geessien, (volgt VII, 3)
 Engeltien,(volgt VII, 4)
 Albertien,(volgt. VII, 5)

VI 4. Adde Coijlers, gedoopt 23-3-1679 te Vlactwedde

VII.1 Hilwert Coylers, ged. 2 juni • 1694 te Vlactwedde ,Gehuwd
te Vlactwedde op 16 januari 1718 met Jantijn Wubbes Sijms,
dochter van Wubbe Eelsingh en Hadewich Sijmens en gedoopt
op 22 augustus 1697.

Kinderen: Harm, (volgt VIII,1)
 Wubbe, (volgt VIII,2)
 Albertien, (volgt VIII,3)
 Wubbe, (volgt VIII,4)
 Karsien, (volgt VIII,5)
 Karsien, (volgt VIII,6)
 Karsien, (volgt VIII,7)

VII.2 Karsken Coylers, gedoopt te Vlactwedde op 22 november 1696.

VII.3 Geessien Coylers, gedoopt te Vlactwedde op 21 april 1700..
Gehuwd op 13 februari 1718 met Hendrik Wubbes Sijmens,
zoon van Wubbe Eelsingh en Hadewijch Sijmens, gedoopt op
13 maart 1687.

Kinderen: Albertien, ged. 16 juli 1719 , gehuwd op
 29 april 1742 met Hanno Harma
 Luringh uit Wessinghuizen.
 Wubbe, ged. 7 september 1721, gehuwd met
 Antje Jans.
 Harm, ged. 27 juni 1723, geh. in 1763
 met Antje Jans Molanus,
 Hadewijch, ged. 7 juli 1726
 Engeltien, ged. 29 mei 1729.

- VII.4. Engeltien Coylers, gedoopt te Vlachtwedde op 22 november 1702. Huwde met Tamme Tammes, predikant te Vlagtwedde en overleden in 1732.
Kinderen: Harmannus, gehuwd met Swaantje Willems Christiaan,
Albertien, gehuwd met Albert Lammerts ten Velthuis
- VII.5. Albertien Coylers, gedoopt te Vlachtwedde op 13 december 1704.
- VIII.1. Harm Coylers, gedoopt 17 november 1719 te Sellingen, Gehuwd te Vlachtwedde op 5 augustus 1738 met Gijssel Jacobs Tammes, dochter van Jacob Tammes en Grietien Egberts en gedoopt op 27 februari 1718. (Gijssel Jacobs Tammes hertrouwt op 13 juni 1784 met Jan Jans).
Kinderen: Jantien, (volgt IX, 1)
Grietien, (volgt IX, 2)
Jantien, (volgt IX, 3)
Grietien, (volgt IX, 4)
- VIII,2. Wubbe Coylers, gedoopt te Vlachtwedde op 21 september 1722. Naar alle waarschijnlijkheid overleden vóór 17280
- VIII.3. Albertien Coylers, gedoopt te Vlachtwedde op 23 maart 1725. Huwde op 18 april 1740 met Tamme Jacobs Tammes, zoon van Jacob Tammes en Grietien Egberts en gedoopt op 3 juni 1714
Kinderen: Jacob, ged. 24-12-1740, gehuwd in 1772 met Swaantien Hommes.
Hilwert, ged. 17 september 1744
Willem, ged. 17 september 1747, gehuwd in 1772 met Jacoba Boneschans
Ham, gedoopt 27 februari 1750, gehuwd in 1783 met Johannes Heeres Hazelhoff.
Jantijn, gedoopt 3 december 1752, vprm. overleden voor 1757.
Grietje, gedoopt 14 juli 1754, gehuwd in 1782 met Hanne Alberts Alvering, commandeur te Ter Apel
Jantijn, gedoopt 20 maart 1757, gehuwd in 1783 met Hendrik G. Knoop
Elsje, gedoopt 7 augustus 1763.
- VIII.4. Wubbe Coylers, gedoopt te Vlachtwedde op 25 januari 1728₀ Huwde op 1 mei 1750 met Jantje Jans Hiskes, dochter van Jan Hiskes en Annecke Heijes (van "het Schot" te Ter Apel) De bruid is erfgename van de ouderlijke bezittingen te Veenhuizen onder Onstwedde.
Kinderen: Jantje Wubbes Hiskes, ged. januari 1751, huw op 1 mei 1770 met Hindrik Jacobs Aisingh.
Jan Wubbes Hiskes, ged. 7 oktober 1752, begraven op 8 januari 1755.
Anna Wubbes Hiskes, ged. 6 april 1755, was eerst gehuwd met Derk Wubbelts op 't Heem te Ter Apel, daarna op 5 mei 1786 met Jan Mannes te Ter Apel. (Een zoon van Jan Nannes

trouwde later in op 't Oolders in Veenhuizen, bij de invoering van de achternamen ging hij zich Wolfs noemen. Nochtans wordt nog jaren nadien deze tak van de familie Wolfs in de wandeling "Oolders" genoemd!

Albertje Wubbes Hiskes, gedoopt 1 mei 1757, overleden op 20 juli 1828, huwde op 18 mei 1783 met Harmen Sijmens Strate.

Jan Wubbes Hiskes, gedoopt op 30 september 1759, overleden op 3 december 1795. Huwde op 29 mei 1791 met Wupke Hindriks Boels. Laat genoemde hertrouwde in 1804 met Aijolt Jans Volders.

Hilwert Wubbes Hiskes, gedoopt 5 december 1761, huwde op 25 april 1794 met Zwaantje Hannes Bruiningh, weduwe van Jan Berende Luringh.

Janna Wubbes Hiskes, gedoopt 26 augustus 1764, begraven op 1 november 1764.

Hiske Wubbes Hiskes, gedoopt op 15 september 1765, overleden op 24 december 1832. Ongehuw

Wubbe Wubbes Hiskes, gedoopt 1 mei 1768, gehuwd op 25 maart 1791 met Geertien Alberts Reupers en overleden op 10 oktober 1811. Het nageslacht draagt de familienaam: Reupers.

Heije Wubbes Hiskes, gedoopt 19 augustus 1770, overleden op 20 oktober 1810 en gehuwd op 18 mei 1798 met Janna Boeles Huizing. Het na geslacht draagt de familienaam: Huizing.

Karsien Wubbes Hiskes, gedoopt op 11 oktober 1772, ongehuwd overleden tussen 1797 en 1800.

Hindrik Wubbes Hiskes, gedoopt op 15 februari 1774 en begraven op 16 juni 1775.

VIII, 5. Karsien Coylers, gedoopt 25 januari 1728.

VIII, 6. Karsien Coylers, gedoopt 5 oktober 1730

VIII, 7. Karsien Coylers, gedoopt op 21 september 1732.

(Waarschijnlijk zijn deze drie kinderen alle op zeer jeugdige leeftijd overleden).

IX, 1. Jantien Coylers, gedoopt te Vlachtwedde op 31 maart 1739

IX, 2. Grietien Coylers, gedoopt te Vlachtwedde op 16 augustus 1740.

IX, 3. Jantien Coylers, gedoopt te Vlachtwedde op 1 maart 1744, overleden voor 1782. Gehuwd op 12 september 1762 te Vlachtwedde met Wubbe Gerhardus Heeres, zoon van Gerhardus Heeres en Rixte Wubbes Sijms, was gedoopt op 23 december 1736.

Kinderen: Gieselina, gedoopt 1 januari 1764, was achter-eenvolgens gehuwd met Harm Jans Bolder, Wilt Jans en Roelf A. Warring.

Rixte, gedoopt 5 maart 1762

Hadewich, gedoopt 6 januari 1771, gehuwd met Reint H. Luring

Jantien, gedoopt 28 januari 1776.

Grietien, gedoopt op 31 oktober 1779,
gehuwd in 1805 met Albert Wubbes
Sijms.

N.B. Wubbe Gerhardus Heeres trouwde op 15 maart 1782 voor
de tweede maal, toen met Swaantje Luikens.

IX 4.

Grietien Coylers, gedoopt op 6 november 1746, huwde op
27 januari 1771 met Klaas Haselhoff, gedoopt op 19
april 1745 en zoon van Elso Haselhoff en Frieschke
Heijes,

Kindereen: Frieschke, gedoopt te Vlachtwedde op 17
november 1771.

Harm, gedoopt te Wedde op 7 augustus 1774.

Gijsselina, gedoopt te Wedde op 27 oktober
1776.

N.B. Klaas Haselhoff hertrouwde op 1 juli 1781 met
Bartje Jans Kramer.

+++++

Zoals uit het bovenstaande blijkt, had Harm Coylers
(VIII, 1) uitsluitend dochters, terwijl zijn broer
Wubbe (VIII, 4) introuwt op de bezittingen van zijn
vrouw Jantje Jans Hiskes, De naam: C o y l e r s ver-
dwijnt daardoor.

In 1773 verkopen Wubbe Gerardus Heeres en zijn vrouw
Jantien Coylers tezamen met Klaas Haselhoff en diens
vrouw Grietien Coylers "de boere plaatse en erve het
Koilers genaamt, staande en gelegen tot Wollinghuizen
onder de clockenslagh van Vlachtwedde, bestaande in:
behuizinge, schuire, rosmolen daarbij met alle tuinen,
hoven, bomen en plantagiën, en alle bouw- en weidelanden
in kampen en vennen gelegen als in andere deelen, en
vier mollen waeres gerechtigheid over Wollingboermarke
te veen en te velde, gerechtigheid in de kerk en leger-
stede op't kerkhof te Vlachtwedde met de sesde part
van het osheers huis en de daar bij gebruikt wordende
landerijen te Wollinghuizen, alles so genoemt als
niet genoemt zo als tot het gemelte Koilers-Arve of
plaatse is behoorende met lusten en lasten".
Kopers zijn dan B.Schuring en diens schoonzoon Harm
Berends Trenning.

JAN W. HISKES•

DE TICHELBERG

Enkelen van onze leden toonden zich ten dele verontrust, ten dele verontwaardigd over hetgeen er blijkbaar gaande is met de Tichelberg (de Leemdobben) bij Veenhuizen

Het heeft er inderdaad alle schijn van dat ook dit historische plekje -het oudste ongerepte plekje in heel de provincie Groningen - de vernieling ingejaagd wordt. Vraag ons niet, waarom; wij weten het niet.. We weten ook niet, met welk (eigendoms) recht. Want de Tichelberg heeft vele en vele eigenaars. Een aantal daarvan kan men vinden in een oude scheidingsakte van 1888.

"Leemdobben" kwamen vroeger op verschillende plaatsen in WesterWolde voor, o.a. bij Ter Apel en noordelijk van Sellingen. De geologen hebben er een verklaring voor; maar we willen er hier geen te "geleerd" betoog van maken. Genoeg zij, dat deze gronden ontstaan zijn na de derde IJstijd en dat zij vanaf hun ontstaan praktisch ongerept zijn gebleven. De "leemdobben" bij Ter Apel en Sellingen zijn al veel eerder verdwenen; die bij Veenhuizen waren grotendeels omgezet in bouwland. De Tichelberg maakte namelijk oorspronkelijk deel uit van een rug ter lengte van ruim 3 kilometer bij een breedte van ongeveer 100 meter. Ze sloot aan op de es tussen Onstwedde en 'Veenhuizen en verderop op de es van Onstwedderhölte. De stukjes., waar het nu om gaat zijn dus slechts wat povere resten van de vroegere Leemdobben. Ze vielen echter nog op door de zeldzame flora, die men'er kon vinden en die nu ook wel voorgoed verdwenen zal zijn...

LEEM

Leem was eertijds een gewaardeerde bouwstof, wie weet hoe lang al. Bij de eerste primitieve huizen en schuren bestonden de wanden uit een vlechtwerk van tenen, dat dan aangesmeerd werd met leem. Ook vloeren werden van aangestampt leem gemaakt; tal van boerderijen hebben nog lemen dorsvloeren. Het leem werd hiervoor met water tot een soort van deeg gemaakt en droogde dan tamelijk hard op. Buiten de deur, bijvoorbeeld voor erfverharding, was het echter onbruikbaar omdat het in de eerste de beste regenbui weer zacht werd. Leem was dus geen ideale voorganger van het cement.

Maar men kon die kleisoort ook bakken en nu komen we bij de Tichelberg. Eens stond hier een "tichelwerk" (vergelijk' het Duitse Ziegel = baksteen, tegel). De plek was ideaal, want het bakken van stenen vereiste veel hitte en dus veel brandstof. Die brandstof was hier, aan de rand van een uitgestrekt hoogveengebied, ruimschoots voorhanden.

Er bestaat een oude overlevering, dat de stenen voor de Onstwedder kerk en toren gebakken zijn op de Tichelberg bij Veenhuizen. Voor het transport naar de bouwplaats zouden de Onstwedders een lange rij gevormd hebben en zodoende zouden zij de stenen stuk voor stuk aan elkaar doorgegeven hebben, tot op de bouwplaats. 't 's. een fraai verhaal, maar als we even nuchter rekenen, de transportweg opmeten en per meter één man rekenen, dan vinden we al gauw, dat het toenmalig Onstwedde over onvoldoende "mankracht" moet hebben beschikt om dit verhaaltje waar te maken, Het ligt veel meer voor de hand, dat het transport van de in Veenhuizen gebakken stenen gedurende de wintermaanden plaatsvond, als de bodem hardbevoren was en er in de boerderij toch vrijwel geen werk was. En dan waarschijnlijk via de al-oude "lijkweg" die toen van Veenhuizen naar de Onstwedder kerk liep (dat was niet de huidige weg van Veenhuizen naar Onstwedde). Dat bij Veenhuizen eens een steenbakkerij gestaan heeft, waar men de bekende "kloostermoppen" gebakken heeft, is een feit. De leemgravende boeren stietsen hier op heel wat gebakken stenen, sommige maar "half" gebakken, andere blijkbaar te hard gebakken, Trouwens, 't is menen wij in 1951 geweest, dat een oude veldoven gevonden werd, die eveneens was opgebouwd uit oude kloostermoppen, De veronderstelling. dat hier stenen gebakken zijn voor oude bouwwerken, zoals de Onstwedder kerk en toren, lijkt ons niet zó overmoedig, Temeer niet, omdat op het oog geen verschil te constateren valt tussen de stenen, die men, nog bij Veenhuizen in de grond kon vinden en de stenen van de Onstwedder kerk en toren, Waarbij weer kan worden aangetekend, dat ook de stenen van de Wedder borg van eenzelfde makkelijk lijken te zijn, Het formaat blijkt wel eens iets te wisselen, de grondstof lijkt steeds dezelfde. Wanneer die eerste steenbakkerij verdwenen is, weet niemand, Op een oude kaart van Acker Stratingh uit het jaar 1837 staat echter: eertijds Tichelwerk. De eerste steenfabriek was toen blijkbaar al veel langer verdwenen. Waarschijnlijk bestond ze ook in 1767 al niet meer. In ons bezit is namelijk een oude "Uitspraak" van de toenmalige richter A.H. van Swinderen over de Leemdobben daarin is nergens sprake van een "tichelwerk".

Het stuk is voldoende interessant om er even wat nader bij stil te staan. Het betreft de vaststelling van een scheiding tussen Onstwedde en Veenhuizen, Onstwedde blijkt toen zes en twintig arven te hebben gehad, het werd vertegenwoordigd door boerrigter Hindrik Boels, Veenhuizen omvatte tien arven en werd vertegenwoordigd door boerrigter Wubbe Hilwerts Keilers (een telg uit de familie Coylers, waarvan elders in dit nummer het een en ander medegedeeld wordt). Het blijkt, dat men een zekere "Capitain Ingenieur Siderius" de nodige landmetingen heeft 1sten verrichten, op grond waarvan partijen tot een soort van "ruilverkaveling" kwamen. Voor ons is de volgende passage interessant:

"Dat nademaal de grond bij de leemdobben op protest der Onstwedders zonder consent der Veenhuisers door den Heer Siderius niet is verdeelt, maar mandelig gelsten, tot voorkominge van nieuwe geschillen, die van Veenhuisen aldaar het recht van weiderije alleen zullen hebben, zonder dat die van Onstwedde daartoe eenigsins geregtigt sullen zijn; behoudende egter die van Onstwedde het regt om aldaar zowel als die van Veenhuisen tot haar eigen gebruik leem te mogen graven, als van ouds, en ook in specie de Onstwedder kerk om aldaar niet alleen tot gebruik en onderhoud der kerk, Pastorij, kosterij en schoolgebouwen leem te graven, maar ook van het leemgraven der buitenlieden als van ouds te profiteren ".

Tot zover deze clausule, waaruit heel wat te lezen valt. In de eerste plaats: er was duidelijk verschil van mening geweest over ieders "regt" in de leemdobben. De heer Siderius had ze daarom mandelig gelsten. De Veenhuisers hadden er wel wat in de melk te brokken, zij alleen mochten er vee weiden. En van een steenfabriek of iets dergelijks schijnt al in 1767 geen sprake meer te zijn. De Onstwedder kerk echter blijkt wel oude en onwrikbare rechten te hebben gehad en dat zou dan weer rijmen met de theorie, dat eens de stenen voor de kerk hier gebakken zijn.

Het laatste stukje van de laatste zin vinden we nog vaak weerspiegeld in oude diaconieboeken van de Onstwedder kerk. Om de haverklap komt daarin namelijk de aantekening voor, dat de diaconie idem zóveel stuivers heeft ontvangen voor idem zóveel vrachten leem, De "buitenlieden" mochten ook leem uit de leemdobben graven, maar ze moesten wel van elke vracht een stuiver offeren aan de diaconie! En.. hoe lang nog zou men leem gebruiken voor het onderhoud van b.v. een school, kosterij of pastorie?

Verder beschikken we nog over een akte van 1888. Toen werden de leemdobben namelijk verdeeld onder een groot aantal eigenaren, teveel om ze hier allemaal op te noemen. In het stuk worden ze echter met name genoemd, de akte werd in Winschoten geregistreerd en wie precies wil weten, hoeveel recht hij misschien nog op een stukje leemdobben kan doen gelden, moet ze zelf maar eens raadplegen,

Bij het graven van leem kende men drie soorten, De bovenste laag was in de loop der eeuwen grijs verweerd, daaronder zat een middenlaag van mooi geel gekleurd leem, vaak doorsneden met blauw-grijze banden of strepen. Van dit leem zijn sommige tenen gebakken, die dan ook nog kleurnuanceringen vertonen, Helemaal onderdaan tenslotte lag een laag donkergrijs-blauwachtig minder verweerd leem.

Die steenbakkerij op de Tichelberg, waarvan in het begin van de vijftiger jaren dus nog een veldoven gesloopt werd, moeten we dateren in een grijs verleden; er is ons geen enkel geschreven stuk over bekend. We weten dus ook niet, wie daar de steenbakkerij beoefend hebben. Is het een soort van "voorwerk" van een klooster geweest? We weten er vrijwel NIETS van, alleen de vele hele of gedeeltelijke kloostermoppen in de grond spraken hier hun taal.

Een heel ander punt is, dat op enige afstand van de Tichelberg, ongeveer een halve kilometer naar het zuiden, veel later

nog een steenfabriek moet hebben gestaan. Enige tientallen jaren geleden kon men daar nog, midden in een akker, een oude, in de grond opgemetselde put aantreffen. De put toonde zich als een ronde opening met een middellijn van krap een halve meter en men kon, ongeveer twee meter lager, de waterspiegel zien. Onder de bouwvoor werd ze naar onderen wijder en ze was opgetrokken uit kloostermoppen van een klein formaat. Ze moet eens deels uitgemaaht hebben van een steenbakkerij, die hier gestaan heeft. Voor zover wij weten, is die put intussen dichtgegooid, maar misschien zitten de stenen nog steeds in de grond.

De steenfabriek, die hier gestaan heeft, moet van veel oudere datum zijn geweest. Waarschijnlijk heeft men er ook geen leem verwerkt, maar klei, die van elders aangevoerd werd. Daarom zou de wijk, die van de Krommewijk te Stadskanaal langs de noord-oostkant van de vloeivelden van de aardappelmeelfabriek te Stadskanaal naar Veenhuizen loopt ook de naam "Kleiwijk" dragen. Deze vaarweg voert inderdaad naar het bedoelde terrein. We hebben wel eens vernomen van oude mensen, die zich nog zouden herinneren, dat er daar ter plaatse oude opstallen van een steenfabriek stonden. Weet iemand daar nog iets van te vertellen?

Vroeger lag er aan de zuidkant van de Tichelberg ook een enorme zwerfkei, bijna drie meter lang en een kleine anderhalve meter in doorsnede. Het ding moet zo'n vijftien ton gewogen hebben en er wordt wel beweerd, dat "de gemeente" de steen kort na de tweede wereldoorlog heeft weggehaald. Vraag: Waar is ze gebleven? Er zijn in deze omgeving, alsook in de Dwarsstukken en in de Zijdstukken bij de ontginning meer zware keien aangetroffen. Vaak "liet men ze zakken", dat wil zeggen werden ze ondergraven opdat ze zo diep kwamen te liggen, dat ze geen hinder meer opleverden. Overigens kwamen die keien in Drenthe veel meer voor dan in Westerwolde; de geologen weten, waarom.

Nog even terug naar de Tichelberg: als wij in onze jongensjaren voor de plantkundelessen op de Stadskanaalster HBS-van de heer Rahms planten moesten zoeken en meebrengen was het altijd prijs, als we naar de leemdobben fietsten en daar het een of andere ons onbekende plantje loswoelden en meebrachten. Er kwamen daar namelijk zeldzame soorten voor. We denken er nu maar niet meer aan, hoeveel moeite het ons eens gekost heeft de brave Onstwedder veldwachter Koop de Vries uit te leggen, wat we daar deden, maar noemen voor de plantenliefhebbers enkele soorten, die daar enkele tientallen jaren geleden nog voorkwamen: Pilzegge, Hondsviooltjes, Veenbies, Stekelbrem, Kleine Zonnedauw, Gewone Zegge, Blauwe Zegge, Wolverlei, Boskarteiblad, Biggenkruid, Ogentroost, liggend Walstro, Tandjesgras, Kamvarens, Kantig.Hertshooi, Welriekende Nachtorchis, Gevlekte orchis, Klokjesgentiaan, Kruipganzerik, Handekenskruid, Kleine Valeriaan, Pluimstruisriet, Melkeppe.... en er waren er nog wel meer, ook meer "gewone" planten zoals Tormentil, wijfjesvarens en heidesoorten. Men kan de bange vraag opwerpen, hoeveel van die zeldzame soorten nu voorgoed verdwenen zijn?

Hiëroglyfen?

door J. Drok

Bij ons leeft meestal de veronderstelling, dat iemand, die de scnsrijfkunst niet machtig was, een kruisje plaatste bij wijze van "handtekening". Dit is echter niet juist, het was slechts een gewoonte uit de vorige eeuw.

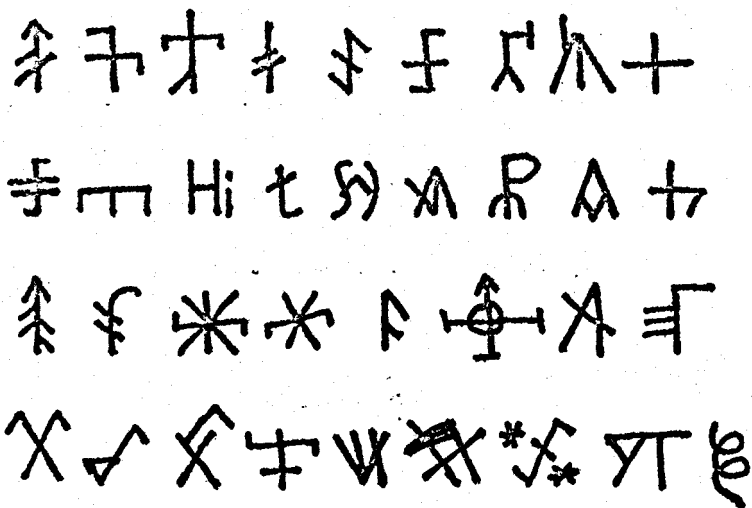
Vroeger plaatste men een handmerk. Voor de oorlog leerden wij ook nog de formule te gebruiken ter waarmerking en legalisering: nevenstaand handmerk is geplaatst in tegenwoordigheid van (volgen de namen van twee getuigen). Het plaatsen van een kruisje kwam; vroeger dan ook zelden voor.

De Grote Winkler Prins zegt hierover:

HANDMERK, teken dat een geschreven handtekening vervangt, zoals b.v. de "handtekening" (in de vorm van een kruisje of iets dergelijks) van een analfabeet. In vroeger eeuwen kwam het handmerk, dat een persoon, niet een familie vertegenwoordigt, vooral voor op akten, gevels, met name gevelstenen, grafstenen, enz. (huis- en hofmerken). Het bestond naast het zegel, dat vrijwel uitsluitend door welgestelden werd gebruikt.

Wilt u er op attent zijn, dat WP verwijst naar huis en hofmerken; het kwam vroeger namelijk veel voor, dat het handmerk identiek was met het huismerk. In tegenstelling tot de opmerking van WP plaatsen we hierbij de afbeelding van een grafzuil (Ned. Herv. Begraafplaats te Blijham, waaruit blijkt, dat een hofmerk ook door welgestelden in ere wordt gehouden.

Verbeelden van oude huismerken:

Onze mede-redacteur, de heer Joh. Drok ontleende deze huismerken aan de gerechtelijke archieven in Groningen. Helaas zonder meteen te noteren, welke personen (families) deze huismerken voerden. Nog één opmerking: het gebruiken van een huis- of handmerk behoefde niet altijd betekenen, dat de gebruiker niet kon schrijven; het werd b.v. ook gebruikt voor brandmerken op gereedschappen en werktuigen. Huis- of handmerken zijn in Westerwolde vrij veelvuldig in zwang geweest, we komen in oude stukken nogal eens van die huismerken tegen. We geven daarvan enige voorbeelden:

In 1656 blijkt Jan Hisckes in Veenhuizen zich te bedienen van het volgende huismerk: . In hetzelfde jaar tekent Olardt Huges in Onstwedde met: , dit huismerk komt ook voor in de door de heer Drok verzamelde serie, zie boven. Dan vinden wij nog meer huismerken: van Boele Thools in Onstwedde: . In 1656 tekent Hisco ter Borgh (Sellingen) een akte met: en Jan Hoitinck in Vlagtwedde (was gehuwd met Alcke Hardinck) waarmerkt een stuk zo: Engelke Hindriks Brouwer, die bierbrouwer was in Vriescheloo voert in 1727 een wapen, waarin het volgende huismerk: . Zijn zoon Engel Engelkes Brouwer voert in 1751 dit huismerk: en Geert Elsen in Vriescheloo tekent in 1748 met: . Op het afgebeelde grafzerk is een huismerk opgenomen in een familiewapen, dat was trouwens ook het geval in de bovengenoemde families Brouwer en Elses. Men heeft in 1923, toen het afgebeelde graf ontstond, kennelijk een familiewapen overgenomen van een oud graf in Bellingwolde, namelijk dat van Engeltje Koens, (geb. 26-1-1727, overl. 17-6-1771), die gehuwd was met Engel Bruggers aldaar. Het zou kunnen zijn, dat dit familiewapen stamt uit de familie Bruggers, waarvan ook een tak in Vriescheloo woonde, zekerheid hebben wij niet.

J.W.H.

VRAGEN

Een "hoijcke" blijkt een soort van regenmantel te zijn geweest, die wij in onze tijd wellicht een soort van "cape" zouden noemen. De hoijcke werd ook gedragen door herders, althans zagen wij daarvan een oude afbeelding. Van een kledingstuk, dat "over een ronde plank gedaan en op het hoofd gedragen" zou worden, hebben wij niets kunnen ontdekken. Dit in verband met de vraag in nummer 17.

Mej. M. Geikens stelt verder nog enige vragen, in 1517 verklaart Bo van Leiden, kapitein te Aduard namens de ertog van Saksen, dat hij Dirk van Westerwolde uit de gevangenis heeft losgelaten. Wie was die Dirk van Westerwolde?

Verder vraagt mej. Geikens naar Gerd Herwerdink en wie deze naam bij het uitzoeken van stamboomgegevens wel eens is tegengekomen? Wat deze laatste naam betreft wijzen wij er op, dat de Sellinger familie Harding in oude stukken: "Harweringh" genoemd wordt. Dit in tegenstelling met de Onstwedder familie Harding, die deze naam klaarblijkelijk in 1629 al voerde, terwijl in Sellingen de naam Harwering tot in de vorige eeuw gevoerd werd. Misschien is er verband met Gerd Herwerdink?

J.W.H.

VUURSTENEN DOLKEN IN WESTERWOLDE

door S.H.Achterop

In de herfst van 1940 was men aan het aardappelrooien op een akker, de Brandkamp genaamd. Deze akker ligt in Wollingboermarke, tussen de straatweg van Vlagtwedde naar Wollinghuizen en het Moddermansdiep. Het gebied was omstreeks 1930 ontgonnen en was voordien wilde weide, heide en deels moerassig.

Tussen de aardappelen werd een voorwerp gevonden, dat men als een dolk kan betitelen. Deze kwam eerst in particulier bezit, maar bevindt zich thans in het Groninger Museum voor Stad en lande.

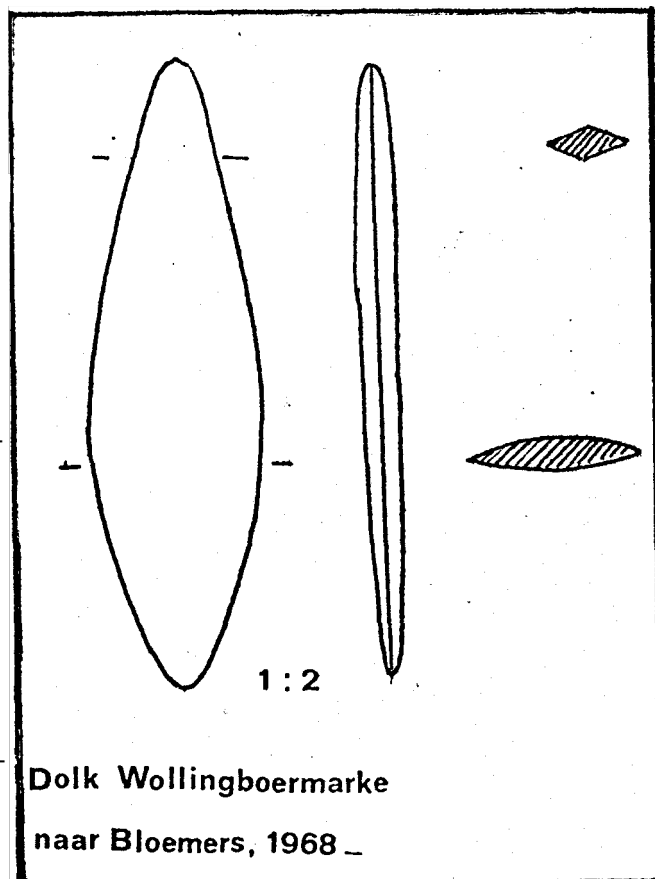
Ze bestaat uit vrij lichte vuursteen, is fraai geretoucheerd, (retoucheren betekent in dit verband: door regelmatige afsplinteringen het voorwerp de gewenste vorm en scherpte geven); zodat de rand kartelvormig werd. Een deel van de oorspronkelijke korst van de vuursteenknol, waaruit de dolk vervaardigd is, is nog aanwezig. Het voorwerp is 16,4 centimeter lang, de grootste breedte bedraagt 4,4 centimeter en de grootste dikte ongeveer 1 centimeter. In het midden is de doorsnede langwerpighoekig en het "handvat" (de steel) of gevest is meer driehoekig van vorm (zie de tekening).

Verspreiding in Nederland

Nu kan de vraag gesteld worden: of er in Westerwolde, of in andere delen van ons land exemplaren gevonden werden. Dan blijkt, dat in Westerwolde ongeveer een vijftal vondsten bekend moet zijn, over een paar hiervan volgen hieronder nadere gegevens.

Wat de rest van Nederland betreft, valt onmiddellijk op, dat in de provincie Drenthe verhoudingsgewijs veel gevonden zijn, vooral op en nabij de Hondsrug. In de rest van ons land, o.a. in het oosten van Friesland, in Overijssel en Gelderland. Ten zuiden van de grote rivieren komt nauwelijks een exemplaar voor.. In totaal zijn in Nederland ruim 80 exemplaren bekend.

T y p e n

uurstenen dolken uit Nederland zijn bestudeerd door Bloemers, (ROB, Amersfoort), waarbij hij een zestal typen wis onderscheiden. (I t.m. VI₂ type I nog verdeeld in a, b en c)

Het zou te ver voeren om van elk type een volledige definitie te geven, daarom worden alleen die typen wat nader bekeken, welke ook in Westerwolde gevonden zijn. Nu blijkt, dat in Nederland vooral de vormen van type I veel voorkomen. Hiertoe behoort ook de dolk uit Wollingboermarke, (1a). Hierbij is vooral kenmerkend, dat de overgang van het bredere blad, (de. eigenlijke dolk) naar de steel zeer geleidelijk gaat. Bij de andere typen is deze overgang vaak duidelijk geaccentueerd.

In het zuiden van Westerwolde, op de grens met Drenthe, werd bij Weerdingermond een dolk van het type III, lengte 14,5 centimeter gevonden, Hierbij is de steel zeer duidelijk te onderscheiden van het bladgedeelte; van de top naar de steel ook steeds dikker; de doorsnede is daar ongeveer vierkant. Door retouchering op de steel is een zigzagpatroon ontstaan: deze patronen komen alleen voor bij de typen III en IV.

Verder werd bij Wedderveer (gemeente Bellingwedde) een minder fraai exemplaar gevonden, vlak bij de Westerwoldse A, van type V, (lengte 12,9 centimeter): een op een visstaart lijkende steel en met een ruitvormige doorsneden.

Tenslotte werd in Veenhuizen bij Onstwedde (gemeente Stadskanaal) een onduidelijk exemplaar gevonden, welke niet tot een bepaald type gerekend kan worden (lengte 13.5 centimeter).

Verspreiding buiten onze grenzen

Ook buiten Nederland werden exemplaren gevonden, zoals b.v. in Oostfriesland, maar vooral rond de Oostzee, met name in de Scandinavische landen werden talloze en soms zeer fraaie exemplaren gevonden, We zien dan ook een opeenhoping rond de Deense wateren, de westkust van Zweden, de oostkust van Jutland en Noord-Duitsland, evenals rondom de meren in Zweden. Verder zuidwaarts, zoals o. a, in ons land, zijn verhoudingsgewijs veel minder dolken gevonden.

I m p o r t

Aangezien bij de meestal losse vondsten nooit enig bewijs gevonden is van half-fabrikaten (exemplaren dus, die nog in bewerking waren), en bovendien de in Nederland gevonden exemplaren sterk lijken op de Scandinavische, is wel aan te nemen, dat ook de Westerwoldse dolken beschouwd moeten worden als import-stukken. Wellicht komt als uitvoergebied wel het meest Denemarken of Sleeswijk Holstein in aanmerking.

D e p o t v o n d s t

Een bijzonder geval is de depotvondst bij Anderen, (gemeente Anloo), waar acht dolken bijeen gevonden werden, alle van het type I a, dus van hetzelfde type als te Wollingboermarke. De vindplaats was een venig gebied, vlak bij een beek. Omdat er geen afslagen waren, (de "spaanders" bij het maken van een stenen voorwerp) en er ook geen halffabrikaten aanwezig waren, zal deze voorraad niet door een "vuursteensmid" zijn achtergelaten. Geen enkele dolk vertoonde gebruikssporen, zodat we misschien kunnen aannemen, dat ze een rituele bedoeling hebben gehad, dus wellicht een offer. Iets dergelijks zou blijken bij een vondst in het noorden van Oostfriesland, bij Jever, (Opmerking van de redactie: Is het in deze gevallen dan geheel uitgesloten, dat het hier simpelweg de handelsvoorraad van een trekkend handelaar betroffen heeft. Vooral ook, omdat deze dolken kennelijk "nieuw" waren.. J.W.H.).

D a t e r i n g

Omdat, zoals al werd vermeld, de meeste dolken zogenaamde "losse vondsten" zijn, dus b.v. zonder andere voorwerpen zoals aardewerk, -dat dan wèl dateerbaar is- is gevonden, is het niet gemakkelijk uit te zoeken, uit welke periode van de voorgeschiedenis de vuurstenen dolken stammen.'

Toch is er gelukkig een enkele mogelijkheid. Zo werd bij de opgraving van een grafheuvel te Eext (gemeente Anloo) een dolk van het type II gevonden. Deze heuvel zou moeten dateren uit ongeveer 1900 v. Chr. (men heeft dit kunnen vaststellen met de zogenaamde C 14 methode). Zo werd er ook in een grafheuvel te Vledder een dolk gevonden en wel van het type VI. Deze heuvel zou uit ongeveer 1500 v. Chr. dateren.

In het algemeen zouden de Nederlandse vuurstenen dolken kunnen stammen uit de periode van ongeveer de 20ste tot de 16de eeuw vóór onze jaartelling. Hiermee zijn we even over de grens van de nieuwe steentijd en de bronstijd: de vroege bronstijd.

Ondanks, deze naam worden nog langè tijd, zelfs nog in de ijzertijd stenen voorwerpen gebruikt, hetgèen door gebrek aan koper en tin in onze bodem begrijpelijk is.

Hoe de besproken dolken naar Westerwolde en elders gekomen zijn, is moeilijk na te gaan. Aangezien het klimaat in die periode droger werd in de overgang van het natte "atlanticum" naar het drogere "sub-boreaal", met minder veenvorming, was het gemakkelijker geworden door dit gebied te trekken. Uit dezelfde periode kunnen we twee grafheuvels dateren, welke door professor Van Gifzen bij Wessinghuizen zijn opgegraven (1927).'

We kunnen wellicht aannemen, dat de dolken als wapens gebruikt zijn, hoewel de soms zeer fraaie exemplaren, vooral in het Scandinavisch gebied, misschien een soort "status-symbool" suggereren. Wie zal het zeggen ??

Het zou interessant zijn om te weten te komen, of er in Westerwolde bij particulieren nog vuurstenen dolken aanwezig zijn. Ook gegevens over andere voorhistorische voorwerpen zijn uiteraard welkom, wilt u eens reageren bij de redactie?

L i t e r a t u u r

ACHTROP, S.H. 1957. De vuurstenen dolk van Wollingboer-
marke. Groningse Volksalm. p. 152 - 159.

BLOEMERS, J.H.F. 1968. Flintdolche vom skandinavischen Typus
in den Niederlanden, Berichten van de Rijksdienst voor het
Oudheidkundig Bodemonderzoek, jaargang 18, p. 47 - 110.

K. Meijer

BIBLIOGRAFIE

25. Herwig, R.H. Westerwolde en de verkeerswegen in het
Oosten van Groningen, Vragen v.d. Dag
1907, jaarg. 22, blz. 293—307e
26. Historisch album Groningen. Met prenten
van stad en provincie uit het begin van
deze eeuw.

- 27, Honderd jaar plattelandsleven in Groningen, Groninger Maatschappij van landbouw, 1952, 556 blz. met afb.
28. Huizinga-Onnekes E.J Westerwolde boerenlev Groningen 1931, jaargang 14, no. 10, blz. 195-196.
29. Joosting, J.G.C, De oude indeling der provincie Groningen. (Met 1 kaartje).Gron. Volksalm.. 1915 blz. 185-223,
30. Joosting, J.G.C. "De bisdommen Münster en Osnabrück (in Groningen en Friesland) omstreeks 1550" B II. : Het decenaat Westerwolde. Geschiedkundige atlas van Nederland. Uitg. door de commissie voor den geschiedkundigen atlas van Nederland en getek, door A.A. Beekman; 's Gravenhage, Nijhoff 1920, tekst bij krt)X, blz. 67.
31. Joosting J.G.C. De Groningsche marken (1ste Aflevering) De marken in Wedde en Westerwolde. Geschiedkundige atlas van Nederland. Uitg. als boverl. tekst bij krt VI, blz. 103-142.
32. Keuning, H.J. "De Veenkolonien": punt b.: In Westerwolde Handboek der geografie van Nederland onder redactie van G.J.A.Mulder. Zwolle, Tijl, 1958, Deel 5, hoofdstuk III, blz. 147-148.
33. "Kijk op Groningen, Westerwolde; "Kijk o Nederland" onder redactie van Tom Bouws, Amsterdam, Elsevier 1977.Deel 1 , afb. 243-267.
34. Koning, A .H. "Zeden en gewoonten in het oude Westerwolde" Gron.Volksalmanak 1903, jaarg. 14, blz. 70-106.
35. Kremer H. "Beknopte aardrijks- en geschiedkundige beschrijving der provincie Groningen" Westerwolde. Groningen, Oomkens, 1818, blz. 116-122.
- 35a Kremer H. "Beknopte aardrijks- en geschiedkundige beschrijving der provincie Groningen voor de jeugd; 2de stuk:W sterwolde. Groningen, Oomkens 1819, blz.: 116-120.
- 35b. Zie 35 en 35a. Groningen, Oomkens 1837. Blz. 114-137.
- 36, Kunst, J. "Van een oude heerlijkheid". Mooi Groningen 1916, jaargang 1 (herfstnummer) blz. 38-53.
37. Kwakenburg R.J. "Historie van stad en lande" Groningen, Van der Kamp 1941; 160 blz. (Vijf afleveringen in een band, andere afleveringen zijn niet verschenen.
- 38.Ter Laan, K. "Geschiedenis van Groningen". De Noord Ooster, Wildervank, jaartal onbekend.
39. "Landbouvvraagstukken in Westerwolde". Rapport, uitgebracht door de studie-commissie Westerwolde, ingesteld door de Stichting voor de Landbouw in Groningen. Groningen, Hoitsema 1952. 91 bladzijden.

40. "Landtrecht van Wedde en Westerwoldingelandt" Met ampli-
atie nopende de breucken, straffen en delicten etc.
Groningen, Barlinckhof, 1700, 64 bladzijden.
41. "Landtrecht van Wedde en Westerwoldingelandt", verklaard
door A.Q. van Swinderen, waarbij is gevoegd eene plaatse-
lijke beschrijving van Westerwoldingerland door J. de
Rhoer, gevolgd door het Oude landtrecht van 1470.
Verhandeling ter nasporinge van de wetten en gesteldheid
onzes vaderlands, waarbij gevoegd zijn eenige Analecta
tot dezelve betrekkelijk door een genootschap te Groningen
"Pro exeolendo iure patrio". Groningen, Bolt enz., 1809
deel IV, 2de stuk, vlz. 1-280 Analècta: bl . 1 - 69.
42. Loosjes, A. "Groningen in beeld" met 174 afbeeldinge
Amsterdam, Scheltema en Van Holkema
43. Meijer, K. e.a. "Uneswido in Westerwolde", (Herdenki-
boek t.g.v. Onstwedde 1100). Onstwedde, Stichting Ocrea,
1977, blz. 5 - 98, 107-129.
44. Modderman, H.R. "Iets over de te dezer dager. over de v.
Groningen opnieuw over het Oldambt, Westerwoldingerlandt,
het Gerecht en Sappemeer, gepraetendeerde superioriteit".
Groningen, Oomkens, 1816, 75 blz. (pamflet)
45. MODEL voor een indeling in gewesten in de prov
Groningen. Groningen Provinciaal Bestuur, 1974, 3 blz.
(Bevat losse bijlage)
46. Muntinga, J.E. "Het landschap Westerwolde", eene land-
bouwkundige studie, Groningen, Wolters 1945, 358 blz.
(Proefschrift Wageningen).
47. "Nederland in vroeger tijd" (Groningen serie) Heruitgave
van : "Tegenwoordige staat der Vereenigde Nederlanden,
dl. 20-21 door A.J. de Sitter en L. van Bolhuis.Oorspronke-
lijk: Amsterdam, Isaak Tirion, 1793-1794.
a. deel XX: Historisch overzicht van de provincie Groningen
tot het jaar 1491.
b, deel XXI: idem van het jaar 1491-1536
c. deel XXII: idem van het jaar 1536-1!
d. deel XXIV: Beschrijving van de regeringscolleges enz.
van de Ommelanden., van de drie onderkwartieren in de
Ommelanden, Hunsingo, Fivelgo en 't Westerkwartier en van
de heerlijkheid Westerwolde. Zaltbommel, Europese Biblio-
theek, 1966.
48. Niemeijer, J.A. "Groningen, stad en land". Haren Gn.
Knoop en Niemeijer, 1971. Hoofdstuk 12 Westerwolde, blz.
118-123.
49. Ozinga, M.D. "De Nederlandse monumenten van geschiede-
nis en kunst", deel 4, De provincie Groningen/Oost Gronin-
gen.
50. Pathuis, A. "Groninger gedenkwaardigheden" (Teksten,
wapens en huismerken van 1298-1814. Assen/Amsterdam,
Van Gorcum, 1977, 1060 bladzijden.
51. Pathuis; A. en Werkman, E.J. "Beschrijving van de doop-,
trouw- en begraafboeken enz. in de provincie Groningen en
Drenthe, dagtekenende van voor de invoering van de
Burgerlijke Stand". 's Gravenhage, Ministerie van O.K.
en W. 1953, ¹²⁵ blz.

ZO GING DAT VROEGER...

Het kan gebeuren, dat men bij het afstamingsonderzoek in oude annalen stuit op totaal onverwachte bijzonderheden. Soms kunnen zij een helder licht werpen op de opvattingen en gebruiken in een vroeger tijdsbestek en misschien kan dat er toe bijdragen, ons die tijd beter te leren begrijpen. Een onzer leden stiet bij zijn nasporingen op het "geval", dat wij hieronder beschrijven. Wij hebben ongetwijfeld allen wel eens bedenkingen tegen de strafmaat, zoals onze hedendaagse rechters die nogal eens toepassen. Maar zoals er vroeger blijkbaar gestraft werd, hoeft het voor ons nou ook weer niet!

Zomer 1846. Te Onstweddertange woont Hendrik Berends K. met zijn gezin. Zowel hijzelf als zijn (tweede) echtgenote Grietje Harms D. zijn afkomstig van Vriescheloo. Or die zomeravond komt daar de twintigjarige Klaziena Willems D. binnenvallen, een bekende klaarblijkelijk uit Nieuwe Pekela. Klaziena heeft wat kledingstukken bij zich, hoofdzakelijk kinderkleertjes. Ze vertelde, dat zij die gekregen had van "de ontvanger in Scheemda". K.'s echtgenote blijkt wel vaker iets van Klaziena te hebben gekocht, ook al eens een zaag en een bonte doek. Om kort te gaan, Klaziena overnacht ten huize van de familie K. en K.'s vrouw Grietje koopt het een en ander van haar. Om precies te wezen: "een nieuw blauw merino's voorschootje, een wit gebreid slaapmutsje, een dito borstrokje, een mooi wit pannetje en eenige mooie witte kindermutsjes, een vrouwen hemd, enz.". Hendrik Berends K. zelf is wel van de aankoop op de hoogte, maar hij slaat er verder niet zoveel acht op. Maar..... Om kort te gaan: de genoemde kledingstukken zijn gestolen.; Ze zijn ontvreemd van de bleek achter de woning van Levie Abrahams Grunberg in Oude Pekela en ze worden later door de Grunbergs zowel als door hun dienstbode herkend. Klaziena E. is er lelijk bij en ze wordt door de Arrondissementsrechtbank in Winschoten veroordeeld tot een jaar gevangenisstraf en betaling van de kosten van het geding, zijnde vier en dertig gulden, zes en vijftig en een halve cent. Uit de stukken blijkt overigens, dat Klaziena vaker oneerlijk is geweest; ze heeft ook een tonderpot en een vuurslag van Hendrik Jans Eelsing te Smeerling achterovergedrukt. Terug naar de familie K; man, vrouw en een elfjarig dochtertje worden onder ede(!) gehoord. En dan maakt Grietje D, de fout van haar leven: wellicht om Klaziena te ontlasten ontkent zij! Terwijl Klaziena al heeft bekend en ook haar stiefdochtertje en haar man hun monden al voorbijgepraat hebben... Nu is Leiden in last, want Grietje D. wordt in de kerkers gestopt en later berecht wegens "het afleggen van een valsche

getuigens in een correctionele zaak", wij zouden het in onze dagen "meineed" noemen,

Het Provinciaal Gerechtshof in Groningen krijgt dan de zaak te behandelen.

Hendrik Berends K, haar echtgenoot dus, wordt vrijgesproken en in vrijheid gesteld. Maar Grietje Harms D. wordt veroordeeld "om gebragt te worden ter plaatse alwaar men gewoon is binnen de Stad Groningen executie van de criminele justitie te doen, en aldaar, op een schavot gedurende een vierde uurs te worden te pronk gezet"..... En was het daarmee nu maar bekeken, maar de vrouw wordt verder veroordeeld tot "confinement in een rasp- of tuchthuis den tijd van vijf achtereenvolgende jaren om daar, met handen arbeid, haar onderhoud te gewinnen." Bovendien moest ze de kosten van het proces, vijf en zestig gulden acht en twintig en een halve cent betalen uit haar verdiensten in de gevangenis.... Op 12 februari 1847 wordt Grietje op de Grote Markt in Groningen een kwartier lang "te pronk gesteld". Dan wordt ze, met haar twee jongste kinderen (men was wellicht van oordeel, dat die de moederlijke zorgen nog niet konden **ontberen** en dat lijkt ons vrijwel de enige menselijke overweging in de hele geschiedenis!) overgebracht naar Gouda; waar blijkbaar een "rasphuis" voor vrouwen was, Hindrik Berends K, heeft wellicht zijn vrouw en kinderen nooit teruggezien. Grietje en haar jongste kind zijn in de gevangenis gestorven en wat er met het oudste van deze twee kinderen verder gebeurd is, wordt nog steeds onderzocht, . 1

J.W.H.

VAN DE REDACTIE

Op de laatste bladzijde van het vorig nummer van ons tijdschrift werd een dichtwerkje opgenomen, dat door de inzender ondertekend was. Hij heeft zelf waarschijnlijk ook niet geweten, dat het eens gemaakt werd door J.H. Neuteboom. De heer Neuteboom was een geboren Vlagtwedder, hij was onderwijzer en was als zodanig geruime tijd werkzaam in Sellingeren. In zijn tijd - hij overleed in 1929 - was hij een van de prominente Groninger schrijvers, die ook veel geschreven heeft over Westerwolde, in de Westerwoldse tongval. Wij meenden, dit even te moeten rechtzetten.

Verder nog dit: onze vereniging houdt zich bezig met de historie en de genealogie. Aan historische bijdragen is geen gebrek, wij hebben nog het een en ander op reserve liggen, waaronder inzendingen van leden,

Wie van de leden stuurt eens een genealogische bijdrage? Voor dit nummer werd dat opgelost door mr. Wubbe Hiskes, daarvóór schreef de heer Wegman over de Mennersings. Eigenlijk moet toch in elk nummer de genealogie ook aan haar trekken komen!

TIJDSCHRIFT VOOR GENEALOGIE EN HISTORIE „WESTERWOLDE”

Driemaandelijks tijdschrift van de
Vereniging voor Genealogie en
Historie

Westerwolde

1° jaargang No. 4.

Redactie:

Juni 1981 . . .)

J.Drok, Schotlandlaan 6,
Stadskanaal, tel. 05990-13487.

J.W.Hiskes, Hardenbergstr. 3
Wildervank tel. 05987-13095.

K.Meijer, Lijnackerslaan 4,
Onstwedde, tel. 05991-1564

Alle correspondentie betreffen
de het lidmaatschap van de ver-
eniging, abonement op het tijd-
schrift enzo te richten tot het
secretariaat: Mevr. G.P.I.Hiskes-
Knigge; Hardenbergstraat 3, 9643 LD
WILDERVANK. Tel. 05987-13095

LIDMAATSCHAP: Entree f,10.-- (éénmalig), contributie f.250- per
kalenderjaar + f.7,50 voor het tijdschrift,
Het tijdschrift wordt op de driemaandelijke bijeenkomsten uitge-
reikt; bij eventuele postverzending worden portokosten berekend,
BANKREKENING: Bondsspaarbank Veendam, no. 95.72.73.622 ten name
van: Gen. en Hist. Ver. Westerwolde. Gironummer van de bank:
8 0 2 3 9 50

Niets uit dit tijdschrift mag worden verveelvoudigd en/of openbaar
gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke
andere wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming
van de redactie, geïllustreerd door het bestuur.

VAN DE REDACTIE

Voor u ligt het vierde nummer van de eerste jaargang van ons tijdschrift, die jaargang is daarmee dus compleet, het eerste jaar zit er op! Bij deze mijlpaal willen wij een paar dingen graag even kwijt.

Onze vereniging zowel als het tijdschrift houden zich bezig met de genealogie en met de historie. Nu blijkt in de praktijk, dat kopij over historische onderwerpen, Westerwolde betreffende, niet zo veel moeilijkheden oplevert,

Anders staat het echter met de genealogie. In de eerste. twee nummers hebben vader en zoon Wegman een belangrijke bijdrage geleverd over het geslacht Mennersingh; in het derde nummer publiceerde mr.W.Hiskes, een genealogie van de familie Coylers, Voor dit vierde nummer bleek niets voorhanden, gelukkig heeft onze secretaresse daarin kunnen voorzien door een genealogisch overzicht samen te stellen van de familie Aijsingh, Aeijsingh of Aisinck, Men zal zien, dat er weer veel raakpunten zijn met andere oude Westerwoldse families,

Mogen wij onze leden, die bezig zijn met stamboom-onderzoek, vragen ons vooral genealogische bijdragen te zenden? Ook al mocht een en ander niet feilloos compleet zijn. Bedenk, dat wellicht een ander u soms welkome aanvullingen kan verschaffen!

Aan de verlangens van hen, die graag zouden weten hoe dat nu eigenlijk zit met de toegankelijkheid van b.v. gemeente-archieven wordt in dit nummer tegemoetgekomen. Hetzelfde is het geval ten aanzien van de Dollard-doorbraken in het verleden, ook daarover bevat dit nummer een artikel. Staatsbosbeheer haakte in óp ons stukje over de Tichelberg en mr. W.Hiskes vervolgde zijn serie over het Westerwolds Landrecht.

Helaas verschijnt van de Bibliografie in dit nummer waarschijnlijk de laatste bijdrage. Ons mede-redactielid, de heer K.Meijer deelde ons namelijk mede, dat hij het bestuur er van heeft'verwittigd, dat hij zijn functie als redacteur wenst neer te leggen. Uiteraard betreuren wij dit besluit, maar wij moeten het respecteren. Slechts zij opgemerkt, dat zijn besluit niet een gevolg is van enigerlei vorm van onenigheid of wrijving binnen de redactie. Een woord van dank voor zijn medewerking gedurende dit eerste jaar lijkt ons'. op zijn plaats! En wij hopen, dat het bestuur er in zal slagen, voor de heer Meijer een waardig opvolger in het redactieteam te vinden.

Tenslotte nog een paar verbeteringen, die wij u verzoeken aan te brengen in numero drie van deze jaargang,

Op pagina 47 staat in de tweede regel van boven: predikant te Vlagtwedde. Dit moet zijn: predikant te Sellingen,

Op pagina 53, aan het eind van de 12de regel van boven staat : oudere, Dit moet zijn: jongere.

Voor deze fouten bieden wij graag onze excuses aan,

De redactie.

EENS LAG WESTER WOLDE AAN ZEE

door
Jan W. Hiskes

"Item of daer guet of schepen an-
sloege, alsoe dat men guet ende
schepe weder geve to allen tyden
sonder wederseggen, in den daer waer-
achtigheit van is of kunde, daer men
dat up holden mach tuych to brengen
ende of daer niemant brochte tuych
of bewys des goedes, soe salmen dat
guet halff geven in de hillige kercke,
daer dat guetin den karspel gevonden,
ende halff dat gericht"

Het lezen van oud schrift kan moeilijkheden opleveren, maar
daarvoor komt er voor de leden van onze vereniging een cursus.
Maar zelfs als men in staat is, dat oud schrift te lezen, dan
kan het oude taalgebruik' nog wel eens voor problemen stellen,
Het bovenstaande artikel komt letterlijk zo voor in het
Westerwolds handrecht van 1470 en misschien is het goed, dat
wij even vertellen, wat er eigenlijk in staat,
Het gaat over aangespoelde goederen óf schepen en eigenlijk
regelt het artikel de strandvonderij. Gestrande schepen of
goederen dienen ten allen tijde en "sonder wederseggen" aan de
rechtmatige eigenaars te worden teruggegeven. Maar die was
dan wel verplicht, getuigen aan te brengen, die konden bevesti-
gen, dat het strandgoed inderdaad zijn eigendom was, Kon hij
zijn eigendomsrechten niet met getuigen doen staven, dan verviel
het gestrande goed (of schip) voor de helft aan de kerk van
het karspel waarin de stranding had plaatsgevonden, voor de
andere helft aan het gericht,
Strandvonderij in Westerwolde, dat lijkt vreemd. Maar dat is
het niet; we moeten namelijk bedenken, dat er tijden geweest
zijn, waarin Westerwolde voor een groot deel àan of niet ver
vin de zee lag; een tijd, waarin gedurende elk etmaal tussen
Winschoten en Blijham bijvoorbeeld eb en vloed duidelijk merk-
baar warene.

Een groot deel van de Dollard, ongeveer oostelijk van de lijn
Punt van Reide - Emden was vroeger land. Al in een grijze oudhei
hebben de eerste bewoners van deze gewesten moeten vechten tegen
het water; vandaar ook de bouw van terpen en wierden. Ook heeft
men dijken opgeworpen, maar het onderhoud van die dijken schijnt
wel eens te wensen overgelsten te hebben, Hoe het verder ook
zij, in het verleden hebben de bewoners van Oostelijk Groningen
herhaaldelijk te kampen gehad met Dollard-inbraken en overstro-
mingen.

Hoe belangrijk de waterhuishouding was, blijkt o.a, uit een
stuk van 1391, waarin enige Reiderlander en Oldambtster hoofde-
lingen een overeenkomst sluiten nopens de grensscheiding,
wateren, zijlen en dijken van deze beide landschappen.

Men krijgt de indruk, dat een dergelijke overeenkomst toen al lang broodnodig was. Het onderhoud van de dijken en andere waterkeringen moet stellig nogal eens verwaarloosd zijn en dat heeft zich geducht gewroken.... Onderlinge kibbelarijen en kwesties schijnen ook de hand in het spel te hebben gehad. Keno ten Broeke was in 1269 hoofding van Broekmerland en Reiderland geworden, maar de Reiderlanders lagen al gauw erg met hem overhoop. Beweerd wordt, dat Keno ten Broeke uit wrevel dijken heeft doorgestoken en zijlen in Reiderland heeft verbrand om de Reiderlanders mores te leren. Dan liep hun land namelijk onder water... Of dat allemaal een rol van betekenis gespeeld heeft, weten wij niet. We weten alleen, dat op 13 januari 1277 de Eemsdijk bij Janssum bezweek en dat hiermede de rampspoed een begin genomen heeft. Nog in datzelfde jaar, op 23 december kwam er een springvloed, de amper herstelde dijk bij Janssum spoelde geheel weg en tot overmaat van ramp ontstond bij Wilgum een tweede dijkbreuk). Een groot deel van Reiderland werd overstromd en wat erger was: men bleek onmachtig, tijdig de enorme schade aan de waterkeringen te herstellen. Dat betekende, dat in de jaren daarna de zee vrij spel had. In 1287 herhaalde zich een springtij. Meer en meer land werd door de gretige en gulzige zee opgeslokt, de Dollard was ontstaan. Ze kreeg niet in ben keer haar volle grootte, daar gingen zo ongeveer twee en een halve eeuw over heen. Want er zijn eertijds tal van stormvloeden geweest, waartegenover de mens kennelijk machteloos stond. In 1375, 1376, 1379, 1380, 1387, 1391, 1395, 1403, in 1421 de Tweede Sint Elizabethsvloed, in 1423 en in de zes volgende jaren,

De ergste van die overstromingen moeten duizenden mensen het leven gekost hebben. Oude annalen zeggen het: "daer mennich dusent menschen ende beesten in vergaen sint"...

In totaal werden drie en dertig welvarende dorpen en twee kloosters werden door het water verzwolgen. De resten ervan liggen in het slik op de bodem van de huidige Dollard en wanneer men ooit zo ver mocht komen, dat ook die Dollard drooggelegd wordt, zal men nog interessante vondsten kunnen doen. Opmerkelijk is, dat in oude stukken steeds de nadruk gelegd wordt op het feit, dat de verzonken dorpen zeer welvarend zouden zijn geweest. Van Reijderwolde bijvoorbeeld wordt overgeleverd, dat "er negen styghe vrouwen waeren, de elck een golden span voor hoer borst hadden, daer een Groninger kroes nats in mochte gaen" van Middewolde (niet te verwarren met het huidige Midwolda) wordt gezegd, dat er "negen styghe steenhusen waeren", (180 stenen huizen dus). Reijderwolde had volgens Emmius zelfs twee kerken en Torum, eveneens in de Dollard verzonken, werd een stad genoemd, zelfs de hoofdplaats van Reiderland.

Zo was de situatie in de 1ste middeleeuwen, de strijd tussen de Schieringers en de Vetkoopers blijkt ook al niet bijgedragen te hebben tot een betere bewaking en een beter onderhoud van de waterkeringen. Op Oen gegeven ogenblik werden zelfs heel het Oldambt en Fivelgo met de totale ondergang bedreigd...

○ verleveringen hebben vaak een grond van waarheid. Misschien moeten wij daarom toch even aandacht besteden aan de overlevering van Tidde Wynningha. Hij moet een vermogend man in Reiderland geweest zijn, zelfs een hoofding of regent.

Tidde Wynningha nu zou categorisch geweigerd hebben om te helpen bedijken, toen hem dit verzocht werd. Hij zou zelfs overmoedig gezegd hebben, dat "hij niet wolde dijcken, eer ende voer de vloet een speetse (speer) hoghe over syn landt solde loegen". Nu, Tidde heeft het geweten: hij is have en goed aan het kolkende water kwijtgeraakt en sleet zijn laatste levensdagen als "provenier" (kostganger) in het klooster Palmara. Tot in het jaar 1519 deden zich watervloeden voor en daarna ook nog wel. Daarbij hebben zich rare dingen voorgedaan, als wij tenminste de oude geschiedschrijvers willen gelooverl. In 1509 zou in het Oldambt een stuk land met daarop 10. of 12 stuks groot vee door de vloed zijn meegevoerd en door de westenwind voortgestuwd om aan de overkant van de Dollard, in Reiderland te "stranden", Dit gaf aanleiding tot een slepend rechtsgeding tussen de eigenaren van het weggespoelde land en de bewoners van de streek, waar het zich weer had vastgevaren... Ook spoelden bij het Klooster Dünebroek verscheiden grote eiken aan, tot zij vast raakten en.. heel gewoon verder groeiden! Een van deze bomen zou er in 1530 nog in volle luister gestaan hebben,'.

Talrijk zijn ook de verhalen van wonderlijke reddingen: drijvend op een opper hooi, op een kippenhok... Zelfs het verhaal van het kind, dat met wiegje en al door de vloed werd meegevoerd en dat uiteindelijk behouden weer ergens strandde, ontbreekt ook hier niet.

Het was intussen gaandeweg zo ver gekomen, dat de Dollard Hop zijn grootst was. Dat wil zeggen, dat ze in het land was doorgedrongen tot Bunde, dat Bellingwolde gaandeweg evenals Vriescheloo iets verlegd moesten worden in oostelijke richting. Het zeewater stond tot aan Winschoten, ook Blijham moest naar het zuiden "verschoven" worden. Verder reikte het zee tot Noordbroek en Zuidbroek en Meeden, ook deze drie plaatsen zijn in verband met het Dollardwater iets verschoverl. Dat wil dus zeggen, dat zij heel vroeger op een andere plek lagen, zij het niet ver van de huidige.

Van Meeden is bij overlevering nog wel bekend, dat de plaats eertijds iets verder noordwaarts gelegen heeft, men heeft daar vroeger nog wel puin in de grond gevonden en ook een oud kerkhof. Ook Bellingwolde en Vriescheloo hebben vroeger dicht bij de Westerwoldse Aa gelegen. Overigens schijnt Vriescheloo twee keer "verplaatst" te zijn. Ook hier hebben die eerste vestigingen hun sporen in de bodem achtergelaten. Plaatsen als Vlagtwedde en Wedde zijn waarschijnlijk nog net "droog" gebleven, op de hogere zandgronden kreeg de zee geen vat meer. Toch kunnen we zonder overdrijving zeggen, dat eens de zee tot aan Westerwolde stond. In 1470, toen men het al-oude Landrecht weer op papier zette, was dat ongetwijfeld nog het geval en dat bepalingen betreffende de "strandvonderij" ook voor Westerwolde toen van nut konden zijn, dat leert ons het voorbeeld van het "weggevaren" vee, dat wij hierboven hebben gegeven...

AIJSINGH

In een overeenkomst tussen de ingezetenen van het Carspel Onstwedde en die van Eldersinghuisen t.o.v. de 4 Hoofdman-
nen in de stad Groningen (datum niet bekend, acte slechts
ten dele voorhanden) moesten die van Ellersinghuizen "als
ankopers van de Onstwedders up zulve haere Buirmarke offte
Musselbroek haere koopbrieven voorbrengen en voorlesen".

Hierbij werden toegelsten de koopbrieven van:

Hammen Strödinck en zijn huisvrouw voor een achtendeels
waeres in 1545 van Else Jacobs, richter, en zijn huisvrouw
gekocht;

een gezegelde doemsverklaring van Hans Hesse, destijds
drost, tussen den Convents ter-Apel en Harmen Stroedinck
in anno 1553 op St.Bartholameij van een vierendeel waeres;
van dezelfde drost Hans Hesse een verzegelde attestatie op
29 dec. 1551 gepasseerd, inhoudende 3 brieven hem Drost van

- I. Willem Eelsinck in gerichte vertoont bet WILKEN AIJSINGH EN-
DE ALBERT SIJNER HUISFROUWE koopbrief van een achtendeel
waeres in 1565 van Johan Jabbink en sijner huisfrouwe gekoft;
Aeijcke Stroedinck en Swane sijne huisfrouwe een achtendeel
waeres angekoft op 6-5-1566 van de eerbare richter Johan ten
Veenhuis en Gertruidt, eheluiden;
Willem Eelsinck unde Naeneke, eheluiden, een achtendeels
waeres van Hijdde Rensinck angekoft op 2-11-1568
en verder een koopbrief van Wubbe Eelsinck ende Harmeken
sijner ehelijke huisfrouw.

Op do Hoendergeldlijsten (gem.archief Groningen) komen voor:
1568 t/m 1574 Wilcke Aeijssingh te Ellersinghuizen
hiaat 1575 t/m 1588

- II. 1589 t/m 1592 Aijcke Aeijssingh te Ellersinghuizen.

Op 10-12-1656 verklaren Detmaer Harweringh en Wilt Pollinck
ieder 1000 Embder guldens te hebben ontvangen van Detmar
Aeijssingh als erfgenamen van Wilcko Aeijssingh. Deze erfenis
kwestie was ook reeds in 1628 aanhangig gemaakt; een zoek ge-
raaate obligatie van f. 750.- was de oorzaak, dat een en an-
der zolang heeft geduurd.

- III. Detmar Coylers, ged. ± 1587 huwde met de erfdochter Wupke
Aisinck van Ellersinghuizen; van dit echtpaar zijn de vol-
gende kinderen bekend:
1. Geertruid gehuwd met Ede Huistinck, erfgez. te Weende
 2. Berend gehuwd met Swaencke Hubbelinck, 2e x Rixte Wubbes
 3. Geertjen gehuwd met Engel ten Veldhuis
(zie geslacht Coylers te Wollinghuizen)

Bij het dubbele huwelijk in 1654 van Ede Coylers en Aleke
Coops en Adde Coylers met Wupke Coops worden Detmar Aeijssingh
olde oom en Berend Aisinck, Ede Huistinck, Engel ten Velthuis
o.a. als getuigen vermeld.

- IV. Berend Aisinck te Ellersinghuizen huwt op 12-3-1652 met
Swaencke Hubbelinck (Stroedinck). Van dit echtpaar zijn de
volgende kinderen bekend:
Swaeneke, die in 1685 huwt met Claes Hindriks Stroeding
iubke, die in 1689 huwt met Ernest Claesen van Roosewinkel,
wonende te Ter Haar;
Jantien, die huwt met Jacob Tammes.
Berend Aisinck hertrouwt met Rixte Wubbes, wed. v.Boelman
Eelsingh.

Van Geertjen Aisinck en Engel ten Velthuis zijn bekend de dochter. Wubke, die in 1675 huwt met Harm Luring, erfgezetten te Veele en de zoon Detmar, die op 24-4-1689 huwt met Alcke Coops, erfdochter te Veele, d.v. Wilt Luikens en Wupke Coops (die wed. was v. Adde Coylers). Het nageslacht van Detmar draagt de naam Coops.

Van Geertruid Aisinck en Ede Huistinck huwt de zoon Harm in 1684 met Wendel Roelfs van Roosewinkel. De dochter Wupke huwt in 1689 met Jan Theijnck.

V. Claes Hindriks Stroeding Huwt 24-5-1685 Swaencke Aisinck
z.v. Hindrik Rentkes te Vl.wedde d.v. Berend Aisinck
en Albertien Engels en Swaencke Hubbe-
linck, erfdochter.

Kinderen: Aisinck en ged. te Vl.w.:

29- 8-1686 Detmer, die 11-10-1712 huwt m. Anneke A. Suimering
2-10-1688 Albertien +
1691 Albertien +
1- 2-1693 Albertien, geh. 9-10-1714 Hindrik Balsters te Veele
22- 3-1696 Swaentien
9- 1-1699 Engeltien +
17- 4-1700 Gepke geb. m. Engel Freerks Edingh te Smeerling
6- 3-1703 Hindrik +
28-12-1704 Engeltien +
7- 8-1707 Hindrik +
7-10-1708 Hindrik geh. m. Zwaantje Jans
3- 6-1.711 Berend

In het "Hesse-archief" te Groningen komt een acte voor van 22-11-1710 van Richter Th. Cloppenborch inzake een scheiding tussen Hans Roelof en Hille Meems ter eener en Claes Aijssingh en zijn vrouw Swaentje ter andere zijde, waarbij comparanten overdragen het aandeel van de laatsten in Gooringe arve, gelegen te Ellersinghuizen voor de som van 275 caroli gulden.

Als Detmer Aijssinghe en zijn vrouw Anneke Alberts Suimering in 1716 de erfplaats erven worden zijn zusters en broers, t.w. Albertje, Swaentien, Gepke, Hindrik en Berent afgeboedeld met ieder 500 caroli guldens. De zusters ieder een kaste en een silveren dracht op de sijdt. De broers een kiste en silveren knopen aan een camisool en verder allen een koelens bedde met toebehoren en klederen na standes behoer.

Wubke Aisinck huwt 21-4-1689 te Vl.w. met Ernest Claesen van Roosewinkel. Later woont dit echtpaar te Ter-Haar. Van dit echtpaar worden genoemd een zoon Claes Ernestes ter Haar en een dochter Swaantje Ernestus ter Haar, die gehuwd geweest is m. Wubbe ter Walslage en later hertr. met ds. J.W. Brands te Sel-lingen.

Jantien Aisinck was gehuwd met Jacob Tammes, z.v. Tamme Luickens en Elsien Jacobs. Uit dit huwelijk werden geboren:

ged. 15- 7-1694 Elsien
" 29- 7-1696 Tamme
" 16- 6-1700 Elsien, die huwde 1e x Albert Theijing en de
2e x 25-7-1721 Johannes Franck, pastor op de
Grote Garst.

Jacob Tammes huwde de 2e x op 20-7-1710 met Griete Engbers, wed. van Engel Vriezen. Uit dit huwelijk eveneens 3 kinderen:

ged. 12- 6-1711 Tamme

" 3- 6-1714 Tamme gehuwd 1740 met Albertien Hilverts Koylers

" 27- 2-1718 Gyssel gehuwd 1738 " Harm Hilverts Koylers

VI. Detmer Aeijsingh geh. 11-12-1712

Annecka Suimering

ged. 29-8-1686 te Vl.w.

ged. 12-2-1689

z.v. Claes Hindriks

d.v. Albert Suimering en

Stroeding en

Geertien Hilverts Koylers.

Swaentien Aisinck

Kinderen Vl.w. ged.:

15- 4-1714 Geertien geh. 1737 met Jacob Hindriks Boels.

26- 1-1716 Claes

19- 2-1719 Swaentien geh. m. Jan Koens te Wedde

12- 3-1723 Albertien geh. 1753 met Webbe Wijbelingh

31-3-1726 Engeltien

23- 8-1729 Albert

Geertien erft de erfplaats.

In 1715 verkopen Claes en Swaentien Aijssinghe de erfplaats het Gooringhe aan Reijnt Frericks Harding, geh. gew. met Aaltien Harms Bruining. Dezeegaat zich in 1721, als hij de erfplaats gaat bewonen, Reijnt Frericks Goring noemen.

In 1720 dragen Detmer Aijssinghe en zijn vrouw Ancke Suimering het geheele Stroedinghe arve te Ellersinghuizen over aan Harm Hendriks Leepe, geh. m. Geerteruit Geerts Sterenborch, die zich in 1718, toen hij er nog "meijerswijze" woonde, reeds Harm Hendriks Stroeding noemde.

Albertien Aisinck huwde 9-10-1714 met Hindrik Balsters, erfgezeten te Veele. Van dit echtpaar zijn de kinderen:

gei. 2- 5-1717 Swaentien

17-11-1720 Jan

" 9- 8-1722 Jan

" 17- 3-1724 Engeltien

" 12-12-1727 Grietje

Gepke Aisinck huwde 26-3-1730 te Onstwedde met Engel Freerks

Edingh te Smeerling. Van dit echtpaar zijn de kinderen:

21- 1-1731 u.d.k. Engel Edineks vrouw Gepke v. zoon Frerik geh. Wub-

23- 9-1736 Klaas geh. 1763 met Grietje Jans van Veele/ ke B. Luring

30-8-1739 Hindrik +

18-3-1742 Swaantje geh. 1769 met Geert Jans Bots

19- 4-1745 Hindrik geh. 1783 met Jantijn Harms

± 1734 Fennigje geh. 1764 m. Geert H. Bots

± 1743 Berent geh. 1769 m. Grietien Harms, wed. D. H. Hidding

Hindrik Aisinck en Zwaantje Jans lieten 2 kinderen dopen te Vl.w.

23- 2-1755 Jan

4- 5-1756 Zwaantje

VII. Jacob Hindriks Boels huwde te Vl.w. 17-1-1737 Geertien D. Aeijsingh

VII. Jacob Hindriks Boels geh. 17-1-1737 Vl.w. Geertien Detmers
 v. Onstwedde Aeijsingh
 ged. 24-9-1699 ged. 15-4-1714
 z.v. Hindrik Boels en d.v. Detmer Aeijsingh
 Wupke Hannes en Annecke A. Suime-
 ring, erfdochter.

Kinderen: Aijsingh, ged. te Vl.w.:

18- 5-1738 Wubcke

10- 5-1739 Wubcke

Antje geh. 1766 m. Remke Wubbes Wijbelingh

30- 6-1743 Detmer

9-10-1746 Hindrik geh. 1770 m. Jantje Wubbes Hiskes

Hindrik erft de erfplaats te Vlachtwedder Veldhuis.

-

Tan Koens te Wedde gehuwd met Swaantien Detmers Aeijsingh,
 ged. 19-2-1719 v. Ellersinghuizen laten te Wedde de vol-
 gende kinderen dopen:

24- 3-1750 Detmer Aeisinge

6- 1-1754 Lammegjen

1- 4-1757 Jan Geerts Koens

12-10-1760 Albert

Wubbe Remhes Wijbelingh, ged. 1-4-1703, z/v/ Remcke Wubbes
 Bruining en Lutgert Willems Renks huwt le x 23-11-1738 te
 Vl.w. Janna Hendriks v. Clooster ter-Apel. Uit dit huwelijk
 2 kinderen:

7-2-1740 Remcke geh. 1766 Antje Jac. Aising, 2e x 1772

Reindina J. ten Veldhuis

9-12-1742 Trijntjen

Hij hertrouwt Albertien Detmers Aising, ged. 12-3-1723 en er
 worden 3 kinderen te Vl.w. gedoopt:

1- 1-1754 Lukkien geh. 1777 Berend G. Meems, 2e x 1783

Jan Detmers Meendering

9-11-1755 Detmer

28-11-1758 Willem geh. 1785 Geertruid Freerks Goring

VIII. Hindrik Jacobs Aising geh. 1-5-1770 Vl.w. Jantje Wubbes Hiskes
 ged. 9-10-1746 en + 6-7-1824 te 0. ged. Jan. 1751
 v. Vl.w. Veldhuis v. Veenhuizen, + 9-9-1822
 z.v. Jacob Hindriks Boels d.v. Wubbe Hilverts
 en Geertien Detmers Aising Koylers en Jantje
 Jans Hiskes, erfd.

Kinderen, ged. te Vl.w.:

5- 5-1771 Jantien, geh. 4-5-1806 m. Roelf J. Wakker te Veen-
 huizen en aldaar overl. 28-9-1851

18- 4-1773 Jacob, geh. m. Hinderkien Oenes en overl. te
 Veenhuizen op 11-9-1849

31- 3-1775 Geertien geh. m. Jan Harms Meendering te Sel-
 lingen en overl. 3-6-1852

17- 8-1777 Wubbe geh. m. Geertje Jans Hofkamp

9- 1-1780 Detmer

28- 8-1791 Detmer, geh. le x 1822 m. Harmke Luikens v. Onstwedde

" 2e x 1836 m. Annigjen Koerts Bouwman

3e x 1845 m. Geertruida Jacobs de Groot.

IX. Wubbe Hindriks Aising huwt te
ged. 17-8-1777
v. Vlagtw. Veldhuis
overl. 19-2-1848 te ter-Apel

z.v. Hindrik Jacobs Aising
en Jantje Wubbes Hiskes

Geertje Jans Hofkamp
ged. 1-5-1777

v.
overl. 12-2-1848 te
ter-Apel

d.v. Jan Jans Hofkamp en
lammigje Alberts

Kinderen te Vl.w.:

2- 1-1811 Hindrik geh. 1846 Christina Hilverts Hoiting
27- 9-1813 Jan, overl. 16-9-1833 in mil. dienst
20- 7-1817 Jantje, overl. 29-3-1893 en op 3-3-1860 gehuwd
met Jan ten Hagen te ter-Apel, geb. 22-4-1824 en
overl. 3-8-1896. Geen kinderen. Jantje had een
natuurlijke dochter Willemtien, geb. 25-8-1849
en overl. 11-1-1866, ook genoemd Tammina Willem-
tien.

Jacob Hindriks Aising geh. met
ged. 18-4-1773
v. Vl.w. veldhuis
overl. 11-9-1849 te Veenhuizen

Hindertien Oenes
ged. plm. 1783
v. Hoogezand
overl. 27-9-1864 te
Veenhuizen.

z.v. Hindrik Jacobs Aising
en Jantje Wubbes Hiskes

d.v.

Kinderen, geb. te Veenhuizen:

14- 9-1819 Geertruida, overl. 4-5-1823
17-10-1820 Jantien geh. 1849 Detmer Freerks Boels en
overl. 30-7-1894 te Onstwedde
19- 1-1824 Geertruida
21- 3-1827 Geert overl. 24-12-1852 te Onstwedde

Detmer Hindriks Aising geh. 29-11-1822 Harmke Luikens
ged. 28-8-1791

overl. 20-6-1859 Onstwedde
z.v. Hindrik Jacobs Aising
en Jantje Wubbes Hiskes

ged. ca. 1801
overl. 30-7-1835
te Onstwedde
d.v.

Kinderen:

24- 8-1823 Hindrik overl. 28-9-1825
7- 8-1825 Jantje overl. 21-2-1844
7- 3-1830 Luiken overl. 10-10-1831
13-11-1827 Hindrik overl. 8-7-1845
3- 6-1832 Jantiea overl. 18-6-1833
9- 4-1834 Luiken op 11-3-1878 vertrokken naar Odoorn
2de huwelijk 18-11-1836 met Annigje Koerts Bouwman
geb. 29-12-1808
te Veendam

d.v. Koert Hindriks en
Jantje Hindriks Zwaan.

Kinderen 2e huwelijk:

16-11-1837 Detmer overl. 23-12-1837
25-12-1838 Geertje

3de huwelijk 7-6-1845 met Geertruida Jacobs de
Groot

geb. 1-7-1815 te
Nieuwe-Pekela
overl. 29-1.1-1879
te Onstwedde

Kinderen 3e huwelijk:

Kinderen 3de huwelijk:

de 3de vrouw had een voorkind Albertje, geb. 21-3-1845
te Oude-Pekela, dat bij het huwelijk werd erkend.
3- 3-1847 Albertje
12- 5-1849 Hindrik, overl. 5-1-1852
13-11-1851 Jacob
11-6-1856 Jantje

X Hindrik Wubbes Aising geh. 17-1-1846 Christina Huiting
geb. 2-1-1811 geb. 4-4-1817
te Vl.w.veldhuis van Sellingen
overl. 27-1-1877 overl. 22-3-1887
z.v. Wubbe Hindriks Aising d.v. Hilvert Jans
en Geertje Jans Hofkamp Hoiting en Rikste
Berends Waarsing.

Kinderen, allen te Vl.w.veldhuis:

21- 9-1846 Wubbe overl. in mil. dienst
29- 3-1849 Hilvert geh. m. Hillechien Smit
6-1-1852 Geertje geh. m. Gerrit Blaauw
30- 5-1855 Rikste geh. m. Smit, landb. Weerdinge
22- 2-1858 Janna geh. 1888 m. Jan Rozema, N. Weerdinge
12- 1-1861 Jan geh. 1889 m. Geesje Meijers v. Dalen.

De boerderij te Vlagtwedder Veldhuis is door blikseminslag
afgebrand, waarbij alles verloren ging.

XI. Hilvert Hindriks Aising geh. met Hillechien Smit
geb. 29-3-1849 geb.
overl. overl.
z.v. Hindrik Wubbes Aising d.v. Hindrik Hindriks Smit
en Christina Hilv. Huiting en Anna Aikes Tensing

Kinderen:

Hindrik, jong overl.
Hilvert geh. m. Trientje Brouwer
10- 2-1886 Hindrik geh. 1912 m. Hinderkien Rijks
Anna, geh. m. H. Siepel, 2e x H. Roossien
Christina Jantina geh. m. Jan Feringa
Hindertje geh. m. H. Stevens, 2e x H. Twickler
Hillechien geh. m. Sirtje Rijks

Geertje Aising, geb. 6-1-1852 was gehuwd m. Gerrit Blaauw
te Musselkanaal, zij overleed 1879. Er was 1 dochter:
Christina Petronella Blaauw, geb. 21-11-1878 en overl.
30-12-1940 te Musselkanaal, die gehuwd was met Jan Hen-
drik van Heuveln, die een drukkerij en boekhandel had.
Er waren 6 kinderen, 3 zoons en 3 dochters.

Van Rikste, geb. 30-5-1855 geh. m. Smit is een zoon Albert,
gehuwd met Bults.

Jan Aising, geb. 12-1-1861 en overl. 2-9-1940 te ter-Apel
was op 2-4-1889 te Emmen gehuwd met Geesje Meijers, geb.
30-10-1857 te Dalen. Ze kregen 7 kinderen, waarvan er 6
als baby stierven, 1 jongetje werd 5 j. oud.
Janna Aising gehuwd met Jan Rozema was mijn grootmoeder.

TROUWEN vroeger....

In deze tweede aflevering van een serie artikelen over het Westerwolds Landrecht zullen enkele bepalingen betreffende het huwelijksgoederenrecht de aandacht krijgen.

Een "burgerlijke stand", zoals wij die thans kennen, bestond in de 1ste middeleeuwen uiteraard niet, Er was maar één vorm van huwelijksvoltrekking mogelijk, namelijk de kerkelijke. Hoewel lang niet iedereen zich aan deze procedure zal hebben onderworpen, mag men er toch van uitgaan, dat dit bij het in geordende omstandigheden levende deel van de bevolking wel het geval geweest is, Voor de minder bedeeden was daarmede de kous af.

De bezittende klasse echter sloot huwelijksovereenkomsten. Deze overeenkomsten werden opgesteld door hulp van de pastoor met diens zegel bezegeld. (Na de reformatie namen de predikanten deze notariële taak over.).

Uit bewaard gebleven huwelijksovereenkomsten uit de 17de eeuw blijkt, dat deze overeenkomsten in hoofdzaak betrekking hebben op hetgeen partijen aan geld en goederen in het huwelijk inbrachten. Artikel 22 van het eerste hoofdstuk van het landrecht zegt namelijk: " Een iegelick bruetschat, het sy van mannen of van wyven, die sal bewys hebben int begin der echtschap by tuge der overlude; ende dat gevet, den dat an gaet". De omvang van de Iruidschat hield nauw verband met de omvang van het vermogen van de familie, waaruit men stamde, zoals blijkt uit het vierde artikel van het eerste hoofdstuk: "De bruetschat sal men betalen na redelijcken tijden, na vrenden neggen, na vermogen des huses, sonder verwacht der parten".

Zoals het eerste gedeelte van deze bepaling aangeeft werd het geldelijke deel van deze bruidschat niet in één keer, maar in termijnen betaald en deze termijnen waren bijna steeds jaarlijkse. Uit bewaard gebleven huwelijksovereenkomsten blijkt, dat men doorgaans in staat was de relatief forse bedragen binnen enkele jaren te betalen. Met name in gevallen, waarin de oudste zoon als erfgenaam van de ouderlijke bezittingen was belast met het betalen van de bruidschat van meerdere broers en zusters zal dit doorgaans betekend hebben, dat delen van die bezittingen verkocht zijn.

Een bepaling, die thans nogal hardvochtig lijkt, is neergelegd in artikel 16 van het eerste hoofdstuk: "Item een vrouw verlieset der bruetschat mit overspil toe behoeff des mans, gelijk offse vertuget were of myt rechte verwonnen; ende haddese kinder, moegen die vrenden staen voer der kinder goederen". Een overspelige vrouw verloor dus haar bruidschat – een ingebrachte bruidschat bleef afgezonderd van het vermogen van de huwelijkspartner – , aan haar man. Daarbij wordt geen onderscheid gemaakt tussen gevallen, waarin die vrouw eigener beweging overspel pleegde en gevallen, waarin die vrouw daartoe gedwongen werd.

Aan de andere kant genoot de bruidschat, die een vrouw ten huwelijk. inbracht een bijzondere bescherming, zoals blijkt uit artikel 15 van het eerste hoofdstuk: "Een wyves boedel gaet boven alle schuldeners, niemant mag manen op een mans guet eer de vrouwe hevet oer guet vrij uut des mans guet; of dat de vrouwe niet en dede, soe moegen dat die naeste vrenden doen".

Als een man zich dus zó in de schulden gestoken had, dat zijn schuldeisers uit de waarde van zijn bezittingen gekwetten wilden worden - in hedendaagse begrippen vertaald: indien hij "failliet was" - dan kon de vrouw de door haar ingebrachte goederen uit dit faillissement veiligstellen. Indien zij dit naliet, dan konden ook haar "naeste vrienden", dat wil in dit geval zeggen: haar naaste verwanten dit doen.

Bovenstaande bepalingen hebben betrekking op de vermogensrechtelijke relatie tussen man en vrouw. In een volgend nummer zullen we aandacht besteden aan de relatie tussen ouders en kinderen.

-o-o-o-o-o-

OVER ARCHIEVEN door mr. W. Hiskes,

Tijdens de laatste ledenvergadering van onze vereniging zijn vragen gesteld over de openbaarheid van gemeente-archieven, Daarbij bleek, dat er bij een aantal aanwezigen behoefte bestond aan een beter inzicht in de regels, die gelden voor deze openbaarheid. Dit temeer, omdat de ervaringen, die sommigen bij het raadplegen van gemeente-archieven hadden opgedaan, nogal uiteen bleken te lopen.

In het onderstaande zullen wij een nadere uiteenzetting geven van de regels, zoals die zijn vastgelegd in de Archiefwet 1962.

Alle onder overheidsorganen berustende archiefbescheiden, die ouder zijn dan vijftig jaren, moeten worden overgebracht naar een krachtens de Archiefwet aangewezen bewaarplaats.

Op grond van het bepaalde in art. 24 van de Archiefwet dient de gemeenteraad zo'n archiefbewaarplaats aan te wijzen. Elke gemeente behoort dus zo'n archiefbewaarplaats te hebben.

Het beheer over het gemeentearchief berust óf bij een speciaal daartoe aangesteld archiefambtenaar, dan wel bij de gemeentesecretaris. Bij de meeste gemeenten en zeker bij de kleinere - is het laatste het geval.

Alle archiefbewaarplaatsen, dus ook de gemeentelijke zijn in beginsel openbaar en kosteloos te raadplegen. Dit laatste geldt uiteraard alleen als men de onderzoeken zelf verricht. Als men, b.v. via een schriftelijk verzoek, gemeentepersoneel onderzoeken laat verrichten, dan zal men doorgaans legeskosten verschuldigd zijn.

In het algemeen kan de beheerder van een gemeentearchief. (dat is dus doorgaans de gemeentesecretaris en soms een speciaal aangesteld gemeente-archivaris) inzage van het archief niet weigeren; dat zou immers strijdig zijn met het openbaarheidsbeginsel in de Archiefwet. Hij zou dat slechts kunnen doen in uitzonderlijke gevallen; bijvoorbeeld wanneer de toestand, waarin het gevraagde archiefmateriaal verkeert een zodanige is, dat zij inzage niet toestaat; of wanneer er reden is om aan te nemen, dat de archiefbescheiden niet veilig aan de bezoeker toevertrouwd kunnen worden. Maar het zal duidelijk zijn, dat soortgelijke situaties zich slechts bij uitzondering zullen voordoen.

Iedere gemeente dient zich uiteraard te houden aan de Archiefwet 1962, waarvan de strekking hierboven weergegeven is. Desondanks kan het mogelijk zijn, dat men te maken krijgt met gemeentepersoneel dat,

hetzij uit onwetendheid, hetzij uit onwil, niet bereid is de verzoekende burger op diens verlangen inzage van het gemeentearchief te bieden. Indien een vriendelijke verwijzing naar het bepaalde in de Archiefwet in zo'n geval niet mocht helpen, zou binnen de vereniging nagegaan kunnen worden, of wellicht andere leden bij de betrokken gemeente soortgelijke ervaringen hebben opgedaan. Mocht dat inderdaad het geval blijken, dan zou overwogen kunnen worden of de vereniging zich moet wenden tot het betrokken gemeentebestuur, met het verzoek, verbetering te brengen in zo'n met de Archiefwet strijdige situatie.

-0-0-0-0-0-0-

NOG EENS ,

DE TICHELBERG

Gaarne reageer ik op het artikel van de heer Jan W.Hiskes in het vorig nummer van dit tijdschrift. Dit behandelt o.m. de zeldzame flora van de resten van de vroegere leemdobben. Er wordt gesteld, dat het er alle schijn van heeft, dat dit historische plekje met vaak zeldzame planten door de graafwerkzaamheden in het kader van de ruilverkaveling de vernieling wordt ingejaagd. Twee zinnen uit dit artikel onderstrepen dit nog eens n.l.:"ze vielen echter nog op door de zeldzame flora, die men er kon vinden en die nu ook wel voorgoed verdwenen zal zijn..... " en "men kan de bange vraag opwerpen, hoeveel van die zeldzame soorten nu voorgoed verdwenen zijn?"

Alhoewel in: de pers enkele keren aandacht werd besteed aan het experiment op de Tichelberg (Nieuwsblad v/h Noorden 2 oktober '80 en Winschoter Courant 19 maart 1980) kan ik me heel goed voorstellen, dat men ongerust is over de gang van zaken op de Tichelberg, vooral wanneer men daar de grote graafmachines aan het werk ziet. De Tichelberg is in eigendom en beheer bij het Staatsbosbeheer, Afdeling Natuurbehoud. Het terrein is ongeveer 10 hectare groot en het is gelegen in de gemeente Stadskanaal, ten zuidwesten van de buurtschap Veenhuizen. Door de verbeterde Zijdstukkerweg wordt het in twee stukken verdeeld. De Tichelberg ligt aan de zuidhelling, nabij de top, van een zandopduiking, die meer noordwaarts aansluit bij de "Esch". De bodem bestaat uit zandgrond, met reeds op geringe diepte leem in de ondergrond, wat plaatselijk door menselijke activiteiten aan de oppervlakte is gebracht. Vooral op terrein 1 (zie plattegrond) werden in 1976 tijdens een vegetatiekartering zeldzame lagere en hogere planten aangetroffen, o.a. Goudkorstmos (*Fossombronia foveolata*), hichtrandmos (*Jungermannia crenulata*); Kortsteeltje (*Pleuridium subulatuni*); Klokjesgentiaan, (*Gentiana pneumonanthe*) en Tandjesgras (*Sieglingia decumbens*). Over het hele terrein werden ca. 150 hogere planten--soorten en ca, 40 mossoorten aangetroffen.

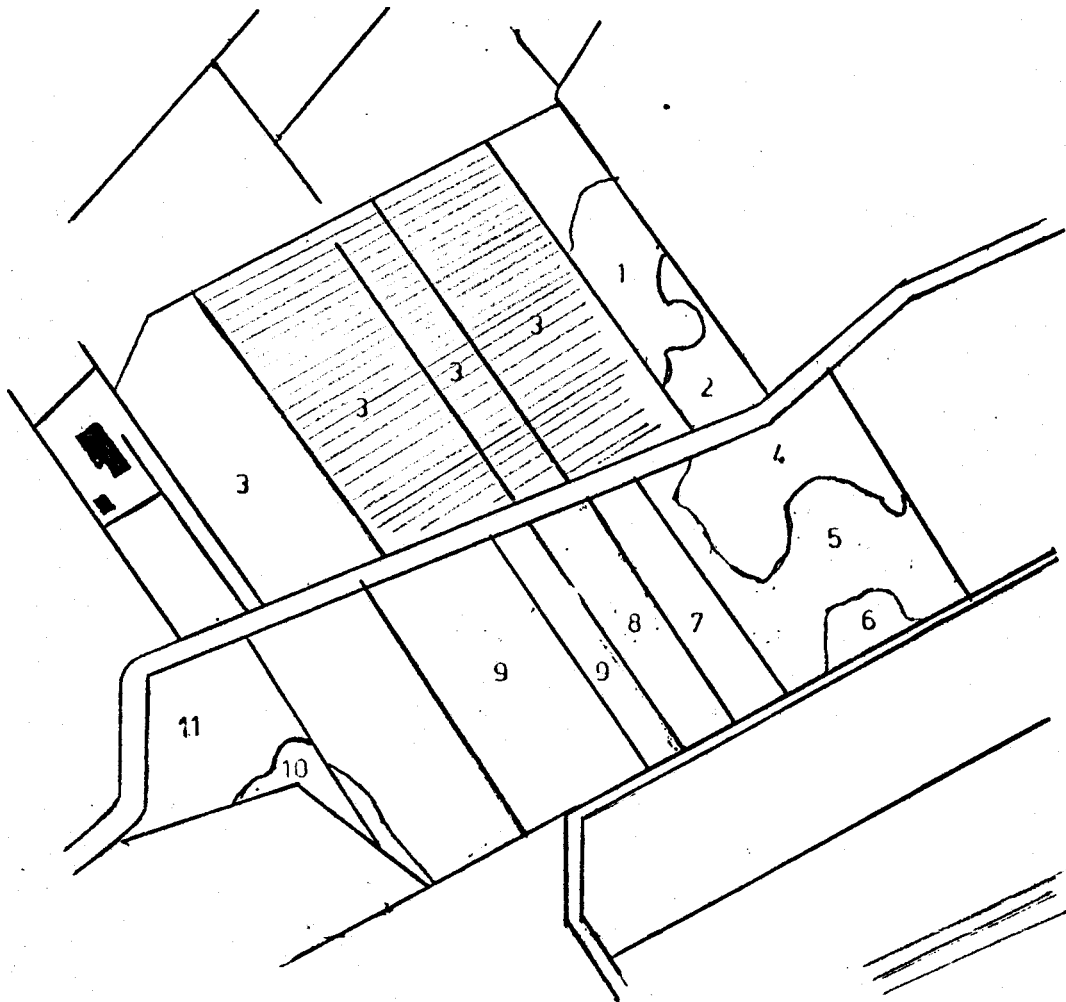
Terrein 2 onderscheidt zich door enkele opgeworpen leemheuveltjes, waarin oude bakstenen zijn aangetroffen. Door de gradiënten van b.v. hoog-laag en droog-nat 'vestigden zich hier typische planten als Vleugeltjesbloem en Tijm.

In de ruilverkaveling kwamen na 1976 ook de akkers van de terreinen 3 in het bezit van Staatsbosbeheer. De bouwvoor van deze akkers bleek zeer gering te zijn, gemiddeld zo'n 25 - 30 cm. teelaarde, waaronder nog een laag geroerde grond. De akkers werden jarenlang intensief bemest, wat ook geldt voor het landbouwgebied rondom de Tichelberg.

Om de natuurwetenschappelijke betekenis van het gebied te versterken zou men met de akkers twee dingen kunnen doen, n.l. verschrallen door het maaien en afvoeren van de spontane begroeiing (eventueel begrazing), of de voedselrijke bouwvoor weggraven, zodat het onderliggende zandig-lemige milieu zou worden blootgelegd. Bij het eerste zou dit betekenen: veel ruigtekruiden, b.v. Brandnetel en Akkerdistel; bij het tweede een nauwelijks begroeide zand-leem bodem gedurende de eerste jaren. Gekozen werd voor afgraven temeer omdat dit in de ruilverkaveling kon worden uitgevoerd. De grond van de bouwvoor kon elders weer voor de landbouw gebruikt worden. Bij de afweging werden ook de geomorfologische, cultuurhistorische en landschappelijke aspecten betrokken. Niettemin werd voor afgraving gekozen. Om een gebied, dat door de eeuwen heen door de mens werd gebruikt en dat vooral de laatste jaren in het nauw kwam door de ontwikkelingen in de landbouw natuurwetenschappelijk te versterken leek deze maatregel de enige mogelijkheid om snel een biotoop te scheppen voor o.m. planten van voedselarme milieu's, waarbij het aangrenzende terrein een rol zou kunnen spelen. Sporen en zaden van hier en elders zouden zich in het nieuw geschapen terrein kunnen vestigen. Inmiddels is de afgraving een feit. Het samenspel tussen bioloog en technicus slaagde wonderwel. De machinist van de graafmachine begreep al gauw wat de bedoeling was en wist met geweldig vakmanschap alle zwarte aarde te verwijderen, zonder het daaronder gelegen profiel van zand en leem ernstig te beschadigen. Zo ontstond een zeer geaccidenteerd min of meer natuurlijk milieu met veel relief.

Het belangrijkste is wel de voedselarmoede die met de maatregel werd bereikt. Omdat het gebied hoog ligt ten opzichte van de voedselrijke landbouwgronden rondom, zal de invloed van die kant gering zijn. In de door de afgraving ontstane kommen wordt het voedselarme regenwater opgevangen en langdurig vastgehouden, zodat tal van organismen van nat-droog situaties zich zullen kunnen vestigen. Dit kunnen planten zijn, maar even goed dieren als b.v. kikvors en salamander. Verder kan men denken aan bijzondere insecten als b.v. kevers, vlinders en libellen. Aanvankelijk moeten we rekening houden met veel pioniers. Eénjarige planten zullen de eerste tijd optreden. Op den duur zal een meer stabiele situatie ontstaan, mede als gevolg van een continu beheer (maaien, begrazen), waarin een groot aantal levensgemeenschappen zal voorkomen.

Teneinde dit natuurbouw-experiment te doen slagen dient het terrein zo weinig mogelijk te worden betreden. Alleen voor het volgen van flora en fauna zal de beheerder zich in het terrein begeven. Maaien of begrazing zal eerst dan plaatsvinden wanneer de

a vegetatie daartoe aanleiding geeft. Bij het terrein wordt een bordje met een toelichting geplaatst, zodat de bezoeker weet waarom het gaat.

Het Staatsbosbeheer hoopt, dat het publiek begrip zal opbrengen en dat van die zijde geen nadelige invloed op het terrein zal uitgaan. Door de intensieve maatregelen, die de mens moet treffen om te kunnen blijven produceren gaan vele nadelige invloeden uit naar het landschap. Ook in Westerwolde is dit helaas het geval. Het is bijna niet meer mogelijk, voedselarme situaties te handhaven. Daarom hoopt het Staatsbosbeheer dat dit natuurbouw-experiment mag slagen en dat het een aanzet zal vormen tot meerdere van dergelijke maatregelen ten gunste van plant en dier,

in het artikel van de heer Hiskes las ik, dat de brave Onstwedde: veldwachter Koop de Vries de leemdobben naar ik aanneem een goed hart toedroeg en pas na veel uitleg toestond de toenmalige prachtige flora te bewonderen. Zo ook zal het Staatsbosbeheer moeten worden gezien, wanneer in de toekomst het gebied, 1sten we hopen, weer eenzelfde karakter zal hebben.

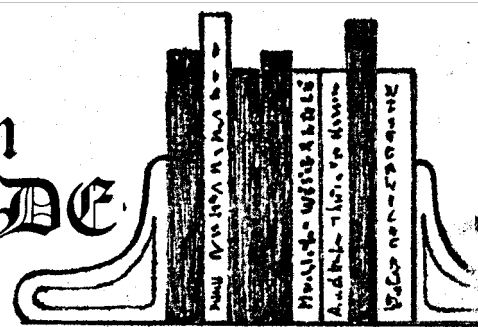
W. Weijman
 (veldbiologisch medewerker
 bij de afd. Natuurbehoud
 van het SBB te Groningen).

iteraard zijn wij de heer Weijman bijzonder erkentelijk voor zijn reactie op ons artikel over wat eens de Tichelberg was. Helaas geeft hij geen duidelijk antwoord op veler vraag: Waaróm moest Staatsbosbeheer hier op een zo vergaande manier ingrijpen? "Om de natuurwetenschappelijke betekenis van het gebied te versterken" is, zonder nadere uitlegging, nogal vaag. Eigenlijk nog veel vervelender is, dat de heer Weijman mededeelt, dat het hier gaat om een "experiment". Een "experiment" is altijd nog een onderneming, die op touw gezet wordt om na te gaan, hoe het resultaat zal uitvallen; maar waarbij men doorgaans van tevoren geen zekerheid heeft. over dat resultaat. Trouwens: dat die zekerheid omtrent de afloop ontbreekt, dat blijkt ook wel uit de schrijftrant van de heer Weijman: het "zou" zus-en-zo kunnen gaan, er "zouden" zich sporen en zaden van elders kunnen vestigen, en aan het slot: "1sten we hopen". Dat wekt allemaal de indruk, dat de "leemdobben" ten offer gevallen zijn aan een experiment, waarvan de noodzaak niet uit de doeken gedaan wordt en waarvan de aflóop kennelijk een gok is. En dat vinden wij jammer.

J.W.H.

BIJBLIJBOGRAFIJE van WESTERWOLDE

aflevering no. 3

52. Reglement van 'Borgemeesteren ende Raadt in Groningen, voor de Schoolmeesters in beide Oldambten, Wester-woldingelandt, Sappemeer en 't Goregt. Groningen, b. Gesina Elma, Ordinaris Stadts Boekdruckersche, 1731. 13 blz.(pamflet).
53. REIS, boertige, van Winschoten naar Klooster Ter Apel, gedaan in den Jare 1817; geschreven in eenen Oosterschen Stijl. Winschoten, Huisingh, 1818, Pamflet, 14 blz.
54. Rietema, J. "Westerwolde". Maandblad Groningen 1930, jrg. 13, no, 3 : blz. 41-44, no. 4: blz.. 62-67 (vervolg) no.5 : blz. 87-89 (slot)
55. Rookmaker, H.E. "Woningtoestanden in Westerwolde"; bijdrage tot de kennis der woningtoestanden ten plattelande. Groningen, De Waal, 1924, VIII, 88 blz.(dissertatie).
56. Rijckens, J.G. "Een reisje van Winschoten naar Ter Apel". Alm.goeden smaak, 1836, jrg. 9, blz,12 - 45.
57. Schippers, W. "Korte mededelingen omtrent het aanwezig zijn van enkele wilde zoogdieren in Westerwolde". Bijdrage tot de kennis der provincie Groningen en omgelegen streken. Vanwege het Natuurkundig genootschap te Groningen; uitgegeven door het Centraal bureau voor. de kennis van de provincie Groningen en omgelegen streken. Groningen, Wolters, 1918, Dl. I, blz. 167 - 170.
58. Siemens, B.W. Toelichting behorende bij de Historische atlas

- van de provincie Groningen. Centraal bureau voor de kennis van de provincie Groningen en omgelegen streken. Groningen, 1962, 212 blz.
59. Sitter, A.J. de en Modderman, T. Tegenwoordige staat der Vereenigde Nederlanden", Amsterdam, 1793/17940 Dl. 31 en 32.
60. Smith, A.H. Wolven in Westerwolde. Maandblad Groningen, 192 jrg. 8 No. 8, blz. 153 - 154.
61. Smith, A.H. Wandelingen door Westerwolde. Mooi Groningen, 1917 jrg. 2, no. 10 blz. 2-6.
62. Smith, A.H. "Veur zestig joar in Westerwolde". Maandblad Groningen, 1932, , jrg. 15, , no. 10 blz. 190-192- no. 11, blz. 212-214; no. 12, blz. 248-251; 1933, jrg. 16, no. 1, blz. 16-19; no. 2, blz. 37-40; no. 3, blz. 58-60; no. 5, blz. 98 - 100; no. 6, blz. 117-118; no. 9, blz. 168-172; no. 10, blz. 198-200; no. 11, blz. 215-218; 1934, jrg. 17, no. 1, blz. 17-19; no. 2, blz. 37-39; no. 3, blz. 51-52.
63. Smith, A.J. "(Westerwolde), Geschiedenis, sagen en mythen". Groninger volksalmanak, 1894, jrg. 5, blz. 99 - 118
- 54, Smith, A.J. "Westerwolde, een oud domein.- Westerwolde, een leen van Corvey,- en leen van Munster". 't Noorden, 1904, jrg. 1, blz. 300 - 310.
65. Smith, A.J. "Z^werftochten in Westerwolde". Aarde en volk, 1904, jrg. 40, blz. 265 - 280.
66. Smith, A.J. "De eerste Bisschoppelijke invasie". Groninger Volksalmanak, 1903, blz. 116-178.
67. Stoel, H. "Het landrecht van Westerwolde" Groninger Volksalmanak, 1921, jrg. 32, blz. 116 - 127.
68. Stoel, H. Willekeuren en gildeboeken van Westerwolde, Groninger Volksalmanak 1922, jrg. 33, blz. 32 - 50.
69. Sijpkens, B. Van Westerwoldse families. Groninger Volksalmanak 1951, jrg. 62, blz. 72 - 77.
70. Sijpkens, J. Bijdrage tot de geschiedenis van de waterstaat toestanden van Westerwolde. Groningen, Hoitsema, 1924, VIII 391 blz.
71. Teenstra M.D. Stads- en dorpskroniek Groningen, Friesland, Drenthe. Verzameling feiten en berichten van uiteenlopende aard van de vroegste tijden tot 1860. 1974, 2 dln. 929 blz (Herdruk van :.Uithuizen, 1859/1860).
72. Tilbusscher, J. Het Westerwoldsche heksenproces, (1597), Groninger Tijdschrift, 1917, jrg. 2 blz. 220-223.
73. Tjalma, P. Westerwolde. Eigen Haard 1895, jrg. 21 no. 3 blz 36-40, no. 4, blz. 59-60, met 11 afbeeld.
74. Tuinstra, U. De Provincie Groningen buiten de Veenkolonien", punt III : Het landschap Westerwolde. Handboek der geografie van Nederland, onder redactie van G.J.A. Mulder. Zwolle, Tijl,

- 1958, Dl. 5. hfdst.II : blz. 104 - 108
75. Veen, B. van der Czn. Iets over de geschiedenis van de windmolens in Groningen. Groninger Volksalmanak 1931, blz. 136.
76. Venema, G.A. Fragmenten uit (de) schets van den natuurlijk toestand van Westerwolde, uitmakende het zuidoostelijk deel van de provincie Groningen. Driemaandelijksche Bladen, 1966, jrg. 18, no. 1, 2, 3 : blz. 123-124. Overdruk uit Boere oudmijn, 1857).
77. Vries., W. de. Groninger plaatsnamen. (Werken van het Centraal bureau voor de kennis van de provincie Groningen en omgelegen streken, No. 1,) Groningen, Wolters 1946, 336 blz.
78. Wattum, S. van. Uit de historie van Westerwolde. Driemaandelijksche bladen 1966, jrg. 18, no. 1, 2 en 3 blz. 70 - 76.
79. Westendorp, N. Jaarboek van en voor de provincie Groningen Groningen, Oomkens, 1829, 2 dln. (Herdruk 1974).
80. Westerwolde in woord en beeld, met 21 gravures en een kaart Groningen/Kroonpolder, Lubberts-Tiemersma, 1897, 105 blz.
81. Winter, P.J. van, Hoe heeft de provincie Groningen haar grenzen gekregen? (Grenzen van Westerwolde) Groninger Volksalmanak, 1942, jrg. 53, blz. 40 - 63.
82. Winter, P.J. van. De lijsten der hoogstaangeslagenen in het departement van de Westereems. 's Gravenhage, Nijhoff, 1951, Dl. 1, 1955 Dl. 2, (Werken uitgegeven door de Ver. Het Nederlandsch economisch-historisch archief; no. 12-13). Deel 1: blz. 37 - 46; deel 2: blz. 485 - 541. De redemptie der verponding in Westerwolde. De Oldambten en Westerwolde.
83. Winter, P.J. van. Westerwolde Generaliteitsland. Assen, Van Gorcum, 1948, II, 119 blz. (Serie Stad en lande).
84. Winter, P.J. van. Willem van den Hove, Heervan Wedde en Westerwoldingeland, Bellingwolde en Blijham, Historische avonden (4de bundel), 1961, blz. 141 - 160.

N.B. Met dank aan ons lid drs. H.M.Braaksma te Assen voor zijn aanvullende lijst! K.M.

CONTACTBLAD no.3

dhr. drs. H.M.Braaksma, Nansenstraat 33, 9402 AJ Assen zoekt nog aanvullende gegevens van de fam. Veldhuis te Vlagtwedde.

Mevr. H. Burema-Hades, Molenweg 25, 9751 AE Haren heeft onvolledige gegevens van de fam.'s Ter Wisch, Bruining en Nanning en zoekt de aanvullingen daarvan:

dhr. H. Gelling, J. Oldenburgerstraat E 106, 9663 RW Nieuwe-Pekela heeft de fam. Gelling uitgezocht van 1775-1900 (Onstwedde). Hij zoekt gegevens van vóór 1775 van zijn familie, die afkomstig is van Ter-Apel.

dhr. G. Hilvers, Helmkruidstraat 1, 9404 JS Assen, heeft de fam.'s Hilvers en Velema (beide nog niet afgerond) uitgezocht. Hij zoekt nog gegevens van de volgende families: Hilver(t)s; Velema-van Hateren; Horlings Nannings, Drok-Beuker; Siepel-Oltmans; de Jonge-Dusseljee.

dhr. R. Hoppes, Goudlaan 88, 9743 EB Groningen, zoekt gegevens van de families Hoppes en Woltmeijer. Hij is ~~vooral~~ bijzonder geïnteresseerd in ansichtkaarten en foto's van Westerwolde alsmede literatuur voor studie historie Westerwolde.

dhr. E. de Jonge, Korteweg 46, 7315 CN Apeldoorn, heeft gezocht de families Hidding en ten Velthuis. Hij zo nog gegevens van de families: Hidding, ter Walslage, Coops, Huizing, Harding, ten Velthuis, Jarckes, Polkerts en Trompkes.

dhr. G. Kamies, Postkade 51, 9503 AJ Stadskanaal heeft een groot deel uitgezocht van de familie Kamies en de verschillende variaties hierop o.a. Commies, Komies, Camies en zoekt nog verdere gegevens van de voorouders, die Bosse of Busse (Vl.w.) genoemd worden, alsmede aanvullende gegevens.

Mevr. Lutjeboer, Middelstumerweg 12, 9959 TC Onderdendam zoekt gegevens van de families Lutjeboer en Slagter.

dhr. J. Maarsingh, de Wedde 10, 9502 BB Stadskanaal zoekt gegevens van de familie Maarsingh.

LAUDE

Vroeger was Westerwolde verdeeld in marken. Alle grote boerderijen hadden in de marke een aandeel, dat bij vererving met boerderij overging. Aan het hoofd van de marke stond de boer-richter met twee plaatsvervangers; deze werden jaarlijks gekozen door de markegenoten.

Het karspel Sellingen bestond uit de marken: Sellingen, Laude en Ter Haar. Het recht op een aandeel in de markegronden werd een "waar" genoemd. Zo was de marke Laude verdeeld in 44 waren. Deze marke was een van de grootste van Westerwolde en bestreek het gebied van Sellingen tot Ter Haar en van Jipsingboertange tot de Duitse grens.

Voorzover de gegevens strekken, hebben in de boerschap Laude elf erfplaatsen gestaan, waarvan vier afzonderlijk en zeven in een kring. (het tegenwoordige Laude). Deze erfplaatsen bestonden oorspronkelijk elk uit 4 waren.

Buiten het tegenwoordige Laude waren dit:

1. de boerderijen van Bole ter Wisch, volgens een akte van 1655. Vermoedelijk is dat de boerderij, die tegenwoordig (in 1970.Red.) bewoond wordt door de wed. Busker in Ter Wisch.

2. De boerderij Jan ter Veerste Veldhuis, volgens een akte van 1674, Deze boerderij ging omstreeks 1850 over op Ebbe Smith en was tevens herberg. Ze werd meestal gebruikt voor de jaarlijkse boerschapsvergaderingen. En dan werd er meestal niet op een liter jenever gekeken... Deze boerderij, afgebroken voor de tweede wereldoorlog, stond ongeveer op de plaats van de latere boerderij van A.Schuring.

3. De boerderij van Wubbo ter Walslage volgens een akte van 1658. De plaats spreekt voor zichzelf.
4. De boerderij van Hiscko ter Borgh volgens een akte van 1656. Het is de vraag, of dit de boerderij is, die later bewoond werd door H.Kupers en waarvan de voorgevel dateert uit 1826. In het tegenwoordige Laude vonden we de volgende erfplaatsen.
5. De boerderij van Berent Meems, volgens een akte van 1710: Hierin wordt vermeld; "Berent Meems erf en woonachtig te Loude". In 1772 lezen we: "de ouderlijke plaats en erve het Meeins genaamt staande en gelegen onder Louwde met alle annexen". Deze boerderij stond iets ten noorden van de boerderij, die later bewoond werd door H.Heun aan de Laudermarkerweg. De naam Meems vindt men nog terug in de benaming: Meemsbrug.
6. De boerderij van Aicko Warmering, volgens een akte van 1690. Hierin wordt als erfgeseten genoemd "de familie 't Wermeringhe tot Louwde". Deze naam Warmeringh is later waarschijnlijk Warring geworden; deze naam komt in 1839 nog in het bevolkingsregister voor. De boerderij, later bewoond door W.Meendering, stond op de plaats van de latere boerderij van H.Gringhuis.
7. De boerderij van Geert Trenning, volgens een akte uit 1658. In een akte van 1753 wordt bevestigd, dat Bruine Berents Trenning erft "sijne ouderlijke plaatse te Laude, Trennige arve genaamt". Deze boerderij stond links van de boerderij van Meems(5) en ze is in 1840 afgebroken, waarna de latere boerderij van B.Trenning aan de overkant van de weg gebouwd is. Ook in een boerderij van E.Veninga heeft een tak van de Trennings gewoond, Deze boerderij werd echter pas in 1810 gebouwd,
8. De boerderij van de familie Schuring. Ze werd later bewoond door A.Trenning en dateerde blijkens een balkdatering van 1703.
9. De boerderij van Evert Edens, blijkens een akte van 1657. De plaats hiervan is onbekend.
10. De boerderij van de familie Sticker. In een akte van 1680 is sprake van: "Sickes halve plaetse te Laude gelegen" Hiermede wordt waarschijnlijk de bovengenoemde familie bedoeld, aangezien zij meermalen in akten voorkomt. In 1783 verkoopt Jans Stikker zijn half waardeel in de marke van laude. Zijn boerderij is waarschijnlijk die, waar tot 1969 A.Drenth in woonde. In die boerderij kwam namelijk in een balk de naam Eppe Sticker voor.
11. De boerderij van de familie Waersing. Gevestigd is de erfplaats "Het Hilwerds" gelijk in een akte van 1772 vermeld is, Op deze hoeve woonde de familie Waersing, waarin de voornaam Hilwerd erfelijk was. De oudere bevolking zal ongetwijfeld wel eens gehoord hebben van het "Hilwerdshoes". Deze boerderij stond vermoedelijk op de plek van de boerderij, die later bewoond werd door H.Heun aan de Ter Apelerstraat. Bij Koninklijk Besluit van 21 augustus 1850, no. 41, werd goedgekeurd het plan tot verdeling der marke Laude. Voor 1878 was ze geheel gescheidene

(Ontleend aan een artikel van W. van der Wijk, eertijds te Laude, thans te Havelte en met diens toestemming overgenomen.)

MEDEDELINGEN

De cursus voor het leren lezen van oud handschrift kan kan nog enkele deelnemers gebruiken,

Deze cursus wordt gegeven door de heer T.Jongsma van het Rijksarchief te Assen; ze gaat van start op maandagavond 5 oktober a.s. om acht uur in de Ocrea-boerderij in Onstwedde, elke les zal anderhalf à twee uur duren.

De cursus zal vijftien lessen omvatten en ze zal eens in de veertien dagen worden gegeven, telkens op maandagavond, Het cursusgeld voor de gehele cursus bedraagt f.95.- bij deelname van minstens vijftien personen. Mocht de deelname groter zijn, dan zal het cursusgeld in verhouding iets lager kunnen worden, Het cursusgeld zal t.z.t, voor het begin van de cursus in zijn geheel moeten worden voldaan, Aanmelding bij het secretariaat.

Op 9 juni j.l. werden de convocaties verzonden van de ledenvergadering van 20 juni. Ze gingen vergezeld van het ontwerp-Huishoudelijk Reglement.

Op 11 juni ontving de secretaresse een envelop van PTT met daarin een briefje van de afdeling Expeditie van het Post--district Groningen en de gekreukelde inhoud van 2 enveloppen, die volgens PTT zonder omslag tussen de correspondentie waren aangetroffen. De bijbehorende enveloppen waren spoorloos.. Het was dus onmogelijk, na te gaan, voor wie die twee convocaties bestemd waren geweest. Twee onzer leden hebben dus voor de vergadering van 20 juni geen bericht ontvangen en de secretaresse kan niet nagaan, wie dit zijn!

Als betrokkenen prijs stellen op toezending van het Huishoudelijk Reglement worden zij verzocht zich even te melden bij de secretaresse.

Met ingang van 19 september 1981 zullen de ledenvergaderingen worden gehouden in het restaurant "De Haven", Havenstraat 18, te Onstwedde. Het zaaltje van de Ocrea-boerderij dreigt' te klein te worden doordat het ledental nogal toegenomen is. Het restaurant "De Haven" beschikt over een grotere zaal en er is voldoende parkeergelegenheid.

Op grotere afstand wonende leden, die voor familieonderzoeken graag gegevens zouden verkrijgen uit het archief van de vereniging, kunnen zich ten allen tijde met hun vragen of verlangens schriftelijk wenden tot het secretariaat; Wel wordt verzocht, een postzegel voor antwoord in te sluiten,